

Auctor illius in ipsa generali sententia, ejus absolutionem sibi reservavit.

9 *Interdictum generale locale non potest relaxari ad cautelam.*

10 *Quaecumque vero alia interdicta ad cautelam possunt relaxari.*

11 *Subnectuntur supplementa Auctoris, ad num. 12.*

13 *Ex aliena manu, ad num. 19.*

1 **I**NTERDICTUM latum ad certum tempus, vel sub conditione aliqua, elapso tempore, vel adimpleta conditione statim per se cessat. Sic Glossa communiter recepta in *Clement. 1. verb. Donec de decimis*, & Abbas in *c. 1. de judiciis*. Et sic si sit latum à Jure ante elapsum tale tempus, & ante adimpletionem talis conditionis, Episcopus dispensare non potest, nisi interdictum proveniat ex delicto occulto, nondum deducto ad forum contentiosum, quia censetur tacite reservatum. Pirhing. in *Jus canon. lib. 5. cit. 39. num. 252.* & alii.

3 Interdictum generale, locale, vel personale à Jure communi latum, & non reservatum potest tolli ab Episcopo, aut suspendi ad tempus, vel ab alio habente jurisdictionem quasi episcopalem in communitatem interdictam; ut colligitur *ex cap. Nuper 29. de sent. excomm.* ubi expresse dicitur: „Quod Legislator specialiter sibi non reservavit, aliis Ordinariis Judicibus concessisse videtur.“ Non tamen Episcopus posset interdictum relaxare, si esset latum à Papa tamquam ab homine, quia censura specialiter lata ab homine, non potest auferri, nisi ab ipso ferente, vel delegato, aut superiore in ipsum plenam jurisdictionem habente, *ex cap. Pastoralis 11. §. Præterea, de officio Ordinar.*

5 Interdictum locale, sive generale, sive particulare, & interdictum personale generale non possunt tollere, seu ab illo absolvere Parochi, & alii Confessarii etiam privilegiati, quia ad relaxandum interdictum locale generale, & particulare, & personale generale requiritur jurisdictio pro foro externo, qualis non est in Parocho, nec in aliis Confessariis etiam privilegiatis, qui solum habent jurisdictionem pro foro animæ; locus autem, & communitas non subjacent iudicio interno pro foro animæ, ut de se patet. Possunt tamen Parochi, & alii Confessarii absolvere ab interdicto personali particulari à jure lato, & non reservato, ut colligitur *ex c. Nuper 29. de sent. excomm.*

7 Si interdictum quodcumque per specialem sententiam latum sit ab homine *v. gr.* ab Episcopo, ordinarie ab illo is solus, qui illud tulit, vel illius Delegatus, vel successor, aut ejus superior plenam jurisdictionem in illum obtinens, potest absolvere; *cap. Pastoralis 11. §. Præterea, de offic. Ord. c. Quærenti 26. de offic. Delegat. cap. Si Episcopus causa 5. quæst. 3.* Sicuti pariter soli suprascripti possunt absolvere ab interdicto lato per sententiam generalem, quando Auctor illius in ipsa generali sententia ejus absolutionem sibi reservavit, *arg. c. Nuper 29. de sent. excomm.* Vide dicta *de absolutione & excommunicatione.*

9 Interdictum generale locale non potest relaxari ad cautelam, ut habetur expresse in *cap. Præsenti 10. de sent. excomm. in 6.* his præcisus verbis: „Beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti sententias in civitates, castra, vel quælibet alia loca seu terras aliquas generaliter promulgatum, locum aliquatenus non habere.“ Quaecumque vero alia interdicta ad cautelam possunt relaxari, sicut excommunicatio, quia excommunicatio, & interdictum pari passu procedunt, ut probat ex variis textibus Glossa in *dict. cap. Præsenti, verb. Declaramus*; ergo sicuti excommunicatio potest relaxari ad cautelam; ita pariter interdictum, eo vel maxime, quod non debemus nos facere extensionem ad ullum aliud interdictum, cum textus præcise loquatur de interdicto locali generali, ut patet aperte in *dict. c. Præsenti 10. de sent. excomm. in 6. sup. relat.*

11 * Interdicti tempore in vim Bullæ Cruciatæ competunt privilegia missas celebrari faciendi, sacramenta sumendi, & ecclesiastica sepultura gaudendi, juxta modum præscriptum à Benedicto XIV. tom. 1. const. 86. *incip. Quoniam §. 5.* Interdicti tempore conceditur Mili-

tibus Sancti Januarii, ut missas celebrari facere, & sacramenta recipere valeant; idem constit. 34. *incip. Romanæ ecclesiæ §. 4.**

§ § Interdictum, ut dictum est in *addit. ad art. 1.* fertur vel uti censura, vel uti pœna. Interdictum uti censura, quemadmodum & quælibet alia species censure, non nisi absolutione tollitur. Interdictum vero uti pœna, si elapsum sit tempus, ad quod fuit latum, non tollit, sed cessare dicitur: ante vero tempus illud dispensatione tollitur: *Hurt. de cens. tract. de int. diffi. 16. num. 46.*

A quibus unum & alterum interdictum tolli possit, breviter, sed perspicue tradit *mox laudatus Autor*, qui *num. 49.* tametsi conveniat interdictum generale locale tolli haud posse ad cautelam: „Nihilominus, subdit, quodcumque interdictum adhuc locale generale posse tolli ad tempus ab eo, qui potest illud totaliter auferre in foro exteriori, & ab eodem posse quoad aliquem effectum auferri sive ad tempus, sive absque termino, ut quoad aliquam missam, aut quoad aliquem sepeliendum, quin interdictum potest à ferente ipsum quoad suos effectus limitari, tam quoad primam impositionem illius, tam quoad conservationem, quum conjunctio omnium effectuum interdicti non est jure annexa cum ipso, sicut sunt jure connexi omnes effectus excommunicationis cum ipsa.“ § § (*Vid. verb. Censura in leg. 14. 15. 16. tit. 9. p. 1. in quibus de interdicto agitur.*)

INTERLOCUTORIA SENTENTIA.

Vide *verb. Sententia à num. 3. ad 17. & verb. Appellatio artic. 4.*

INTERPRETATIO LEGIS.

Vide *verb. Lex art. 5. à num. 18. ad 21. & n. 42.*

INTERSTITIA.

SUMMARIUM.

- 1 *INTERSTITIA quid sint.*
- 2 *Interstitia cur constituta, & servanda sint.*
- 3 *Interstitia etiam pro Minoribus Ordinibus sunt servanda.*
- 4 *Quodnam intervallum, seu interstitium inter unum, & alterum ex Minoribus Ordinibus intervenire debeat.*
- 5 *Pro suscipiendis Ordinibus Sacris debet intercedere intervallum, seu interstitium unius anni à receptione unius usque ad receptionem alterius.*
- 6 *Hinc à receptione postremi gradus Minorum Ordinum non potest quis promoveri ad Subdiaconatum, nisi elapso interstitiorum anno.*
- 7 *Item nec potest quis promoveri ad Diaconatum, nisi post annum à susceptione Subdiaconatus.*
- 8 *Item non potest quis promoveri ad Presbyteratum, nisi quoad annum à susceptione Diaconatus.*
- 9 *Anni cursus non est necesse, quod sit naturalis, & solaris, sed sufficit, quod sit Ecclesiasticus.*
- 10 *Episcopus dispensare potest super hujusmodi interstitia cum suis subditis.*
- 11 *Episcopus Ordinans alienos subditos cum dimissoriis non potest cum eis dispensare quoad interstitia nisi hoc in dimissoriis expresse ei concedatur.*
- 12 *Facultas prædicta dispensandi in interstitia extenditur etiam ad Vicarium Generalem Episcopi, & sede vacante transit ad Capitulum, seu Vicarium Capitularem.*
- 13 *Episcopus tacite dispensare videtur in interstitiis, si assumas aliquem scienter intra anni curriculum ad Ordines.*

- 14 *An dispensare in interstitiis respectu Regularium spectet ad Episcopos, vel ad Prælatos regulares, ad num. 16.*
- 17 *Ad dispensandum in interstitiis Ordinum minorum sufficit quæcumque causa.*
- 18 *Ad dispensandum in interstitio inter Subdiaconatum & Diaconatum requiritur, & sufficit minor causa, quam in interstitio inter quatuor Ordines minores, & Subdiaconatum, major autem causa requiritur ad dispensandum in interstitio inter Diaconatum, & Presbyteratum.*
- 19 *Quamvis tam Ordinatus, quam Ordinans non servatis interstitiis sine dispensatione, nullam Canonica pœnam incurrant, uterque tamen graviter peccat.*
- 20 *Add. ex aliena manu, ad num. 23.*

1 INTERSTITIA nihil aliud sunt, quam illud intervallum temporis, quod ex ecclesiæ constitutione interjacere debet inter susceptionem unius, & alterius Ordinis. *Est in re communis.* Talia interstitia, seu intervalla temporum sunt ab ecclesia constituta, ut nota esse posset, atque perspecta vocationis Clericorum veritas, morum probitas, & capacitas, seu peritia pro cujuscumque Ordinis exercitio, ut habetur ex Concil. Trident. *sess. 23. cap. 11. de reformatione*, & ex const. Innoc. XII. *incip. Speculatores*:: Interstitia temporum etiam in minoribus Ordinibus sunt servanda, *cap. In singulis 2. dist. 73. & Concil. Trident. loc. cit.* Quodnam autem intervallum inter unum, & alterum ex minoribus Ordinibus intervenire debeat non reperitur expresse statutum: unde variant Doctores. Quidam enim dicunt sufficere intervallum illud, quod detur de uno die festo ad alium proximum, cum singulis diebus festis conferri possint. Ita Sorbus *in compendio privilegiorum Mendicantium, verb. Ordo, versic.* sic bene:: Campanil. *in diversorio Juris Canonici rub. 6. cap. 3. num.* Et verum judicat Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part. 2. alleg. 14. num. 18.* Alii autem existimant debere esse intervallum de uno ex temporibus generalium Ordinationum ad aliud. Ita Ugolinus *de potest. Episcop. p. 26. §. 17. num. 4.* Majol. *de irreg. lib. 3. cap. 24. num. 16.* & tutius judicat Barbosa *loc. cit. num. 18.*

5 Pro suscipiendis vero Ordinibus Sacris habetur expresse statutum, quod intercedere debeat intervallum unius anni à receptione unius usque ad receptionem alterius. Sic Concil. Trident. *cit. sess. 23. cap. 11. 13. & 14. de reformat.* Hinc à receptione postremi gradus minorum Ordinum non potest quis promoveri ad Subdiaconatum nisi elapso interstitiorum anno, ut expresse statuit Trident. *loc. cit. cap. 11. Hi vero non nisi post annum à susceptione postremi gradus minorum Ordinum ad Sacros Ordines promoveantur, nisi necessitas, aut ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat.*

7 Item non potest quis promoveri ad Diaconatum, nisi post annum à susceptione Subdiaconatus, ut expresse statuit Trident. *cit. sess. 23. cap. 13. ibi: Promoti ad annum saltem in eo non sint versati, ad altiores gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur.* Item non potest quis promoveri ad Presbyteratum, nisi post annum à susceptione Diaconatus, ut expresse statuit Trident. *cit. sess. 23. cap. 14. ibi: Et hi sint, qui non modo in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ob ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur, ministraverint, sed etiam &c.*

9 Anni cursus, qui inter unum & alterum Ordinem debet intervenire, non est necesse, ut sit naturalis, & solaris habens trecentos sexaginta quinque dies, sed sufficit, quod sit ecclesiasticus, videlicet ab una quadragesima ad aliam, & à Pentecoste ad Pentecosten, & hujusmodi; sic tenent, à Sacra Congr. fuisse decisum referunt Hieronymus Sorbo *in compendio privilegior. Mendicant. verb. Ordines Sacri vers.* Circa id:: Barbosa *de offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 18. num. 2.* & super Concil. Trident. *sess. 23. cap. 13. num. 5.* Zerola *in praxi Episcop. part. 1. verb. Ordo, vers.* Ad quartum; Lauretus de Franchis *in controversiis inter Episcopos & regulares num. 264. & 265.* Reiffenstuel *lib. 1.*

decret. m. 11. num. 145. ubi recte addit, quod neque annus ecclesiasticus adeo necessario requiritur, quin sufficere possit annus naturalis completus, cum Concil. Trident. *loc. cit.* non plus requirat, quam annum integrum, ut revera est annus naturalis & solaris.

Episcopus dispensare potest super hujusmodi interstitiis cum suis subditis. *Communis*, & habetur aperte ex Concil. Trident. *loc. cit.* ubi id relinquit judicio Episcopi, ibi: *Nisi necessitas, aut ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat.... Nisi aliud Episcopo videatur... Nisi ob ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur.* Episcopus autem ordinans alienos subditos cum literis dimissoriis ad se venientes non potest cum istis quoad interstitia dispensare, nisi hoc in dimissoriis expresse ei concedatur. Sic responsum fuisse à Sacra Congreg. Episcop. *Episcopo de Alfe die 9. Aug. 1563.* referunt, & tenent Piasec. *in praxi nova Episc. part. 1. cap. 1. num. 11. pag. 29.* ubi dicit ita communiter servari in praxi. Barbos. *de offic. & potest. Episc. part. 2. alleg. 18. num. 9.* cum plurimis ibi citatis, Reiffenst. *loc. cit. num. 153.* & alii *arg. Concil. Trid. l. c.* ubi vult servari interstitia in collatione Ordinum: *Nisi necessitas aut utilitas ecclesiæ judicio Episcopi aliud exposcat, vel nisi ob ecclesiæ utilitatem ac necessitatem aliud Episcopi videretur.* Cognoscere autem, & judicare de necessitate, aut utilitate suæ ecclesiæ spectat ad proprium diœcesanum Episcopum, & non ad Episcopum ordinatorem, cum hic velut extraneus nequeat eam dignoscere, nec de ea judicare. Eo vel maxime, quod Concil. *eadem sess. 24. cap. 16.* habeat expresse, ut sequitur: *Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi (pondera ly sui Episcopi) non sit utilis, aut necessarius suis ecclesiis.*

12 Facultas prædicta dispensandi in interstitiis extenditur etiam ad Vicarium generalem Episcopi, & sede vacante transit ad Capitulum, seu Vicarium Capitularem. Sic quoad utrumque declaravit Sacra Congregat. Concilii, ut referunt Lauretus de Franchis *in controversiis inter Episcopos & regulares n. 256.* Reiffenst. *loc. cit. num. 155.* & tenent Marchinus, Quaranta, Armandariz, Piasec. & alii plurimi cum Barbosa *in cit. alleg. 38. num. 6. & super Trid. sess. 23. cap. 13. n. 7.* Episcopus tacite dispensare videtur in interstitiis, si assumat aliquem scienter intra anni curriculum ad Ordines. Majol. *de irreg. lib. 3. cap. 24. num. 14.* Carolus de Graffis *de effectibus Cleric. in præl. num. 342.* Lauretus de Franchis *loc. cit. num. 260.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 156.* Barbosa *cit. alleg. 18. num. 7. & 8.* & super Trid. *loc. cit. num. 9.* cum pluribus aliis ibi citatis.

14 An autem dispensare in interstitiis respectu Regularium spectet ad Episcopos, vel ad Prælatos regulares; variant Doctores. Plurimi enim, ut Hieronymus Sorbo, Confectius, Molfesius, Bonacina, Piasec. Riccius, Villalobos, Rodericus, Miranda, Homobonus, Portell. Marchinus, Ugolinus, Henriquez, Lezana, Genuensis, Menochius, & alii apud Barbos. *cit. alleg. 18. num. 10.* & super Trid. *cit. cap. 13. num. 8.* tenent spectare ad Episcopum ordinantem, & Parasellus *in suo libro privilegiorum fol. 225.* Lauretus de Franchis *loc. cit. n. 255.* Barbos. *loc. cit. num. 10.* & alii Auctores apud Aversam referunt Sacra Congregationem censuisse expresse, ut infra, nempe: „Superiores regulares non posse dispensare super interstitiis regularium ordinandorum, sed id pertinere ad Episcopum ordinantem, qui tamen quoad causam dispensandi judicium suum formare debet ex attestatione Superiorum Regularium. Multi vero, ut Suarez, Hurtad. & alii apud La Croix *lib. 6. part. 2. num. 2300.* & alii apud alios tenent, posse Superiores regulares dispensare cum suis subditis regularibus in interstitiis. Tamen, ut recte dicit La Croix *loc. cit.* id tantum intelligitur ex privilegio, quod creduntur communiter habere. Unde ad conciliandos Doctores, & ad evitandas confusiones dicendum est, primam opinionem veram esse de illis regularibus, qui post Concilium Tridentinum, neque per specialem concessionem, neque per communicationem habet apostolicum privilegium susci-

cipiendi Sacros Ordines extra tempora tribus diebus dominicis, aut festivis continuis, vel interpolatis, sicque non servatis interstitiis: Secundam vero opinionem veram esse de illis regularibus, qui post Tridentinum sive per specialem concessionem, sive per concessam communicationem habent supradictum apostolicum privilegium. Nam quoad hos jam ipsemet Summus Pontifex dispensavit in interstitiis, sicque non indigent ulteriori dispensatione Episcopi; immo neque proprii Prælati. Sic expresse Reiffenstuel *loc. cit. num. 157.* La Croix *loc. cit.* ubi ut supra fuit notatum, dicit, quod id tantum intelligitur ex privilegio, quod creduntur communiter habere. Rosignol. *de Ordinibus ecclesiasticis part. 1. quest. 2. art. 9. num. 9.* Et favet Barbosa *cit. allegat. 18. num. 11.* ubi sic præcise dicit: Est tamen hic valde observandum, Regulares ex privilegio concessa à Gregorio XIII. Societati Jesu, & ex alio concessa à Clemente VIII. *die 23. Novemb. 1596.* Congregationis S. Joannis Evangelistæ in Portugallia, quod refert Portell. *in dub. reg. verb. Ordines Sacri num. 4.* posse ordinari non servatis interstitiis etiam ad ordinem Presbyteratus, etiam absque prævia functione præcedentis Ordinis; immo etiam per extra tempora, quod privilegium communicatur aliis Regularium Ordinibus, non obstante prohibitione excommunicationis per eundem Gregorium XIII. Ita Fr. Emmanuel *qq. Reg. tom. 1. quest. 23. art. 5.* Hieronymus Roderic. *in comp. qq. Reg. resol. 106. num. 20.* Diana *resol. moral. tom. 2. tract. 2. de dub. Reg. resol. 112.* Marchin. *tract. 1. de Sacram. Ordin. in communi part. 7. cap. 2. num. 4.* Quidquid dicant Suarez, & Vasquez citati supra *alleg. 17. num. 7.* Hactenus Barbosa.

16 Et quod tale privilegium concessum Societati Jesu à Gregorio XIII. *constit. incip. Pium & utile:::* scilicet quod etiam extra tempora à jure statuta tribus Dominicis, aut aliis festis diebus etiam continuis possint à quocumque catholico Antistite communionem Sedis Apostolicæ habente ad sacros etiam Presbyteratus Ordines promoveri, communicetur illis Regularibus, qui ipsius Societatis privilegia per posteriores concessionés apostolicas expresse communicant, non obstante prohibitione Gregorii XIII. de tali communicatione, ultra supradictos, & alios late probant Reiffenstuel *lib. 1. decret. tit. 11. num. 51.* & Rosignol. *loc. cit. art. 8. num. 2. & seq.* Et ratio est, quia licet Gregorius XIII. in dicta constitutione §. 4. expresse prohibuerit tale privilegium communicari aliis etiam qui sua privilegia cum ipsa Societate Jesu expresse communicant; nihilominus, cum par in parem non habeat imperium, *cap. Innotuit 20. de election. (Lit. E pag. 347. in fin. num. 20.)* per dictam clausulam ipse non potuit ligare manus suorum successorum, quin eandem gratiam aliis quibusdam Ordinibus concederent, seu communicarent, prout de facto Clemens VIII. *die 23. Novemb. 1596.* concessit Congregationi S. Joannis Evangelistæ in Portugallia, ut possit ordinari extra tempora, & per quemcumque Episcopum communionem Ecclesiæ Catholicæ habentem tribus Dominicis, vel tribus festivis diebus continuis, vel interpolatis, etiam non servatis interstitiis; quod privilegium se se vidisse testatur Portell. *in dub. Reg. verb. Ordines Sacri num. 4.* & idem Clemens VIII. *constit. incip. Ratio pastoralis:::* concessit, & communicavit Fratribus Minoribus omnia privilegia quomodocumque concessa, & concedenda omnibus aliis Ordinibus, tum Mendicantibus, quam non Mendicantibus, quod & eis concessit novissime Benedictus XIII. *constit. incipient. Summe decet:::* etiam expreis privilegiis Societatis Jesu, quod & concessit expresse etiam suo præclarissimo Ord. Prædicatorum *const. incip. Pretiosus:::* quod & fecit etiam variis aliis Ordinibus. Et Rosignolus *loc. cit. art. 8. n. 4.* testatur, fuisse per alios Pontifices post Gregorium XIII. communicata suæ Congregationi omnia privilegia Societatis Jesu, & etiam dato, quod alii Regulares non communicarent in tali privilegio ratione concessionis factæ à Gregorio XIII. Societati Jesu, adhuc gauderent tali privilegio ratione concessionis factæ à Clemente VIII. supradictæ congregationi S. Joannis Evangelistæ in Portugallia,

quotquot participant privilegia dictæ Congregationis.

Ad dispensandum in interstitiis Ordinum Minorum sufficit quæcumque causa; *communis*, cum Barbosa *supra Concil. Trident. sess. 23. cap. 11. num. 5. & cit. alleg. 18. num. 5.* Reiffenst. *loc. cit. num. 148. arg. Concil. Trident. cit. sess. 23. cap. 13.* ubi videtur requiri solum prudens arbitrium Episcopi, ibi: *Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur.* Unde consuetudine plurimis in locis receptum est, ut eodem die, & sub eadem ordinatione quatuor Ordines minores simul conferantur, quam consuetudinem valere declaravit Sacra Congregatio Concilii, ut refert, & tenent Fagnanus *l. 1. decret. in cap. De eo 3. de tempor. ordinat. num. 41. & 42.* Ad dispensandum in interstitio inter Subdiaconatum, & Diaconatum requiritur, & sufficit minor causa, quam in interstitio inter quatuor Ordines minores, & Subdiaconatum. Major autem causa requiritur ad dispensandum in interstitio inter Diaconatum, & Presbyteratum. *Communis*, *arg. cit. Concil. Trident.* quod pro dispensando in interstitio inter Subdiaconatum, & Diaconatum requirit solum prudens Episcopi arbitrium, ut patet *cit. sess. 23. cap. 13.* ibi: *Nisi aliud Episcopo videatur.* Pro dispensando autem in interstitio inter quatuor Ordines minores, & Subdiaconatum requiritur determinate saltem disjunctive causam necessitatis, aut utilitatis ecclesiæ, ut patet *ib. c. 11.* ibi: *Nisi necessitas, aut ecclesiæ utilitas judicio Episcopi aliud exposcat.* Pro dispensando vero in interstitio inter Diaconatum, & Presbyteratum requiritur determinate nedum disjunctive, sed conjunctive una simul utilitatem, ac necessitatem Episcopi judicio discernendam, ut patet *ib. cap. 14.* ibi: *Nisi ob ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur.*

18 Quamvis tam ordinatus, quam ordinans non servatis interstitiis sine dispensatione nullam canonicam pœnam incurrant, ut sentiunt communiter Doctores cum Barbosa *cit. alleg. 18. num. 14. & super Trident. cit. sess. 23. cap. 13. num. 10. & 11.* & Rosignol. *loc. cit. num. 14.* ex quo in Jure canonico nulla expresse reperitur pœna imposita adversus ipsos, tamen uterque graviter peccat, ex eo, quod uterque sit transgressor Sacrorum Canonum in materia gravi, cujusmodi est illa Ordinum, & frustra insudassent tot Concilia, & Summi Pontifices unanimes in prohibenda gravibus verbis ordinatione, non servatis interstitiis, si levibus de causis, & tantum sub levi posset transgredi. Neque ex eo quod nulla imponatur pœna, potest dici, quod nulla, vel saltem non gravis culpa in ejus transgressionem committatur; quandoquidem plura sub gravi prohibentur, quæ tamen alicui pœnæ non subduntur, nisi æternæ, quando talis transgressio non remittitur. Sic tenent Navarrus *cons. 4. & 6. de tempore ordinat.* Julius Cæsar Maddius *de Sacris Ordin. cap. 4. num. 11.* Suarez *de censuris disput. 31. sect. 11. num. 43.* Barbosa *tit. alleg. 18. num. 14.* cum multis ibi citatis, Rosignol. *loc. cit. num. 14.* & alii, ipso teste, magis communiter.

§§ De veteri & nova ecclesiæ disciplina circa interstitia vide Morin. *de Sacram. Ordin. part. 3. c. 2. & plurib. seq.* Vanespen. *Jur. eccles. univers. part. 2. tit. 1. c. 4. n. 4. & fusius part. 2. tit. 9. c. 5. per tot.*

Hic vero non est omittendum, quod ex constitutione san. memor. Benedicti XIV. *cui initium est Impositi:::* Privilegium suscipiendi Ordines à quocumque Antistite extra tempora, de quo disserit *Auctor n. 16.* illis sollummodo Regularibus suffragatur, quibus post Concilium Tridentinum nominatim atque recta, nequaquam vero per communicationem concessum sit, & privilegium hoc non concessum, nisi vel post ipsius Concilii Tridentini confirmationem fuerit reipsa concessum vel quatenus antea concessum, & postea confirmatum asseratur, hujusmodi confirmatio in forma specifica cum literaliter veteris indulti insertionem, ejusque expressa innovatione facta dignoscatur. §§

INTRUSUS IN BENEFICIUM.

Vide verb. Beneficia art. 7. à num. 19. ad 27. & art. 10. à num. 116.

I N V I D I A.

S U M M A R I U M.

- 1 **I**NVIDIA quid sit.
- 2 Invidia est genuina proles superbiæ.
- 3 Invidia ex genere suo est peccatum mortale contrarium charitati.
- 4 Potest autem esse peccatum veniale, vel ex defectu consensus, aut advertentiæ sufficientis, vel ex parvitate materiæ.
- 5 Unde peccati invidiæ gravitas mensuranda est ex magnitudine boni corporalis, vel spiritualis, quod invidetur; & sic omnium gravissimum est invidia fraternæ charitatis.
- 6 Invidia quinque speciales habet filias, quæ assignantur.
- 7 Invidia est pœna continua invidi.
- 8 Dantur tres aliæ tristitiæ affectiones invidiæ con-similes, scilicet indignatio, æmulatio, & timor.
- 9 Indignatio quid sit, & quando licita, vel illicita.
- 10 Æmulatio quid sit, & quando licita, vel illicita.
- 11 Timor quid sit, & quando licitus, vel illicitus.
- 12 Invidus proprie, & rigorose quis sit, & unde dictus.

1 **I**NVIDIA est inordinata tristitia de bono proximi, quatenus est propriæ gloriæ, vel excellentiæ diminutivum. Est in re communis. Unde, ut vides, invidia est genuina proles superbiæ, cujus inordinatio consistit in hoc, quod quis ita inordinate amet, vel appetat sibi propriam excellentiam in bonis veris, vel fictis, ut nolit talia, vel similia bona inesse proximo, & proinde, si videat ea proximo inesse, invidet, tristatur, ac veluti tingitur amarulento affectu. Hinc de invidio S. Augustinus l. 13. de Gonesi ad lit. 14. sic præclare scribit: „Amando quisque excellentiam suam, vel paribus invidet, quod ei coæquentur, vel inferioribus, ne sibi coæquentur, vel superioribus, quod eis non coæquetur.“

2 Invidia ex genere suo est peccatum mortale contrarium charitati, quia charitas gaudet de bono proximi; invidia vero tristatur de bono proximi. Peccatum autem charitati oppositum esse ex genere suo mortale docet S. Thom. 2 2. quæst. 36. art. 3. & alii passim.

3 Dicitur autem notanter ex genere suo, quia potest esse veniale, vel defectu consensus, aut advertentiæ sufficientis, vel ex parvitate materiæ, ut contingere solet quandoque in pueris, qui de parvis, & levibus aliorum puerorum bonis tristitiam capere solent. Unde peccati invidiæ gravitas mensuranda est ex magnitudine boni corporalis, vel spiritualis, quod invidetur. Hinc omnium gravissima est invidia fraternæ charitatis, quia qui invidet proximo bona spiritualia, ac dona Spiritus Sancti, ipsammet charitatem, & gratiam Dei, virtutem & sanctitatem invidet, quia nimirum omnia illa propriam suam excellentiam minuere, sui vilipensionem causare, aut certe vitam, & actus suos redarguere, & condemnare videt, & existimat; unde odium, detractiones, temeraria judicia, persecutiones justorum oriuntur; & ideo hæc invidia dicitur peccatum in Spiritum Sanctum quia qui sic invidet, etiam Spiritui Sancto invidet, qui in donis suis, & operibus glorificatur. Sic talis fuit invidia mortifera Cain occidentis fratrem suum Abel, de quo 1. Jo. 3. „Hæc est anuntiatio, quam audistis ab initio; ut diligatis alterutrum. Non sicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum: Et proponter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna

erant, fratris autem justa.“ Simili invidia tabidi clamant impii. Sap. 2. „Circumveniamus hominem justum, quoniam dissimilis est operibus nostris; gravis est nobis ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vitæ illius.“

Invidia jurè optimo numeratur inter vitia capitalia, quia ex ipsa tamquam ex capite multa alia peccata originem ducunt, ut patet ex quinque filiabus, quas ei assignat S. Gregorius l. 31. moral. cap. 17. Prima scilicet odium, quo quis mala vult illi, cui bona invidet. Secunda susurratio, quæ apud alios invisum reddere molitur eum, cui invidetur, adeoque amicitiam dissolvere. Tertia denigratio, quæ quis denigrat bonam famam, quam proximo invidet. Quarta exultatio in adversis proximi. Quinta afflictio in prosperis proximi. Et hæc est pœna continua invidi, qua suo livore tubescit, ac velut serpentina mortificatione cor exedit, juxta Ps. 111. Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremit, & tabescet, desiderium peccatorum peribit. Unde egregie S. Bonaventura in dieta salutis tit. 1. cap. 4. de invidio sic ait: „De bonis aliorum affligitur, de melioratione deterioratur, de profectu deficit, de pinguedine macrescit, de sanitate infirmatur, de vitam moritur, & ipse amittere se putat, quod alii lucrantur; & sicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ita invidio omnia cooperantur in malum.“ Et S. Isidorus l. 2. Synonim, cap. 8. sic optime concludit: „Invidia sibi primum nocet, primum se mordet, primum auctorem suum rodit... sensum comedit pectus, mentem afficit, cor hominis quasi quædam pestis depascit.“

Tres aliæ dantur tristitiæ affectiones, quæ cum invidia similitudinem quamdam præ se ferunt, nempe indignatio, æmulatio, & timor, de quibus optime S. Thomas 2. 2. quæst. 37. art. 2. ex Aristotele 2. Rhetor. cap. 9. & 10. Indignatio, seu nemesis est affectio, qua quis tristatur, quod bona temporalia v. gr. divitiæ, dignitates, officia, & hujusmodi, obveniant impiis in via sua. Hæc affectio, & tristitia est peccaminosa, & mala si tendat in talia bona quatenus absolute sunt proximi, quia ipsum proximum ex charitate debemus amare, & de ejus bonis potius gaudere, quam tristari; & à fortiori est mala, si tendat in talia bona, quatenus ex justa Dei dispositione obertos, & semper bonos fines, etiam indignis proveniunt, sic etiam sapit blasphemiam, & est contra voluntatem Dei, cui nostra voluntas in voluto formali cognito nunquam repugnare, sed semper confirmari debet. Unde contra hanc tristitiam David ait Ps. 36. Noli æmulari in eo, qui prosperatur in vita sua in homine faciente injustitias. Bona autem, & licita est hæc tristitia, & affectio, si tendat in talia bona, quatenus humana voluntate, ac potestate contra justitiam indignis obveniunt, aut prout eis indigni ad peccandum abutuntur. Communis.

Æmulatio, seu zelus est affectio, quæ quis tristatur de bono alterius, non quia ipsius est, sed quia simili bono ipse caret. Hæc affectio, & tristitia est bona, & laudabilis, sive versetur circa bona animi, v. gr. merita, bona opera, virtutes, & scientias, cum talem æmulationem præcipiat Apostolus 1. ad Corinth. 12. dicens: Æmulamini charismata meliora, & S. Hier. epist. ad Lætam, de ejus filia sic scribit: Habeat socias, cum quibus discat, quibus invideat, quarum laudibus mordeatur; sive versetur circa bona temporalia æmulati convenientia; sic enim opifex videns alios suo opificio familiam suam commode alere; merito æmulatur, & dolet se non posse suo opificio ita commode alere suam; sic mercator licite quidem tristatur, quod ipse non vendat tantum quantum alter; seu ad se non accedant tot emtores, quot ad alterum, quia ipse non tristatur de alterius bono, sed de suo proprio damno, seu cessatione lucri, quod alioquin juste habere posset. Illicite tamen saltem venialiter tristaretur, si doleret, quod plures emtores concurrerent ad alterum, quatenus ille concursus alteri bonus est. Sic communis Doctorum.

✦ Auctoris assertio, qua ait, tristitiam bonam esse, &

& laudabilem, si versetur circa bona temporalia æmulationi convenientia, difficultatem aliquam pati existimarunt docti Censores; & quidem jure meritoque. Nam dum tristitiæ affectus ex libera animi determinatione pendeat, ut bonus, & laudabilis sit, bonum, & laudabilem finem habeat oportet, atque hominem ad virtutem incitare, & perficere debet; boni enim, & laudabiles affectus virtutem promovent, & fovent, ac homines meliores faciunt. At dum tristitia in homine sit ob temporalium bonum alterius hominis, ubi laudabilis finis est? In eo enim actu, qui ad actum, aut virtutem non referatur, laudabilis finis desideratur: in eo vero, qui ob temporarium proximi bonum tristetur, tristitiæ finis non est Deus, hoc est deliberatus ille tristitiæ actus non refertur in Deum, nec actu, nec virtute, nec implicate, ut consideranti patet. Cum ergo illius tristitiæ finis, bonum sit temporarium, quod alter homo possideat, quodque sibi cupiat is, qui tristatur, manifestum est, aut ex superbiam, aut ex avaritiæ fonte, aut ex prava invidia affectum illum originem trahere: quia tristatur tum homo de alterius bono, ex eo, vel quod majorem aliis gloriam sibi cupiat, vel quod ditiores aliis se esse optet, vel denique, quod ipsi displiceat inesse in proximo bonum, quo ipse careat. Rursus, quod charitati obest, & præcepto illo adversatur, quo proximum diligere debemus sicut nosmetipsos, non bonum, & laudabile, sed malum & vitiosum est. At tristitia illa, qua tristatur homo ob temporarium bonum alterius hominis, charitati obest, & præcepto illi contraria est, quo debemus proximum sicut nosmetipsos diligere. Nam, qui ita proximum diligit, de illius bono non tristatur, sed gaudet. Dicit vero bonam ac laudabilem esse tristitiam illam, quia ad scientiam, ad virtutem, & ad aliud bonum temporarium comparandum hominem incitat. Sed si charitati adversatur, si superbiam, & alia quæ diximus vitia fovet, qua ratione bona, & laudabilis esse poterit? Numquid quia terrenos fovet affectus? At hos compescere, ac rationi subjicere, & in honestum finem dirigere Christi Theologia docet, non vero æmulationem favere.

Multo majorem vero difficultatem patitur, quod circa ejusdem numeri finem affirmat, dum ait *illicite tamen saltem venialiter tristaretur mercator, si doleat, &c.* Nam dum mercator tristatur ob emtorum concursum ad alterutrum, quatenus huic ejusmodi concursus bonus esset, gravissime contra charitatem peccat, si consensus, & debita advertentia adsit, quemadmodum Auctor num. 3. & sequentibus probat, charitas enim gaudium excitat ob bonum proximi sicuti ob bonum nostrum. Mercator vero ille tristitiam gaudio oppositam in se excitaret, atque foveret. Grave ergo invidiæ peccatum committeret. ✠

8 *Timor* est affectio, qua quis tristatur de bono alicujus, in quantum prudenter timet, ne ille ex tali bono ansam capiat nocendi sibi, aliisque innoxis, aut reipublicæ, seu ecclesiæ. Et hæc affectio, & tristitia ex se bona est, & licita, ut de se patet, & clare demonstrat S. Gregorius l. 22. moral. cap. 6. his verbis: „Evenire pierumque solet, ut non ommissa charitate, & inimici nos ruina lætificet, & rursus ejus gloria sine invidiæ culpa contristet eum & ruente eo quosdam bene erigi credimus, & proficiente illo plerosque injuste opprimi formidamus.“ Illicita autem est talis affectio & tristitia, si temere, ac imprudenter sinistram talem suspicionem, aut judicium de proximo quis concipiat, seu quis doleat, & tristetur de bono alterius, v. gr. de officio alicui collato, in quantum prævidet ipsum esse tali officio recte usurum, & sibi, aliisque male agentibus debitas pœnas esse inflicturum. *Communissima.*

9 Ex omnibus supradictis colliges, illum solum esse proprie, & rigore invidum, qui dolet, & tristatur, quod alter officium, dignitatem, beneficium, hæreditatem, aliudve hujusmodi bonum temporale, & à fortiori alia bona spiritualia, dona Spiritus Sancti, & hujusmodi obtinuerit; in quantum ratione ipsorum evenit, quod ille apud omnes præ se excellat, & major,

seu melior se ab omnibus habeatur. Invidus enim dicitur, quod non sit videns, quia bona alterius sine tristitia videre non potest. Baldel d. 29. l. 3. & alii passim.

I R A.

SUMMARIUM.

- 1 *Ira* quid sit.
- 2 *Ira* dicitur appetitus inordinatus vindictæ, vel quasi vindictæ, quia si ordinate appetatur vindicta, non est peccatum.
- 3 *Dicitur* vel quasi vindictæ, quia dum homo irascitur in res inanimatas, non est proprie vindicta, & tamen est proprie ira.
- 4 *Ira* potest esse appetitus inordinatus, seu peccatum dupliciter, uno modo ex parte objecti appetibilis seu vindictæ; & alio modo ex parte ipsius motus iræ, seu modi irascendi.
- 5 *Ira* inordinata primo modo est peccatum ex genere suo mortale.
- 6 *Potest* tamen esse peccatum solum veniale ob imperfectionem actus.
- 7 *Ira* inordinata secundo modo est ordinarie solum peccatum veniale.
- 8 *Potest* tamen per accidens aliquando esse peccatum mortale.
- 9 *Iræ* filie sunt sex, nempe indignatio, tumor mentis, clamor, contumelia, rixa, blasphemia.
- 10 *Indignatio* quid sit, & quale peccatum.
- 11 *Tumor mentis* quid sit, & quale peccatum.
- 12 *Clamor* quid sit, & quale peccatum.
- 13 *Contumelia* quid sit, & quale peccatum.
- 14 *Rixa* quid importet, & quale peccatum sit.
- 15 *Blasphemia* quando fiat, & quale peccatum sit.

Ira prout est unum ex peccatis capitalibus est inordinatus appetitus vindictæ, aut quasi vindictæ. Est in re communis. Dicitur primo *Inordinatus appetitus vindictæ*, quia si ordinate appetatur vindicta, non est peccatum. Immo ira si præscriptum rationis modum non excedat, nedum non est mala, sed est bona, & meritoria; quin immo, & ejus absentia potest aliquando esse peccaminosa. Unde peccant quandoque Superiores, & quandoque parentes defectu iræ in subditos, seu filios, sicut peccavit Heli 1. Reg. 2. fuitque ideo justa morte punitus, quod filiis discolis, eorumque vitis non fuerit iratus. Hinc Eccles. 7. legitur: *Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis*, & Psal. 4. dicitur: *Irascimini, & nolite peccare*, & de facto quod ira ordinata non sit peccatum manifeste patet, ex quo ipsemet Christus, à quo longe erat omne peccatum, circumspexit cum ira, ut dicitur Marc. 3. Dicitur secundo, *vel quasi vindictæ*, quia dum homo irascitur in res inanimatas, ut dum scriitor ex cholera comminuit calamum male scribentem, pictor penicillum male pingentem, artifex frangit, aut projicit instrumentum non ita idoneum ad suum intentum, & hujusmodi, non est proprie vindicta, & tamen est proprie ira, quamvis ordinarie venialis, nisi ab extrinseco fiat mortalis.

Ira potest esse *appetitus inordinatus*, seu peccatum dupliciter. Uno modo ex parte objecti appetibilis, seu vindictæ, ut si proximum appetas vindictam injustam, vel justo majorem. Alia ex parte ipsius motus iræ, seu modi irascendi, ut si nimirum interius excandescas, vel exterius per signa nimis patefacias. *Communis* cum S. Toma infra citando. *Ira* inordinata primo modo, seu excessiva quoad inordinatum appetitum vindictæ inferendæ est peccatum ex genere suo mortale. *Communis* cum S. Thoma 2. 2. quæst. 158. art. 2. in corpore, ubi sic præcise habet: „Motus iræ potest esse inordinatus, & peccatum dupliciter, uno modo ex parte appetibilis, utpote cum aliquis appetit injustam vindictam, & sic ex genere suo ira est peccatum mor-

„tale, quia contrariatur charitati & justitiæ;“ ubi ut vides, tota ratio est, quia charitati, & justitiæ contrariatur. Charitati quidem, cum optemus proximo malum, quod nobis non optarem fieri; Justitiæ vero, quia, sicuti ad justitiam commutativam requiritur æqualitas inter datum, & acceptum, ita ad justitiam vindicativam æqualitas inter pœnam, & culpam. Dicitur notanter *ex genere suo mortale*, quia potest esse peccatum veniale ob imperfectionem actus, quæ imperfectio spectatur, vel ex parte appetentis, seu voluntarii, ut cum motus iræ prævenit iudicium perfectum rationis; vel ex parte objecti appetibilis, cum levis est vindictæ optatæ excessus. *Communis cum S. Th. loc. cit.* ubi sic præcise subjungit: „Potest tamen contingere, quod talis appetitus sit peccatum veniale propter imperfectionem actus; quæ quidem imperfectio attenditur vel ex parte appetentis, puta cum aliquis appetit in aliquo modico se vindicare, quod quasi nihil est reputandum, ita etiam quod si actu inferatur, non esset peccatum mortale, puta si aliquis parum trahit aliquem puerum per capillos, vel aliquid hujusmodi.“

7 Ira inordinata secundo modo, seu excessiva ex parte modi irascendi est ordinarie peccatum veniale tantum, quia homo per solum emotionis excessum, nec intendit nocere, nec nocet, nisi sibi. *Communis cum S. Th. loc. cit.* ubi sic sequitur; *Alio modo potest esse motus iræ inordinatus, quantum ad modum irascendi, utpote, si nimis ardentem irascatur interius, vel si nimis exterius manifestet signa iræ: & sic ira secundum se non habet de suo genere rationem peccati mortalis.* Dicitur notanter ordinarie peccatum veniale tantum; quia potest contingere, quod per accidens ex nimia vehementia iræ evedat peccatum mortale ratione affectus adjuncti, quo quis paratus existat aliquis facere contra dilectionem Dei, & proximi, quod sit peccatum mortale. *Communis cum S. Th. loc. cit.* ubi sic loquitur & concludit: *Potest tamen contingere quod sit peccatum mortale, puta si ex vehementia iræ aliquis excidat à dilectione Dei, & proximi, & Sylvius 2. 2. quæst. 158. à 3. concl. 3.* sic dixit: Potest tamen esse mortale, si vehementia sit tanta, ut vel scandalum magnum infirmis præbeat, vel irascentis valetudini multum noceat, vel alioquin destruat charitatem, sive in opere externo, sive tantum in animo.

8 Iræ filia communiter à Doctoribus cum S. Gregorio lib. 31. moral. cap. 17. assignantur sex, nempe indignatio, tumor mentis, clamor, contumelia, rixa,

9 blasphemiam. Indignatio, seu aversio est inordinatus affectus in proximum, ex eo, quod quis reputet se, aut suos indigne, seu injuriose tractari: Talis indignatio est ordinarie peccatum veniale, quamvis possit esse mortale, si crescat usque ad deliberatum odium, vel gravem personæ contemptum. Tumor mentis est, quo

10 quis morose excogitat diversas vias vindictæ, iisque cogitationibus animum tumefacit, & inflat; Talis tumor mentis est peccatum mortale, vel veniale juxta rationem vindictæ cogitatæ gravis, vel levis. Clamor indignationis index est, cum iratus vocem extollit, multa inordinate, & confuse effundens; Talis clamor est ordinarie peccatum veniale, nisi addatur aliud, v. g. blasphemiam, contumelia, & hujusmodi. Contumelia interni contemptus index, est dictum, vel factum injuriosum, quo quis proximo præsentem palam aliquod objicit intentione illum inhonorandi; Talis contumelia est ex genere suo peccatum mortale, nisi levitas materiæ, aut imperfectio actus excuset. Rixa, per quam, inquit D. Th. loc. cit. intelliguntur omnia nocumenta, quæ facto proximis inferuntur ex ira, adeoque pugna, duel-

11 lum, seditio, vulnus, cædes & hujusmodi, si modum non excedat, sed sistat v. g. in quadam levicula pugna, erit solum venialis; secus autem, si progrediatur ad seditiones, vulnura, cædes, & hujusmodi. Blasphemiam fit, cum jactamus convicia in Deum, Deiparam, aut Sanctos; Talis blasphemiam de genere suo est peccatum mortale, nisi inadvertentia aut indeliberatio excuset. (Si bene, & attente perlegantur leg. tit. 5. p. 2. præsertim 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. & 13. notabit qui-

12 FERRAR. BIBLIOTH. TOM. V.

libet quibus virtutibus Reges ornati esse debent, & quare: Fides, Spes, & Charitas in suis præcordiis fixæ permanebunt: quid quælibet significet, ostenditur, & quæ bona per easdem consequamur: etiam virtutum cardinalium recordatur: Prudentia, Justitia, Fortitudo, & Temperantia hæ sunt, & earum effectus designantur: Patientia quoque debet esse ornatus, & per eam obsistere Insaniæ, Iræ, Odio, Cupiditati, & Malevolentia: horum omnium definitiones proponuntur: quare à se sunt avertenda, & quæ præjudicia, si eis in corde detur ingressus; inibi exempla Sacræ Scripturæ per multa reperies; quæ de ira ab Auctore pertractantur, fere cum expositis in legibus 9. 10. 11. & 12. consonant. Videatur etiam lit. A pag. 130. & 250.)

IRREGULARITAS.

ARTICULUS I.

Irregularitas quoad ea quæ concernunt esse, & divisionem.

SUMMARIUM.

- 1 IRREGULARITAS quid sit.
- 2 Irregularitas est duplex, scilicet totalis, & partialis.
- 3 Irregularitas totalis quæ sit.
- 4 Irregularitas partialis quæ sit.
- 5 Irregularitas alia est ex delicto, alia est ex defectu.
- 6 Irregularitas ex defectu contrahitur sine culpa.
- 7 Irregularitas ex delicto ad hoc, ut contrahatur, requiritur actus externus consummatus.
- 8 Nulla Irregularitas unquam incurritur, nisi sit in Jure expressa.
- 9 Hinc in dubio, sive juris, sive facti potest quis tenere, quod non sit Irregularis.
- 10 Excepta in dubio de homicidio.
- 11 Irregularitas ex delicto est multiplex, & enumerantur casus, in quibus incurritur.
- 12 Irregularitates ex defectu sunt multæ, & assignantur, ad num. 13.

IRREGULARITAS est inhabilitas, seu impedimentum canonicum, quo quis inhabilis redditur ad primam tonsuram, & ordines suscipiendos, vel ad susceptos exercendos; Est in re communis. Irregularitas est duplex, totalis, & partialis. Totalis est, quæ omni ordine suscipiendo, & suscepti omni exercitio privat, ut est illa proveniens ex homicidio, & bigamia. Partialis est, quæ privat solum aliquo ordinum exercitio, vel solo ascensu ad Ordinem Superiorem. Sic v. g. Diaconus oculo sinistro carens inhabilis est ad Sacerdotium, potest tamen in Diaconatu ministrare, & Sacerdos, cui fuit præcisus pollex, inhabilis redditur ad celebrandum, non autem ad confessiones excipiendas, si sit approbatus; cap. Presbyterum, de Clerico ægrotante.

Irregularitas alia est ex delicto, & alia est ex defectu. Irregularitas ex defectu contrahitur sine culpa, cum sit à Jure imposita ob solam indecentiam, quam aliquis defectus affert sacro altari, & ministerio. Irregularitas vero ex delicto, ad hoc, ut contrahatur, requiritur actus externus consummatus; cap. Si quis non iratus 15. quæst. 1. Et nulla irregularitas unquam incurritur, nisi sit in jure expressa, ut clare desumitur ex cap. Is, qui, de sent. Excom. in 6. ubi habetur: Licet in hoc temere agat, Irregularitas (cum id non sit expressum in jure) loqueum non incurrit. Hinc in dubio sive juris, sive facti potest quis tenere quod non sit irregularis, cum sit melior conditio possidentis, & pro tali dubio nulla reperiat in Jure imposita irregularitas. Excepto in dubio de homicidio, in quo dubitans, an vere homicidium commiserit, tenendus esset irregularis; ex cap. Ad audientiam, & à cap. Significasti, de homicidio, ubi expresse statuitur, quod sic

dubius non debeat in sacris ministrare, nec celebrare præcis verbis: *Cum in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, & in hoc casu cessare, sit tutius, quam temere celebrare.*

Irregularitas ex delicto est multiplex, & enumerantur casus, in quibus incurritur.

Primo evadunt irregulares ex delicto Hæretici, & Apostatæ à Fide; *cap. Presbyteros dist. 50. & cap. Qui in aliquo dist. 51. & eorum receptatores, & fautores, & defensores: cap. Quicumque, de hæreticis in 6. & eorum filii usque ad secundam generationem ratione hæresis patris, & usque ad primam ratione hæresis matris, nisi parentes ante mortem abjuraverint hæresim, cap. Statutum 15. de hæreticis in 6.*

Adjurantes autem hæresim, sive de vehementi, sive de levi; aut publici pœnitentes utrum irregulares sint, necne, vide Maravigliam *Leg. 135. & 136. Prudentiæ Episcopalis.*

Secundo, evadunt irregulares iterantes serio, & scienter Baptismum, & rebaptizati ministrantes; *cap. Ex literarum, de apostatis, & reiterantibus baptismum, non autem iterantes Confirmationem, vel Ordinem; cum hoc non sit in Jure expressum. Adulti, qui scienter sinunt se ab hæreticis extra casum necessitatis baptizari; cap. Eos quos, de consecr. 4. & cap. Afros dist. 98.*

Porro Irregularitas ex iteratione Baptismi contrahitur etiamsi Baptismus absque prudenti dubio sub conditione innovetur, ut ex Catechismo Romano multo probabilius deducitur. Hanc vero pœnam etiam baptizantem afficere, non baptizatum tantummodo, ferme inter omnes convenit. Sicut & ea affecti non tantum ad altiores Ordines ascendere vetantur, sed & ab exercitio jam susceptorum Ordinum absterrentur, quæ tanquam magis cohærens auctoritati Catechismi Romani opinio præfertur alteri neganti. *Bened. XIV. Instit. eccl. 84. §. 18.*

Tertio, evadunt irregulares Clerici censuras temere violantes, *v. g. Si excommunicati, interdicti, vel suspensi Ordinum munera exerceant, divinis scienter se ingerendo, scienter celebrando in loco interdicto in casibus non permissis; cap. Si quis Episcopus 11. quest. 3. cap. Is, qui, de sent. Excom. in 6. & cap. Is, cui 20. eod. tit. in 6.*

At Clerici ab exercitio sui Ordinis suspensi, si ab eo se abstinerint, esto absque prævia absolutione ad altiorem ordinem transierint, quamquam id agant sacrilege, irregularitatem non incurrunt, quæ est magis communis sententiæ. *Bened. XIV. de synodo diœcesana lib. 12. cap. 3. num. 6. nov. edit.*

Quarto evadunt irregulares indebite, & male Ordines suscipientes, scilicet suscipiendo furtive sine Episcopi Ordinantis scientia, & voluntate, non vocati, nec legitime examinati, nec admissi, nomen alterius approbati, & admissi usurpando, vel alium in examine sub suo nomine dolose supponendo; *cap. Veniens, ab eo, qui furtive Ordines suscipit; aliqua censura irriti Ordines recipiendo, ut Subdiaconatum omisso Ostiariatu; cap. Sollicitudo dist. 52. Absque dispensatione canonica ante ætatem legitimam, vel extra tempora à Jure statuta, vel absque dimissoriis literis aliquem ex sacris ordinibus suscipientes, & durante suspensione eo ipso contracta, in iisdem Ordinibus temere ministrantes; cap. Dilectus, de tempor. Ordin. Pii II. constit. incip. Cum ex Sacrorum:: Ab Episcopo excommunicato, suspensio, interdicto, hæretico, denunciato, Schismatico, seu non habente jurisdictionem Ordines recipientes; cap. Cum Clerici 2. de ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit episcopatu; cap. Statuimus decret. 1. quest. 1. cap. Convenientibus. vers. Constantinus 1. quest. 7. Conjugati præsumentes suscipere aliquem sacrum ordinem etiam nondum consummato matrimonio; Extravag. Antiquæ consecrationi, de voto, & voti redemptione. Suscipientes plures ordines sacros eodem die; cap. In singulis, & cap. Quicumque d. 57.*

Quinto evadunt irregulares exercentes solemniter, & scienter actum ordinis sacri, quem non habent, ut Clerici in Minoribus exercentes solemniter, & scienter,

& adhibitis eorum insignibus ordines majores, *c. 1. & 3. de Clerico non ordinato ministrante. Clerici, & subdiaconi solemniter baptizantes, cap. 1. de Clerico non ordin. ministr. Diaconi nondum Sacerdotes missam celebrantes; cap. Ex literis 2. de Clerico non ordin. ministr. Nondum Sacerdotes serio, & sacramentaliter alios à peccatis absolventes, colligitur ex cap. 1. & 2. de Clerico non ordin. ministr. cum vere exercent actum ordinis, quem non habent. Non Sacerdotes benedicentes sponsis, cum hoc sit proprium munus sacerdotio affixum; Sicut etiam Diaconi solemniter benedicentes aquam lustralem cum hoc munus proprie ad Sacerdotem spectet per textum in cap. Aquam, de consecrat. dist. 3. Non Episcopi confirmantes, & ordines conferentes, ut de communi testatur Suarez *disp. 42. sect. 4. num. 7. Immo etiam Episcopi promoti per saltum, si conferant illum ordinem, quem ipsi ratione saltus non receperunt, & deducitur ex cit. cap. 1. de Clerico non ordinato ministr. cum vere exercent ordinem, quem non habent. Laici etiam exercentes actus majorem Ordinum, quidquid dicant alii, evadunt irregulares, quia textus in cap. 1. de Clerico non ordinato baptizante loquitur indistincte de non ordinato per hæc præcisa verba: Si quis baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit, non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia, & numquam ordinetur, æque autem non est ordinatus Laicus, ac Clericus, qui non est sacerdotio initiatus. Neque valet dicere, quod hic textus contineatur sub titulo de Clerico non ordinato, & per hoc sit ei conformandus, & cum versemur in odiosis, quæ sunt potius restringenda, arg. cap. Odia, de Reg. Juris in 6. non sit extendendus ad Laicos, de quibus non loquitur. Non valet, inquam, quia ultra quam quod multi Doctores dicunt titulum illum alteratum, & inter alios testatur Suarez *disp. 31. sect. 4. vers. Sed quæres:: se vidisse in codicibus Gregorianis in septem manuscriptis inscriptum præcise de non ordinato baptizante; & dato etiam, quod in titulo revera semper fuerit supposita illa adjectio de Clerico, adhuc potius attendendus est textus, qui disponit, quam titulus, sub quo continetur, cum ille sit dispositivus: nec mirum est, quod sub aliquo titulo contineatur aliqua dispositio, quæ non videatur directe sub illo titulo contineri, cum tamen habeat cum illo symbolicitatem, & similitudinem. Nec ut prætenditur sit aliqua odiosa extensio, cum potius, ut patet ex lectura textus, hæc sit manifesta comprehensio, cum in illo dicatur: Si quis baptizaverit non ordinatus, laicus enim, ut aperte patet, non est ordinatus. Sic tenent D. Antoninus 3. part. tit. 20. in princ. Majolus de Irregularit. Rosignolus, Silvester, Sotus, Navarrus, Avila, Valentia, Blundus, Caspensis, Matrius, & alii cum Suarez, qui *disp. 42. sect. 4. advertit hoc interesse quoad hanc Irregularitatem inter Clericum, & Laicum, quod hæc respectu Laici est totalis, ita ut nullum ordinem suscipere valeat, respectu vero Clerici est partialis, ut non possit ascendere ad ordines superiores, & manet suspensus ab executione ordinis præstantioris, & ultimi per biennium, vel triennium ad arbitrium Episcopi, ut habetur d. cap. 2. de Cler. non ordin. ministran.****

Sexto, evadunt irregulares, ita ut nequeant ad ordines promoveri, omnes enormiter criminosi, si eorum crimina sint notoria, & publica, quæ habent annexam infamiam, ut sunt *sodomia, incestus, raptus virginis, maleficium, veneficium, adulterium, simonia, sacrilegium, perjurium in judicio, crimen læsæ majestatis, & alia hujusmodi enumerata cap. Infames 6. quest. 1. ubi concluditur sic: Hi omnes, inquam, nec ad sacros gradus debent provehi. Notanter dicitur, si eorum crimina sint notoria, & publica; quia, si sint occulta, excepto homicidio, non inducunt Irregularitatem; cap. Ex tenore 4., & cap. ult. de temporibus Ordinationum, ubi expresse habetur: Si proposita crimina ordine judicario comprobata, vel alias notoria non fuerunt, non debent hi (præter reos homicidii) post pœnitentiam in jam susceptis, vel suscipiendis Ordinibus impediri.*

Septimo, evadunt irregulares homicidæ voluntarii, quamvis occulti; *cap. Suscepimus, de homicidio, cap.*

De cetero *dist. 50. Conc. Trid. sess. 14. cap. 7. de reform.* Homicidium mandantes; *cap. Si quis vidua 8. dist. 50.* etiamsi mandantes mandatum revocaverint, si revocatio non innotuit mandatario, quia hic quamdiu revocationem mandati ignorat, agit nomine mandantium; Pirhing *de homicidio num. 23.*, & etiam irregularitatem incurrunt, si occasione sui mandati occidatur ipse mandatarius, quia licet talis mors sequatur præter mandantium intentionem, & directam voluntatem, tamen cogitare poterant, & debebant illum occidere posse; *arg. cap. ult. de homicid. in 6.* Et eam incurrunt mandantes aliquem verberari, licet expresse inhibeant, ne occidatur, vel membro aliquo mutiletur, qua mandando in culpa fuerunt, & hoc evenire posse debuerunt cogitare; *cap. Is, qui de homicid. in 6.* Homicidium injustum efficaciter consulentes, *cap. Si quis viduam dist. 50. & cap.* Sicut §. *ult. de homicidio*, etiamsi consulentes ante homicidium suum consilium revocaverint, quia etiam in tali casu consulentes adhuc censentur moralis causa homicidii, maxime si rationes, quibus innitebatur consilium, sint ita moventes, & convincentes, ut revocatio consilii non amplius attendatur, ut notat Suarez *dist. 44. sect. 2. num. 10.* & cum aliis Pirhing *lib. 5. decretal. tit. 2. num. 32.* Ad homicidium cooperantes, *cap. Sicut 6. de homicid. & leg. unic. Cod. de raptu Virginis.* Unde si plures de communi consensu conspiraverint in mortem alicujus, & is ab uno tantum sit occisus, sunt omnes Irregulares, *cap. Significasti 18. §. Quod si, de homicid.* Si plures sine prævio deliberato animo, & sine communi consensu occidendi in subita rixa eundem aggressi fuerint, nec sciri possit, à quo letale vulnus sit inflictum, etiam tunc pro foro interno sunt omnes irregulares: *cap. Ad audientiam, & cap. Significasti, de homicidio.* Si vero sciatur, quis illum occiderit, tunc solus iste erit irregularis, *cap. Significasti 18. §.* Nos in promisso, *de homicid.* Obligati ex justitia impedire homicidium, & non impediens, quia tales moraliter censentur occidere, peccantque contra justitiam, & tenentur ad restitutionem, *arg. cap. Sicut 6. §. Illi etiam, de homicidio.* Procurans abortum foetus animati, secuto effectu, est irregularis, *cap. Sicut ex literarum, de homicidio.*

Si patronus beneficii Rectorem interfecerit, ejus filii, & descendentes usque ad quartum gradum fiunt irregulares, *ex cap. In quibusdam, de pœnis*: intellige tamen de filiis natis post homicidium, non vero ante, quæ est interpretatio ab ipsa etiam S. Congregatione admissa. Et ipse patronus, ac reliqui ad patronatum vocati, ab eo jure cadunt. *De synodo diœces. lib. 13. cap. 24. §. 21. nov. edit.*

Octavo, evadunt irregulares mutilatores; mutilare enim, & occidere quoad incurrendam irregularitatem æquiparantur ex Glossa in *Clement.* Si furiosus, *de homicid. voluntario*; dummodo mutilatio inducat separationem, & truncationem membri alicujus principalis habentis in corpore humano distinctum, & peculiare officium, ut manus, pedis, brachii, nasi, auris &c. *cap. Clerici, vel Monachi, cap. In Archiepiscopatu, de raptoribus, & cap. final. dist. 55.* Et ideo abscissio digiti, cartilaginis, excussio dentis &c. non est mutilatio sufficiens ad inducendam irregularitatem, Glossa *citat. Clement. Si furiosus &c.* Abscindens tamen digitum pollicem, aut indicem debet petere dispensationem ad cautelam; *Sacr. Congreg. Concil. 19. Julii 1687.* Irregulares etiam evadunt mutilantes seipsos, aut mutilationem sine justa causa procurantes in quacumque parte sui corporis: *cap. Si quis abscidit, & cap. Hi, qui se, dist. 55.* etiamsi ex zelo indiscreto v. g. animo sedandi libidinem, vel existimando ea ratione se obsequium Deo præstare, seipsos mutilaverint, aut castrari promiserint, prout expresse habetur *cit. cap. Hi, qui se, dist. 55., & cap. Significavit 4. de corpore vitiatas*, etiamsi permiserint se castrari ad vocem musicam conservandam, quia vere, & voluntarie ad sui membri mutilationem sine necessitate concurrunt, & nullus est dominus suorum membrorum, nec in ipsorum abscissionem consentire potest, nisi cum id exigat conservatio

totius corporis, aut membri principalis; *arg. cap. Si quis 3. dist. 55.* Tum quia si voluntarie procurantes mutilationem propter castitatem servandam, vel sic Deo obsequium præstandum, fiunt irregulares *ex cit. cap. Hi, qui se, dist. 55., & cap. Significat. 4. de corpore vitiatas*; à fortiori erunt irregulares se permittentes castrari ob vocem musicam, cum hic sit finis illo valde inferior, & minus excellens, sic tenent Leander, Bonacina, Diana, Matthæucci, & alii cum Engel *lib. 1. tit. 20. num. 13.* Mutilationem autem patientes ignoranter, ut pueri secti in infantia, invite, aut violenter, à latronibus, vel barbaris mutilati, vel ad evitandum gravius malum corporis de consilio medicorum, non fiunt irregulares, quia cessat hic ratio incurrendi Irregularitatem, puta perversa voluntas, & sævitia in seipsum, *cap. Si quis à Medicis dist. 55., & cap. 3., & 5. de corpore vitiatas. (verb. Eunuchus).*

Nono, assignantur qui evadunt, vel non evadant Irregulares ex homicidio patrato in sui, suorumque necessariam defensionem. Occidens alium ad vitæ suæ defensionem cum moderamine inculpatae tutelæ, non fit irregularis. *Clement. Si furiosus, de homicidio*, ubi expresse dicitur, *illum non incurrere Irregularitatem, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat invasorem.* Tamen *ex cap. Significasti 18. de homicidio, id fieri debet cum moderamine inculpatae tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam.* Et ad servandum hoc moderamen inculpatae tutelæ tria potissimum requiruntur, scilicet causa, modus, & tempus. Primo requiritur causa, idest injusta invasio occisionem præcedens, vel certo imminens, quia si quis ante hanc occidit, vel mutilat, jam non est sui defensio, sed aggressio, & tunc evadit irregularitatem: & hæc invasio præcedens, vel certo imminens debet esse injusta; hinc pro defensione vitæ suæ non potest sine irregularitate occidere invadentes ministros justitiæ, quia isti juste invadunt, ut cum multis tenet Pirhing *lib. 3. decret. tit. 12. num. 92.* Secundo requiritur debitus modus defensionis, offensionis, & invasioni proportionatus, & necessariam defensionem non excedens, *arg. cap. Ut famæ 35. de sent. excomm.* ubi expresse dicitur, *dum tamen non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio exigat*: hinc defectu hujusmodi pro moderamine requisiti irregularitatem incurrunt, qui potens baculo aggressorem repellere, pugione, ense, vel aliis armis mutilat, & occidit; qui potens se salvare fugiendo, clamando, auxilium implorando, tamen occidit; qui potens se defendere pugnis, vel aliis instrumentis leviter ferientibus injustum aggressorem, adhuc mutilat, vel occidit. *Communis cum Pirhing loc. cit. num. 92.* Tertio requiritur tempus, ut scilicet occisio, mutilatio ad sui defensionem statim seu incontinenti fiat, quo quis injustam aggressionem patitur, seu certo imminentem cognoscit, quia si ex intervallo postquam aggressor jam abiit, aut nocere, & aggredi destitit, cessante omni periculo, illum adhuc occidat, non amplius ex necessaria sui defensione, sed ex mera vindicta occidit, adeoque irregularitatem incurrunt, *arg. cap. Si vero, de sent. excomm.* ubi expresse excipitur solum *si incontinenti vim vi repellat.*

Occidens aggressorem, ne fugiendo ignominiose timiditatis notam incurrat, fit irregularis, quia nota timiditatis fugiendæ non est sufficiens ad excusandum à gravi culpa virum equestrem provocatum ad duellum, si illud acceptet, ex Alexand. VII. qui 24. *Septembris 1665.* damnavit propositionem hanc secundam in ordine: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat*: ergo si hæc timiditatis nota non est sufficiens ad excusandum à gravi culpa, nec erit sufficiens ad excusandum ab irregularitate aggressum, qui potest se ipsum tueri fugiendo, & non occidendo aggressorem.

Occidens iniquum accusatorem, falsum testem, vel Judicem sibi injustam mortem parantem, quam aliter effugere non potest, fit irregularis; colligitur ex declaratione Alexand. VII. qui anno, & die, quo supra, damnavit hanc propositionem 18. in ordine: *Licet in-*

interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare, ex quibus sequitur, quod si interficeret, injuste & inique interficeret, ex injusta autem interfectione resultat Irregularitas.

Occidens calumniatorem, & inhonorantem pro defensione sui honoris, & famæ, licet non sit alia via eundem defendendi, fit irregularis; sic colligitur ex declaratione Alexandri VII. qui anno, & die, quo supra, damnavit hanc propositionem 17. in ordine: »Est illicitum Religioso, vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si Calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus religioni publice, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.« Et ex declaratione Innocentii XI. qui die 2. Martii 1679. damnavit hanc propositionem 30. in ordine: »Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit, idem quoque dicendum si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat, si enim talis occisio ad evitanda multa mala in perniciem Reipublicæ damnatur ut iniqua, & injusta, sine ullo dubio irregularitatem inducit.

Occidens invasorem honorum priorum fortunæ etiam cum moderamine inculpatæ tutelæ, fit irregularis, & ratio est, quia si fit irregularis occidens calumniatorem pro defensione bonorum famæ, & honoris, quæ sunt bona superioris ordinis ad bona fortunæ; à fortiore fiet irregularis occidens invasorem bonorum fortunæ. Tum quia in Clement. Si furiosus, liber ab irregularitate declaratur solum occidens aggressorem ob defensionem sui, & cap. Significasti, de homicidio, declaratur irregularis Clericus percutiens lethaliter latronem pro defensione rerum Ecclesiæ, & cap. Suscepimus 10. de homicidio, declaratur irregularis occidens latronem furantem, præcisus his verbis; »Quoniam expediebat potius post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis vilibus rebus, & transitoriis tam acriter in alios exardescere, &c. constat eos contra mansuetudinem ecclesiasticam intererentos, adeone &c.

Occidens aliquem propter defensionem proximi quantumvis propinqui, ut patris, matris, filii, uxoris, fratris &c. licet non peccet occidendo, tamen incurrit irregularitatem ex defectu lenitatis, quidquid sentiant aliqui in contrarium; & ratio est, quia Clement. Si furiosus, de homicidio excipit ab incursu irregularitatis solum homicidam pro necessaria defensione propriæ vitæ; dicit enim præcise invasorem suum, ergo non evitatur ab homicida pro defensione vitæ etiam patris, & matris, licet occidendo non peccet, cum irregularitas quandoque etiam sine peccato incuratur, cap. Dilecto 6. §. final. de sent. excomm. in 6. Tum quia de jure communi irregularis est omnis homicida, ut communiter colligunt Doctores ex cap. De his 6., & cap. Si quis viduam 8. dist. 56., & per Clement. Si furiosus, de homicidio, excipitur solum occidens pro necessaria defensione propriæ vitæ, adeoque quoad occidentem pro defensione vitæ aliorum, etiam consanguineorum jus commune remanet in suo robore, & sic evadit irregularis, cum pro defensione ipsorum nulla fiat exceptio. Sic Glossa in d. Clement. verb. Summ. Panormitan. cum aliis in d. cap. Si vero 3. num. 11. de sent. excomm. Fagnan. ad cap. Suscepimus, de homicid. num. 16. Covarruv. Panimolla, Piasec., Matthæucci, Abbas, Silvester, S. Antonin., Suarez, Navar., Card. Innocent. Farinac. Angelus, Majol., Tabiena, Medin. Salonius, Henriquez, Philiar., & alii cum Pignatell. qui tom. 7. consultat. 20. nedum censet hanc sententiam pro communi, sed etiam pro certa tenet.

Decimo assignantur qui evadant, vel non evadant irregulares ex homicidio mere casuali. Dantes operam rei licitæ, & adhibita debita diligentia, ne mors, aut mutilatio sequatur, non evadunt irregulares, ut ver-

tentes diligenter infirmos in lecto, vel de lecto ad lectum transferentes, vel cibum, aut medicinam porrigentes, si infirmi ex illa versione, & translatione, & cibi seu medicinæ porrectione moriantur. Tecta reficientes, & post adhibitam consuetam diligentiam, tegulas vel lapides projicientes, ex quibus pertransiens occiditur. Ludentes pila, conis vel aliis honestis ludis, licet aliquis eorum casualiter percutiatur, vel occidatur; campanam pulsantes licet pistillo decedente aliquis interficiatur, & alii consimiles, non evadunt irregulares, ut colligitur ex cap. Dilectus 13. cap. Significat. 16. cap. Exhibita 22. & cap. Quidam 24. de homicid. Dantes autem operam rei licitæ, & non adhibentes debitam diligentiam, ne mors, seu mutilatio sequatur, evadunt irregulares, ut lapides per aerem projicientes, & pilas niveas hiemali tempore, tegulas è tectis projicientes, arbores incidentes, muros destruentes, si ex defectu debitæ diligentæ aliquis casu interficiatur; colligitur ex cap. His qui arborem dist. 50. ubi præcise habetur: Si vero aliqua culpa eorum, vel neglectu, morientis hominis interitus cognoscitur advenisse, adjiciendi sunt à gradu, & in sacro ordine nullatenus suscipiendi; & ex cap. Presbyterum 7. de homicidio, in cujus summario præcisa verba reperiuntur; Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit. Pariter irregulares sunt magistri nimium castigantes discipulos, si inde mors; aut mutilatio sequatur, quia licet intentio corrigendi & ipsa correctio sit opus licitum, ex quo tamen ad cavendam mutilationem, seu mortem, debitam diligentiam non adhibuerint, irregulares declarantur, cap. Presbyterum 7. de homicidio, sicuti Clericus, qui gestans retro falcem, casu occidit laicum, qui causa ludi supra ipsum Clericum, quasi equitaturus incautus saltavit, & falce se interfecit, declaratus fuit irregularis, ex quo non præcavit periculum mortis illius, removendo falcem à tergo, uti debebat, sciens quod ratione talis ludi alter in suum deorsum deberet insilere; sic habetur expresse cap. Continebatur 8. de homicidio.

Dantes operam rei illicitæ etiam adhibita diligentia, ne homicidium sequatur, & sequuto, evadunt irregulares; expresse habetur cap. finali de homicidio, ubi dicitur homicidium casuale non imputari ei, qui dedit operam rei licitæ, & debitam adhibuit diligentiam; ex quo clare deducitur, altera istarum conditionum deficiente, irregularitatem incurri; Si enim declaratur non incurri irregularitatem ex homicidio casuali, per hoc, quod dederit operam rei licitæ, & adhibuit debitam diligentiam ad ipsum evitandum; à sensu contrario debet inferri, quod incuratur irregularitas ex homicidio casuali per hoc, quod det operam rei illicitæ, licet adhibeat debitam diligentiam expresse ex cap. Suscepimus 10., & ex cap. Decreta 11. de homicidio. Tum quia debet dari aliqua differentia, quoad contrahendam irregularitatem inter dantes operam rei licitæ, & dantes operam rei illicitæ; ex dictis, & ex citatis Juribus dantes operam rei licitæ contrahunt irregularitatem ex homicidio casuali, si non adhibeant debitam diligentiam: ergo ex dicendis dantes operam rei illicitæ debent contrahere irregularitatem ex homicidio casuali, etiamsi debitam adhibeant diligentiam, aliter pariter essent conditionis, quod non est dicendum, cum citius contrahatur irregularitas per homicidium casuale ex illicito, quam ex licito opere secutum, ex cap. Dilectus, & cap. Joannes 23. de homicidio: Tum etiam quia cap. Tua nos, de homicidio, & cap. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi, declarantur irregulares clerici in sacris constituti, & Monachi exercentes medicinam, vel chirurgiam, & mortem alicui casualiter inferentes, non obstante peritia, & adhibita diligentia ad ipsam evitandam, præcise per hoc quod Clerici, & Monachi chirurgiam, & medicinam exercentes extra casum necessitatis, dant operam rei illicitæ, ergo à pari omnes dantes operam rei illicitæ ex homicidio casuali contrahent irregularitatem, quamvis debitam adhibuerint diligentiam ad ipsum evitandum. Sic Glossa in cit. cap. Tua nos, de homicidio, verb. Congruerat, Divus Thomas 2. 2. quæst. 64. art. 8. Scotus

tus in *dist. 25. quest. 1. lit. E.* Innocentius in *cap. Tua nos de homicidio.* Fagnan. in *cap. Ad audientiam 12. de homicidio num. 9.* Navarrus, Layman, Fater, Blundus, Mastrius, & alii plurimi.

Ex homicidio, vel mutilatione casuali irregularis evadit ebrius, qui ex proposito se inebriavit, licet se consuevisset in ebrietate arma sumere, & homines percutere: colligitur *ex cap. Si constiterit, de accusationibus.* Dormiens sciens in dormiendo consuevisse è lecto surgere, ense evaginare, & ferire, si diligentiam non adhibuit claudendo ostium, vel removendo arma; colligitur *ex cap. Ad audientiam, de homicidio, & Fagnan. ibi num. 7.* Tenens animalia consueta nocere, ut ursum, leonem &c. si ab eis quis interficiatur, ex quo ipsos non custodierit debito modo ligatos; colligitur *ex cap. Hi, qui arborem, & cap. Sæpe contingit dist. 50.* Laicus chirurgus, vel medicus, si propter suam imperitiam, vel negligentiam moriatur infirmus; Colligitur *ex cap. Tua nos, de homicidio.* Et in casu dubii, an ex sua negligentia, vel imperitia decesserit? Habendus est ut irregularis, ita ut nequeat ad Ordines promoveri; habetur expresse *cap. Ad aures, de etat., & qualit. Ordinandorum.* Clericus in sacris, vel Monachus exercens chirurgiam, vel medicinam, licet sit in arte peritus, & omnem adhibeat diligentiam, si aliquis ab ipsis patiatu etiam solummodo abscissionem, vel combustionem; *cap. Sententiam sanguinis, Ne Clerici, vel Monachi.* Nec valet dicere, quod sicuti medici, & chirurgi laici non evadunt irregulares abscindendo, & comburendo aliquod membrum causa sanitatis, ita etiam medici, & chirurgi ecclesiastici. Non valet, inquam, Clericis in sacris, & Monachis facta est specialis, & expressa restrictio *citra abscissionem, vel combustionem;* quæ restrictio non reperitur facta laicis, nec sine ratione hæc restrictio est potius facta Clericis in sacris, vel Monachis, quia non congruit dignitati sacerdotali, vel eidem proxime accedenti foedare in humano sanguine manus illas, quas sanctificat in divini Sanguinis, & Corporis oblatione, ut colligitur *ex dict. Sententiam sanguinis; Ne Clerici, vel Monachi,* in quo fit exceptio quoad Subdiaconum, Diaconum, & Sacerdotem. Medicus, & chirurgus, sive laicus, sive ecclesiasticus præbens infirmo medicamentum, quod nescit, vel saltem dubitat, an sit ei proficuum, vel noxium, vel dubitat, an ei acceleraverit mortem, debet se habere pro irregulari, ut habetur expresse *in cap. Petitio tua, de homicidio.*

Undecimo, assignantur qui evadunt, vel non evadunt irregulares ex homicidio commisso auctoritate publica, & juridica, vel in bello. Omnes physice, vel moraliter concurrentes ad mortem malefactorum ex defectu lenitatis evadunt irregulares; *ex cap. final. Ne Clerici, vel Monachi in 6. cap. Si quis viduam & cap. Clericus dist. 50.* ut omnis Judex, sive Clericus, sive Laicus, qui fert, vel dictat sententiam mortis, aut mutilationis in reum effectu secuto; *argum. cap. 1., & sequent. dist. 51., & cap. Ex literis 10. de excessib. Prælator., & cap. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi.* Excipiuntur tamen Papa, Inquisitores, & Judices Ecclesiastici, seu Prælati jurisdictionem temporalem habentes; Papa enim est incapax irregularitatis, adeo ut ab illa prius contracta fiat liber per electionem ad Papatum, uti colligitur *ex cap. Licet vitanda, de election. cap. Ubi periculum 4. eodem in 6.* Inquisitores hæreticæ pravitate, etiamsi hæresis reos ad pœnas à jure statutas, etiam mortis condemnent, non evadunt irregulares ex privilegio, favore Fidei eis concesso per Paulum IV. & S. Pius V. Et Judices Ecclesiastici, seu Prælati jurisdictionem temporalem habentes, licet per se ipsos sententiam mortis, vel mutilationis ferre non possint, possunt tales aliis delegare jurisdictionem criminalem, & causas sanguinis, *ex cap. finali; Ne Clerici, vel Monachi,* ubi expresse habetur; Nam licet Clericis causa sanguinis agitare non liceat, eas tamen (cum jurisdictionem obtinent temporalem) debent, & possunt, metu irregularitatis cessante, aliis delegare. Irregulares evadunt Assesores, & Consilarii, qui vel Judici in ferenda sententia assistunt, vel suo

suffragio, aut consilio juridice promovent, Advocati, accusatores, testes contra reum in causa criminali pœnam sanguinis inducentes, *arg. cap. Aliquantos dist. 51., & Can. His, à quibus 30. caus. 23. quest. 8.* Notarii sententiam sanguinis scribentes, dictantes, vel subscribentes, legentes, sigillo authenticantes, publicantes, reum pro confessione torquentes, sententiam exequentes, ut carnifices, lictores, satellites, rerum ad supplicium ducentes, accelerantes effectu secuto; hi enim omnes vere propinque ad pœnam sanguinis concurrunt, ut colligitur *ex cap. Sententiam, Ne Clerici, vel Monachi, arg. cap. 1. dist. 51. cap. His, à quibus 30. cap. Si quis membrorum 31. caus. 23. quest. 8.*

Quamvis autem incuratur irregularitas accusando, denuntiando, vel voluntarie testificando criminaliter, & in causa sanguinis coram Judice laico, non incurritur tamen accusando, seu denunciando solum in causa civili pro proprio interesse, etiamsi crimina essent de iis, quibus debetur pœna sanguinis, dummodo accusator expresse protestetur, se non ad pœnam sanguinis, sed præcise ad suum justum interesse accusare, ex tali enim accusatione mors sequeretur tantum per accidens, cum protestatio expresse declaret, quod per se non accusat ad mortem, sed ad refectionem damni recepti, & ad cautelam, ne iterum damnificetur, ut clare habetur *ex cap. Postulasti 21. de homicidio, & cap. Prælati 2. eod. in 6.* præcisus his verbis: »Prælati, vel Clerici quibuscumque, qui de Laicis malefactoribus suis querelam apud Judicem secularem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cetero præsumant protestando expresse, quod ad vindictam, seu ad pœnam sanguinis agere non intendunt, imputari non debet; quamvis alios de jure debeat pœna sanguinis irrogari, si Judex mortem illis inferat justitia exigente. Nam alioquin, si Prælati, aut Clerici propter metum hujusmodi, quia Judex ad pœnam sanguinis posset procedere, de suis malefactoribus taliter conqueri non audent, daretur plerisque materia, seu occasio trucidandi eosdem, & illorum bona libere deprædandi.«

Advertendum tamen est, quod accusator evadit irregularitatem accusando reum cum suprascripta protestatione solum in causa propria, non autem in causa aliena, cum *in cit. cap. Prælati 2. num. 6.* dicatur solum *suis malefactoribus,* ut communiter advertunt Doctores. Et etiam evadet irregularitatem in causa propria, licet talis protestatio esset tantum ficta externe, & protestans interne desideraret, vel intenderet mortem accusati, quia cum Ecclesia judicet tantum secundum externa, & apud Judicem ficta protestatio idem valeat, ac vera, irregularitatem non contrahit, qui fecte protestatur; irregularitas enim non contrahitur, nisi in casibus à jure expressis, *cap. Is, cui, de sent. Excom. in 6.*

Accusator etiam sine tali protestatione evadit irregularitatem, si accusat malefactorem coram Judice ecclesiastico, licet de crimine pœnam sanguinis inferente, quia Judex ecclesiasticus non potest procedere ad pœnam sanguinis, & per accidens est, si reum deinde tradat Judici seculari puniendum, *cap. final. Ne Clerici, vel Monachi.* Si accusat malefactorem etiam coram Judice Laico de crimine levi, quod pœnam sanguinis non mereatur, licet postea Judex limites justitiæ excedens reum occidit, aut mutilari imperet, quia malitia, vel ignorantia Judicis non debet accusatori imputari; *arg. cap. Postulasti 21. de homicidio.* Si accusat de crimine levi, & exinde Judex reperiens accusatum reum aliorum gravium criminum propter talia condemnet ad mortem, quia accusator per se nullimode intendit pœnam sanguinis, & per accidens est, quod tali occasione reperiantur in accusato gravia crimina digna morte ab accusatore prius ignorata, & advertit inter alios Anaclet., & Pirhing *lib. 5. decret. tit. 12. num. 110.* Si accusat malefactorem non crimine commisso, sed de crimine præciso committendo, sive in proprium, sive in alienum damnum redudatur cum alia via impediri non potest, quam per accusationem, & manifestationem, quia sacri canones non imponunt irregularitatem propter opus, ad quod quis le-

lege naturali, & divina tenetur, uti est avertere grave malum à proximo; *arg. cap. Accusasti 8. de accusat.* ubi expresse dicitur: *Nisi pro pace feceris*; Pirhing *loc. cit. num. 109.* Anaclet., Molina, Covarruv. & alii.

Clerici, & Religiosi non possunt coram Judice laico criminaliter in causa sanguinis esse accusatores *ex cap. Sicut Sacerdotes 2. quæst. 7. Nec testes; cap. Testimonium 11. quæst. 1.*, nisi ad innocentis liberationem de licentia suorum Superiorum. Nec Judices, *cap. His à quibus 23. quæst. 8.* Nec Notarii, seu Scribe, *cap. Sententiam, Ne Clerici, vel Monachi*, & si hæc præstiterint, non solum irregularitatem incurrunt, sed etiam grave peccatum committunt, cum in re gravi canonum præscripta transgrediantur; *arg. cap. Postulasti 21. de homicidio.* Ad differentiam Laicorum, qui hæc præstando incurrunt solum irregularitatem ex defectu lenitatis, & nullum committunt peccatum, cum nullibi ista reperiantur ipsis prohibita, sicuti expresse reperiuntur prohibita Clericis, & Monachis in citatis Juribus, & *cap. final. Ne Clerici, vel Monachi*, & *cap. Postulasti 21. de homicidio*, & pluribus aliis in locis.

Clerici Theologi, & Canonistæ, seu Confessarii non incurrunt irregularitatem si consulti in genere tantum respondeant, & explicent quid jura statuunt de hujusmodi malefactoribus nil suadendo circa reum in particulari; Glossa communiter recepta, *in cap. Ex literis 10. de excessibus Prælator. vers. Consuluit.* Immo Confessarius non fit irregularis, etiamsi neget absolutionem Judici nolenti condemnare ad mortem ex officio, & secundum leges, reos, modo generaliter loquatur, ut puniat secundum leges, quas ipsi potest ostendere, ut videat, quid Juris, *arg. cap. Pessimam 32. caus. 23. quæst. 8. Barbosa in cap. Ex literis:: Suarez, Layman, Pirhing loc. cit. num. 98. Reiffensuel lib. 5. decretal. tit. 12. num. 101. & 102. & alii passim.*

In bello manifeste injusto, sive offensivo, sive defensivo licet pauci occidantur, seu mutilentur, vel etiam unus solus occidatur, vel mutiletur, evadunt irregulares omnes militantes, quamvis non omnes suis manibus occidant, seu mutilent, quia omnes ad homicidium, seu mutilationem cooperantur, & constituunt unam causam totalem ad eam occasionem, vel mutilationem, cum omnes ad invicem se excitent ad illam, *arg. cap. Sicut dignum 6. §. final. de homicidio, cap. Quod in dubiis 5. de pænis, & ibi Glossa vers. Incitant.*

In bello autem manifeste justo, sive offensivo, sive defensivo evadunt irregulares solum occidentes, vel mutilantes propriis manibus. Pugnantes autem, & neminem occidentes, nec mutilantes non fiunt irregulares, licet ab aliis multi occidantur, vel mutilentur; *cit. cap. Petitio tua 24. de homicidio, & cap. Si quis 4. dist. 51. & Doctores communiter.* Nec etiam evadunt irregulares, si aliquos ipsi vulnerant, & percussant solum, dummodo non occidant, nec mutilent, *cit. cap. Petitio tua 24. de homicidio*, ubi Sacerdoti pugnanti in bello præcipitur solum ob irregularitatem abstinere à celebratione in casu, quo ipse propriis manibus aliquem interfecerit, non autem, si neminem occidit, aut mutilavit, ibi: *Mandamus, quatenus, si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, à ministerio altaris abstineas reverenter, cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare.* Ob solam enim vulnerationem, & percussionem non reperitur in Jure imposita ulla irregularitas, adeoque non contrahitur, cum ista non contrahatur, nisi sit in Jure expressa, *cap. Is, qui 18. de sent. Excom. in 6.*

Clerici, & Laici pugnantes in bello justo, & occidentes, vel mutilantes inimicos fiunt irregulares, non ex delicto, sicuti pugnantes in bello injusto, sed tantum ex defectu lenitatis, quia sicuti, qui juste contra aliquem profert sententiam sanguinis, secuto effectu irregularitatem incurrunt, *arg. cap. Aliquantos 1. dist. 51. cap. Sæpe 29. & cap. His 30. caus. 23. quæst. 8. cap. Ex literis 10. de excessibus Prælator. cap. Clericis 5. & cap. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi*, ita qui

militat in bello justo, incurrunt irregularitatem; si aliquem occidat, vel mutilet, *cap. Si quis viduam 8. dist. 50. cap. Aliquantos 1. dist. 51. & cap. Petitio tua 24. de homicidio.* Clerici tamen, si sint in Sacris, vel Beneficiati, peccant mortaliter pugnando in tali bello aggressivo, quamvis justo, cum eis sit absolute prohibitum propriis manibus pugnare in bello offensivo, quamvis justo, *cap. Eos, qui 3. caus. 20. quæst. 3. cap. Clerici 5. & cap. Quicumque ex Clero 6. caus. 23. quæst. 8. & cap. Ex multa 9. de voto §. De Clericis.* Vide verb. Bellum art. 5.

Clerici, sive laici pugnantes in bello justo, etiam mere defensivo contra quoscumque etiam paganos, & hæreticos ob necessariam defensionem Patriæ, & aliquem occidentes, vel mutilantes, sicuti etiam ob necessariam defensionem parentum, filiorum, aliorumque quorumcumque conjunctorum, licet in talibus justis, & necessariis casibus non peccent, fiunt tamen irregulares ex defectu lenitatis. Et ratio est, quia in *Clementina unic. Si furiosus, de homicidio* irregularitatis incursus evitatus à solo homicida, qui necessario tuetur vitam propriam, ergo non evitatur ab homicida, qui alienam vitam etiam patris, & matris, aliorumque conjunctorum, & patriam defendit, licet non peccet, *ex cap. Dilecto 6. §. fin. de sentent. excomm. in 6.* Nam de Jure communi irregularis est quilibet homicida; *cap. Si quis viduam 8. dist. 50.*, & Doctores communiter; hodie autem limitatur jus per dictam Clementinam, & in limitatione solum fit mentio de necessario defendente vitam propriam, ibi: *Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens suam occidit, vel mutilat invasorem*; ergo secus in aliis casibus, *arg. cap. Nonne, de præsumptione*, ut optime Marian. Soccin. *in cap. Ad audientiam 12. de homicidio num. 187. & Fagnan. in cap. Suscepimus 10. de homicid. & expresse in dict. Clementin. verb. Suum::* quam sequuntur Lap. & Paul. item Cardin. Imola, & Abbas *in cap. 2. de vita, & honest. Clericor. & hanc glossam dicit communiter receptam Navarr. in Manual. cap. 27. numer. 213.* Tum quia de pugnantibus etiam in bello justo ad necessariam defensionem patriæ habetur expresse *in cap. Petitio tua 24. de homicidio*, ubi Honorius III. sic præcise respondit Pelagio Presbytero: *»Petitio tua Nobis exhibita continebat, quod cum inimici Dominicæ crucis, ac blasphemi nominis christiani, casuum quoddam, in quo morabaris, graviter invasissent, »exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis, quam »laicis contra eos, ac invicem confligentibus, hinc in »de occisi quam plurimi extiterunt: Unde cum pro eo, »quod aliquos percussisti, irregularitatem metuas in »currisse, Mandamus, quatenus si de interfectione cujusquam in illo conflictu, tua conscientia te remordet, à ministerio altaris abstineas reverenter, cum sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quam temere celebrare;* ubi Glossa, & Barbosa *numer. 2. Fagnan. num. 11. & 14. & per tot. & alii Canonistæ, Bonacina de Censuris disput. 7. punct. 4. Petra in constitut. unica Gregorii VIII. sect. 1. num. 7. & Rota part. 2. recentior. 5. & consonat cap. De his 36. dist. 50.* Et de facto fuit à Sanctissimo concessa facultas Nuncio Portugalliæ, ut dispensaret cum Ecclesiasticis, qui in casu inevitabilis necessitatis Infideles, seu Hæreticos, defendendo patriam, occiderunt, vel mutilarunt, ut refert Fagnan. *in cit. cap. Petitio num 15.* ubi advertendo verba *inevitabilis necessitatis* elicit non esse facile dispensandum, si poterat à laicis patria defendi. Et ratio est, quia hoc impedimentum irregularitatis inolevit, ut eruantur à ministerio divino ii, qui sanguinem humanum profundunt, juxta id, quod dixit Dominus Davidi *lib. 1. Paralipomenon 22. num. 8. Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti, non poteris ædificare domum nomini meo, & ibidem cap. 28. num. 3. Non ædificabis domum nomini meo, eo quod sis vir bellator, & sanguinem fuderis.* Ecclesia nempe, & sui Ministri imitari debent lenitatem, & mansuetudinem Christi Domini, *cap. Poena 2. & cap. Unum solum 3. caus. 23. quæst. 5. Præpositus in cap. Miror dist. 50. Divus Thomas 2. 2. quæst. 40. art. 2.*

art. 2. ad secundum. Ex solo itaque facto alioquin merito potest quis irregularitatem incurrere, ut de deferentibus ligna pro comburendo hæretico, ut acquirat indulgentias. Speculator. tit. de dispensat. §. Juxta vers. Quid de his: Joann. Andr. in cap. Sicut dignum, de homicidio: Soccin. in cap. Ad audientiam num. 279. de homicid. Et sic etiam Judices, qui administrant justitiam, licet objectum tam bonum intendant, & mereantur, tamen fiunt irregulares, si sententiam mortis proferant contra reos; argum. cap. Aliquantos 1. dist. 51. cap. Sæpe 29. & cap. His 49. caus. 23. quest. 8. cap. Ex literis 10. de excessibus Prælator. cap. Clericis 5. & cap. Sententiam 9. Ne Clerici, vel Monachi. Et per hoc hanc sententiam tenent ultra jam cit. Doctor. Farinac. Angelus, Panormitan. Innocent. Divus Antonin. Navarr. Majol. Tabiena, Medin. Saler. Henriquez, Philiarth. Medices, & alii cum Pignatell. tom. 7. cons. 20. num. 4. & 5. qui istam sententiam, nedum communio-rem, sed etiam certam censet.

Clerici cum legitima sui superioris facultate bello justo interessent, tamquam Capellani, ut militibus sacramenta ministrarent, eisque in mortem assistant, non peccant, cap. Ex multa §. De Clericis, de voto. Immo, neque ipsi, neque alii Clerici irregularitatem incurrunt, si in tali bello justo milites adhortentur ad strenue pugnandum, ut colligitur ex cap. Petitio tua, de homicidio, & cap. Hortatu 23. quest. 8. In bello autem manifeste injusto Clerici exhortantes milites ad pugnandum, evadunt irregulares; cap. Sicut 6. §. fin. de homicidio, & cap. Quod in dubiis 5. de penis.

Clericus militiae nomen dans ipso facto privatur beneficio & pensione, ut ex decis. Rotæ Roman. Instit. eccles. 101. §. 18.

Quoad hanc irregularitatem præter hucusque tradita, hæc accipe. Clericus in sacris constitutus militans, & arma ferens in servitium alicujus laici Principis, si expeditionibus bellicis interfuerit, in quibus homicidia, furta, rapinæ, incendia secuta fuerint, multo probabilius est, incidisse in irregularitatem, licet moraliter certus sit, se neminem mutilasse vel occidisse, ut ex decreto Sac. Congr. in Ipre. Irregularitatis erui posse videtur, cit. inst. 101. §. 19.

Idem forte affirmari potest de Clerico in minoribus beneficiato; cum ea, quæ verantur ordinatis in sacris, etiam beneficiatos Clericos comprehendant, ibid. §. 23.

Clericus in minoribus si militaverit in bello injusto, etsi ipsi neminem occiderint, vel mutilaverint, si tamen ala, in qua militant, homicidia commiserit, seu mutilaverit, inducit in eos Clericos irregularitatem; etenim in eo casu Clericus facit unum corpus cum sociis, & ulterius dat operam rei illicitæ ibid. §. 8.

Porro si ille militaverit sub suo Principe, nec certo sciverit bellum esse injustum, non tenetur per se indagare, num justum sit, nec ne, sed poterit credere bellum esse justum. Idem probabiliter dici potest de Clerico militante sub alieno Principe, quia impossibile esset illi indagare num sit bellum istud justum, injustumve. ibid. §. 17.

Si vero bellum esse justum, Clericus militans, si certus sit moraliter se neminem occidisse, vel mutilasse, etiamsi hoc actum fuerit à sociis, non incidit in irregularitatem, ut ex capit. Petitio, de homicid. volunt. ibid. §. 10.

Demum si bellum sit justum & defensivum, si Clericus jussus est arma capere, nec sufficiant ad defensionem laici, non incidit in irregularitatem etiamsi occiderit; ibid. §. 9.

Irregularitates ex defectu sunt multæ, & assignantur.

Prima est, ex defectu animæ, ratione cujus irregulares sunt amentes, lunatici, & furiosi, licet habeant aliquod lucidum intervallum; cap. Maritum 2. & cap. Communiter 3. dist. 33. Epileptici, seu laborantes morbo caduco; dist. cap. Maritum dist. 33. Dæmoniacy, seu obsessi à dæmone, cap. Clerici 4. dist. 33. Omnes tamen isti, si à sua respectiva ægritudine epilepsiæ, amentis, & dæmonis vexatione liberati fuerint, possunt susceptos ordines exercere, si constet eos per in-

tegrum annum ab ultimo lapsu non amplius fuisse correptos, ut expresse habetur cap. Communiter 3. dist. 33. præcis suis verbis: Ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursum efferruntur, vel sacris audeant altaribus ministrare, vel indiscusse se ingerant sacramentis divinis, exceptis illis, qui corporis incommoditatibus dediti sine hujusmodi passionibus in terram probantur elisi, qui tamen, & isti tamdiu erunt ab officii sui ordine, & loco suspensi, quousque unius anni spatium per discretionem Episcopi inveniantur ab incursum dæmonum liberati. Immo amentes, seu furiosi constantia lucis intervalla habentes, & epileptici, seu morbo caduco laborantes, quamvis nondum perfecte sanati, si raro cadant, aut deficient, possunt privatim celebrare cum assistentia unius Sacerdotis jejuni, qui missam prosequi posset, si alter deficeret, ut colligitur ex cap. Illud 15. & cap. Nihil 16. caus. 17. quest. 1. & tenent Layman lib. 1. theolog. moral. tract. 5. cap. 5. part. 7. num. 2. cum aliis ibi citatis, Reiffenstuel lib. 1. decretal. tit. 20. num. 19. La Croix lib. 7. num. 495. Pirhing. lib. 1. decretal. tit. 20. num. 14. & alii.

Ex defectu animæ irregulares sunt etiam illiterati; c. Illiteratos dist. 37. ubi Glossa notant sufficere scientiam mediocrem; Tridentinum autem sess. 23. de reformat. cap. 4. præscribit, ut tonsurandus sciat rudimenta fidei, & legere, & scribere, promovendus ad minorem sciat saltem linguam latinam sic, ut latinas sententias in patrium sermonem vertere sciat, ibi cap. 11. promovendus ad Subdiaconatum, & Diaconatum sit instructus literis, & iis, quæ ad exercendos tales ordines pertinent, ibi cap. 13. promovendus ad Presbyteratum habeat scientiam talem, ut possit populum docere, quæ necessaria sunt ad salutem, & idoneus sit ad sacramenta debito modo ministranda, ibi cap. 14. & promovendus ad Episcopatum tali sit instructus scientia & doctrina, ut muneris sibi injungendi necessitati possit omnimode satisfacere, & per hoc vult, quod sit Universitate studiorum Magister, seu Doctor, aut Licentiatus in sacra theologia, vel Jure canonico; sess. 22. de reform. cap. 2. Qui enim ad Episcopatus promovendus est gradum ex cap. Omnes psallentes dist. 38. tali scientia debet esse ornatus, ut in promptu habeat legere scrutabiliter, & non transitorie tam sacros canones, & sacrum evangelium, quam omnem divinam scripturam. Irregulares etiam sunt ex defectu animæ omnes Neophyti, scilicet primo, qui nuper existentes in adulta ætate à paganismo, judaismo, & atheismo convertuntur ad fidem catholicam, ex capit. Sicut Neophytus dist. 48. & cap. Neophyti, de consecrat. dist. 5. ne in superbiam elati, ut dicit Apostolus 1. ad Timoth. 3. in laqueum incidant diaboli, & ne fiant magistri, qui nondum didicere esse discipuli, ut habetur in capit. Miserum dist. 61. & in capit. 1. dist. 48. Secundo, qui cum diu fuerint secularibus curis addicti recenter à seculari vita promoti ad ecclesiasticam, statim sine mora contendunt ad sacros ordines, & dignitates ecclesiasticas promoveri, isti enim sunt vere irregulares, nec possunt ad ordines, & dignitates sic promoveri, ex cap. Sicut Neophytus dist. 48. ex cap. Qui ecclesiasticus dist. 59. ex cap. Hoc ad nos dist. 56. & ex cap. Sacramentali dist. 61. Tertio, qui à seculo recenter conversi sunt ad religionem aliquam, & nondum anno probationis elapso contendunt ad ordines, & dignitates promoveri, isti etiam sunt vere pro tali tempore irregulares quoad ordines suscipiendos, & dignitates in religione acquirendas, ut expresse habetur in cap. Monasteriis 19. quest. 3.

Secunda ex defectu corporis, ratione cujus irregulares sunt omnes, qui ita sunt corpore vitiati, ut absolute non possint peragere Ordinis ministeria, vel si aliquam possunt, non sine aliorum horrore, ut colligitur ex cap. Illiteratos, ibi: Aut aliqua parte corporis vitiatus, vel imminutus, dist. 36. ex cap. Presbyterum, & ex cap. Tua nos de Clerico egrotante. Sic irregularis est, qui fuit aliqua manu mutilatus; cap. Exposuisti 6. de corpore vitiatis. Presbyter, cui medietas palmæ, cum duobus digitis fuit abscissa, missam

celebrare non permittitur, quia nec secure propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem membri hoc fieri potest; ut expresse cavetur cap. Presbyterum de Clerico ægrotante. Sic deformiter Gibbosus; cap. Hinc etenim, vers. Gibbosus dist. 49. Claudus nequies sine pede ligneo, vel sine baculo incidere cap. Nullus Episcopus, de consecr. dist. 1. Oculo orbatus, seu cui oculus erutus est, absque notabili deformitate canonem legere nequeat, cap. Si Evangelica 13. dist. 55. & omnes notabiliter impediti aliquo usu membrorum, cit. cap. Si Evangelica, & tot. tit. de corpore vitiat. Si autem quis aliquem defectum corporalem habeat, qui nempe notabilem deformitatem contineat ita ut scandalum in celebratione non causet, neque exercitium celebrationis impediatur, talis non est irregularis. Unde si re ipsa alicui erutus esset unus oculus, & alius v. g. vitreus ita artificiose esset impositus, ut vix adverti posset, docet Sylvius part. 1. verb. Irregularitas cas. 4. talem non fore irregularem, quia, quando in jure dicitur, quod, qui amisit oculum, sit irregularis, causa est, uti communiter explicant Doctores, quia in hoc est deformitas, ergo si nulla adsit deformitas, non sequetur inde irregularitas; sic La Croix lib. 7. num. 500. & cum aliis Layman lib. 1. tract. 5. part. 5. cap. 7. in cujus summario num. 2. sic præcise dicit: *Unius oculi etiam sinistri privatio sine notabili deformitate irregularem non efficit.* Sic qui caret visiva virtute in oculo sinistro, sive canonis, & tanta pollet virtute in dextro, ut sine deformi faciei conversione possit legere canonem, non est irregularis, & ut commodius possit legere, potest missale tanto magis ad medium altaris atrahere, & sibi approximare: Barbosa de offic. & potest. Episcop. part. 2. allegat. 41. num. 31. Layman loc. cit. num. 2. Pirhing. lib. 1. decretal. tit. 20. n. 6. Diana part. 4. tract. 4. resolut. 73. Dicastill. dist. 7. num. 173. Navarr. in manual. cap. 27. num. 199. La Croix loc. cit. cum Molina, Avila, Sa, Suarez, Vasquez, Valentia, Henriquez, Sayr. ab ipso citatis, Bonacina, Filiuc. & alii à Barbosa, ubi supra adducti, & plurimis adductis, tenet novissime Pontas in suo dictionario tom. 2. verb. Irregularitas cas. 12.

Advertendum tamen est, quod si defectus corporis absque propria culpa superveniat post susceptos jam ordines, tum ordinatus non redditur ex toto irregularis, sed solum quoad illum actum Ordinis, quem ob talem corporis defectum, vel nullo modo, vel saltem non sine aliqua notabili deformitate exercere potest, ex cap. 2. de Clerico ægrotante. Si autem talis corporis defectus jam reperiatur in laico, antequam sit promotus, licet sit dumtaxat celebrationem impediens, ut defectus pollicis, seu indicis sacræ Hostiæ fractionem impediens, non potest absque dispensatione promoveri ad Ordines, etiam minores, ex cap. Non confidat dist. 50.

Tertia ex defectu lenitatis, ratione cujus sunt irregulares omnes, qui directe concurrunt ad mortem, aut mutilationem, etiam justam, effectu secuto, ut Judices sententiam mortis, vel mutilationis pronuntiantes, accusatores sine protestatione, testes ultronei, & voluntarii Notarii, sententiam rescribentes, dictantes, subscribentes, legentes, assessores, consultores, advocati, & omnes ministri justitiæ sententiam exequentes, ex cap. Aliquantos dist. 51. & c. Si quis viduam dist. 50. Licet omnes supradicti nullum committant delictum, cum tamen non perfecte imitentur lenitatem, & mansuetudinem Christi, qui noluit pronunciare dignam morte mulierem in adulterio deprehensam, & pro perfidis judæis Patrem oravit, ideo merito ab ecclesia inhabiles declarantur, ut in altari immaculatam, & incruentam Hostiam Deo offerant & Christi mansuetissimi personam repræsentent, eo vel maxime, quod etiam in lege veteri noluit Deus sibi ædificari templum à Rege Davide, eo quod multum sanguinem fudisset, non obstante, quod id factum fuerit in bello justo, & David fuerit sanctissimus: *Multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti, non poteris ædificare domum nomini meo*, 1. Paralipomenon 22. 8. sed voluit sibi ædificari illud à Salomone viro quietissimo, & mansuetissimo: *Filius, qui nascetur tibi, erit vir quietissi-*

mus.... ipse ædificabit domum nomini meo, ibi n. 9. & 19.

Quarta, ex defectu natalium ratione cujus irregulares sunt omnes illegitimi, ut filii naturales, idest nati ex soluto, & concubina, manzeri, idest nati ex meretrice, nothi, idest nati ex conjugato, & soluta, & spurii, idest nati ex copula à jure civili damnata, ut ex incestu, stupro, raptu, & sacrilegio; cap. Per venerabilem, qui filii sint legitimi, cap. 1. & final. de filiis Presbyterorum, cap. Innotuit, de election. & ex Concil. Trident. sess. 22. de reformat. cap. 20. & sess. 23. cap. 5. Illegitimi tamen, qui per subsequens matrimonium legitimentur, non sunt irregulares; argum. cap. Conquestus, & cap. Tanta, qui filii legitimi, quia subsequens matrimonium fictione juris retrotrahitur ad tempus conceptionis; leg. Divi Constantini 3. leg. Cum quis 10. leg. Nuper 11. cod. de naturalibus liberis. Sicuti etiam non sunt irregulares aliquam religionem intrantes, tunc enim illegitimi possunt ad sacros Ordines promoveri, licet non possint ad prælaturas, ut expresse habetur cap. 1. de filiis Presbyterorum, his verbis: *Filii Presbyterorum, ut ceteri ex fornicatione nati, ad sacros Ordines non promoveantur, nisi aut Monachi fiant, vel in Congregatione canonica regulariter viventes, Prælationem vero nullatenus habeant.* Filii expositi reputantur pro illegitimis; in jure enim reputantur illegitimi, qui nequeunt parentes suos ostendere, per textum in cap. 1. De infantibus expositis.

* Illegitimi sunt irregulares ex defectu, adeoque Ordinum & beneficii incapaces; attamen pro minoribus Ordinibus & beneficiis non habentibus annexam animarum curam, potest Episcopus cum illis dispensare; non nisi vero Romanus Pontifex in aliis omnibus, ut ex cap. Is qui, de filiis Præsbyt. in 6. De Synodo Diocesis. lib. 13. cap. 24. §. 11. nov. edit. Hinc ad rem notanda sequentia.

Filii illegitimi Clericorum consequi non possunt beneficia, & pensiones in ecclesiis, in quibus parentes eorum obtinuerunt aliquod beneficium, licet dissimile, neque in eisdem ecclesiis ministrare, neque tandem pensionem ullam habere super fructibus beneficiorum, quæ ab eorum parentibus potiti sunt; ex Tridentino sess. 25. cap. 15. de reform. Sicut & nullæ sunt reciprocarum resignationes à parentibus Clericis in favorem filiorum suorum factæ, ita ut ipsis filiis minime suffragantur. De Synodo &c. ibid. §. 13. Quin nec filius illegitimus Parochi jam defuncti munus confessarii obire potest in ea ecclesia, quam pater Parochus obtinuit, ut ex verbis Congregationis vetantis, ne filii in ea ecclesia quoquo modo ministrent; & ex responso Sac. Congregationis habetur. Ibid. §. 14.

Vicissim autem si pater in aliqua ecclesia munus gessit Capellani ad nutum amovibilis, potest ejus filius illegitimus idem munus ibidem obire; non enim hoc est beneficium, seu pensio, ut ex responsione Sac. Congr. Ibidem.

Si vero pater dignitatem in ecclesia aliqua obtinuit, filius titulo missæ semper in eadem celebratæ non potest fieri particeps emolumentorum, quæ Sacerdotes post certum servitii tempus obtinere ibi consueverant, ut ex respons. Sac. Congregationis. Ibid. *

Quinta, ex defectu Sacramenti S. Matrimonii; matrimonium enim consummatum significat conjunctionem Christi cum ecclesia per carnis assumptionem, juxta illud Apostoli ad Ephes. cap. 5. *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia: hæc autem significatio deficit in bigamis, idest, in iis, qui contrahunt, & consummant matrimonium cum pluribus uxoribus, aut cum una vidua, vel corrupta, quia non fit conjunctio unius cum una, eaque virgine, sicut Filius Dei copulavit sibi unicam, & immaculatam Sponsam Ecclesiam ab alio non assumptam, ideoque irregularitatem incurrunt omnes bigami; capit. Ut bigami, cap. Super eo, de bigamis; sive sint bigami bigamiæ veræ, idest, qui contrahunt, & consummant matrimonium cum pluribus uxoribus; cap. Debitum, de bigamis non ordinandis, & cap. ult. dist. 34. sive sint bigami bigamiæ interpretativæ, idest, qui contrahunt, & consummant cum vidua, vel cum corrup-*

ta ab alio; isti enim censentur quadam juris interpretatione habuisse duas uxores, licet vere illas non habuerint; *cap. Maritum distinct. 33. cap. Si cujus, & cap. Si laici distinct. 34.* sive sint bigami bigamiæ similitudinariæ, idest, qui post votum solemne castitatis emissum in religione approbata, vel post receptionem sacrorum Ordinum matrimonium quamvis invalidum contrahunt, & consummant: ibi enim sunt aliquo modo similes contrahentibus duplex matrimonium, quatenus post matrimonium spirituale cum Christo contractum, ab eo recedentes attentant matrimonium carnale contrahere, & consummare, adeoque bigamiam similitudinariam dicuntur incurrere; *cap. Nuper à nobis 3. cap. Quotquot, cap. Monacho 27. q. 1. & cap. ultim. de bigamis non ordinat.*

Hanc autem irregularitatem non incurrit, qui prius cum pluribus fornicatus est, & postea virginem ducit, quia hic non intervenit defectus Sacramenti, cum nullum cum illis liberis præcesserit matrimonium significans conjunctionem Christi cum Ecclesia: *cap. Quia circa, de bigamis non ordinandis.* Nec eam incurrit, qui contrahit cum vidua in articulo mortis constituta ad ejus honorem tuendum, cum qua antea rem habuerat, si matrimonio non consummato, vidua decesserit, ut declaravit Sac. Congreg. Concilii in una Burgen. bigamiæ remissa à Pœnitentiaria 17. Julii 1688. Nec qui contrahit cum vidua à primo viro non cognita: eadem Sacra Congreg. Concilii in Senogallien. bigamiæ 10. Decembris 1661. Nec qui ducit fœminam prius à se solo corruptam, quia talis non divisit carnem suam in plures, sed adhuc est unicus unicæ sponsus, sicque non patitur defectum Sacramenti; *Gloss. in cap. Sane 1. de Clerico conjung. & in cap. Debitum de bigamis, vers. Cognita. S. Thoma in 4. dist. 27. quæst. 1. art. 1. Abbas de bigamis num. 2. & communiter alii plurimi cum Barbosa part. 2. de officio & potest. Episcop. allegat. 49. num. 7.*

Sexta ex defectu libertatis, ratione, cujus irregulares sunt servi proprie dicti, seu mancipia; *cap. Nullus 1. cap. Nulli 2. de servorum ordinatione 6. dist. 54. & cap. Consuluit de servis non ordinandis.* Servi adscriptitij, atque ordinarii ex istis, qui certæ glebæ, seu prædio colendo sunt perpetuo obligati, atque ideo sine consensu dominorum ordinari non possunt; *cap. Generalis, & cap. Admittuntur dist. 54.* Famuli autem illi, qui pro annua mercede dominis suis inserviunt, in sensu juris non sunt irregulares, cum non censeantur proprie servi, sed potius habeantur, quoad hoc pro vere liberis; sunt etiam irregulares obligati ad ratiocinia ut qui generalem aliquam rerum secularium administrationem habent, vel habuerunt, & exinde principalibus suis ad reddendas rationes sunt obstricti, ut sunt procuratores, rectores, tutores, syndici, officiales, fiscales, curiales publici, & hujusmodi, isti enim ordinari non possunt, nisi deposito onere, seu relicto officio, atque reddita ratione; *cap. Curiales dict. 53. cap. unico de obligatis ad ratiocinia,* ubi expresse prohibitionis ratio adducitur his verbis: *Si enim ante libertatem negotiorum, vel officiorum fuerint ordinati, ecclesia infamabitur.*

Quia tamen Clerici possunt esse tutores, & curatores suorum agnatorum, *ex cap. Pervenit dist. 86.* & etiam administratores rerum ecclesiarum, pupillarum, viduarum, aliarumque miserabilium personarum, quæ potissimum indigent ecclesiastico adjutorio *ex cit. cap. Pervenit, & cap. 1. caus. 21. quæst. 3.* ideo etiam talia munia, & officia gerentes, & in his adhuc perseverantes, possunt ad Ordines promoveri, ut notat *Glossa magna in cap. unico de obligatis ad ratiocinia.*

Septima, ex defectu legitimæ ætatis, ratione cujus irregulares sunt omnes, qui nondum habent legitimam ætatem ad susceptionem Ordinum requisitam, quæ ætas pro receptione cujusque Ordinis est novissime, & clare statuta à Concilio Trident. *sess. 2. de reformat. cap. 11. & 12.* Et hæc irregularitas durat solum, quamdiu durat talis defectus legitimæ ætatis, completa autem requisita ætate, absque alia dispensatione cessat; *arg. cap. ultimo de temporibus ordin.*

Octava, ex defectu bonæ famæ, seu ex infamia, & hæc irregularitas duplici modo contrahitur, scilicet ex infamia cum propria culpa, & ex infamia sine culpa. Irregularitas, quæ contrahitur ex infamia cum propria culpa est illa, quæ oritur ex delicto enormi, & notorio; *cap. Infames 6. quæst. 1. & de ista satis fuit dictum de irregularitatibus ex delicto num. 6.* Irregularitas ex infamia sine culpa, de qua est sermo in præsententi, est, quæ contrahitur ex exercitio artium, vel Officiorum ex jure infamium, vel alio modo sine culpa, ut sunt histriones, mimi, comoedi, filii publicæ meretricis, quamvis conjugatæ, ut omnes in scena sedentes, per textum in *l. 1. & 2. §. ultim. ff. de his, qui notantur infamia.* Aleatores publici, & pro ludo mutuantes, per textum in *cap. Inter dilectos, de excessibus Prælat. Aurigæ, gladiatores, cursores, citharædi, lirstæ, saltatores, caupones per ea, quæ tradit Clemens I. In institutionibus, macellarii, satellites, cloacas emundantes, pelles expurgantes, ut habetur in Clementin. cap. de vita, & honestate Clericor. & ibi Glossa omnes istas artes expresse enumerans. Quamvis autem ignominiosas, & viles has artes exercentes reputentur, ideoque reddantur irregulares, non tamen sunt infames, & irregulares eorum filii, ut habetur ex Anthero Papa in epistola ad Episcopos Baticos præcisus his verbis: *In Episcoporum negotio prosapiam non agnosco, apostolicus ordo hoc probat, & tot Pontificum, & Episcoporum numerus, qui vilibus parentibus nati dignissime sacerdotio functi sunt.**

Ad uberiorem suprascriptorum notitiam adduntur hic 21 varii speciales casus à Sacris Congregationibus resoluti.

Occidens aliquem ad necessariam sui defensionem 13 cum moderamine inculpatæ tutelæ non fit irregularis. *Clement. unic. Si furiosus, de homicidio. Sac. Congreg. Concil. in Aquilana 23. Februar. 1715. apud Ursayam tom. 1. part. 2. disc. 6. num. 20. & sæpius alibi, ut refert Pignatell. tom. 7. consultat. 20. n. 3. & seq. consult. 80. per tot. Si autem talis occidens 14 excesserit moderamen inculpatæ tutelæ, Monacell. tom. 4. supplement. ad 3 tom. num. 25. cum pluribus ibi allegatis, Passerin. de elect. cap. 27. num. 29. Ursaya t. 3. part. 2. discept. 7. num. 12. & 13. & alii dicunt, quod evadit quidem irregularis, sed dispensari potest ab Episcopo, & non indiget dispensatione Papæ. Et in tali casu declarare, an occidens, seu mutilans sic defendendo vitam propriam indigeat dispensatione, potest Episcopus, ut sæpius declaravit Sac. Congregat. Episcop. præsertim in *Lucerina 1580. in Sebenicensi 1587. & in Januensi 23. Maji 1589. apud Pignatell. tom. 7. consult. 80. At consultius videtur petenda in tali casu dispensatio à Sac. Congreg. Concilii, quam de facili solet concedere, uti concessit in Triventina irregularitatis 11. Decemb. 1694. in Nuscana irregularitatis 12. April. 1710. & sæpius alibi. Non sic autem de facili solet dispensationem concedere quando quis voluntarie alium in rixa occidit, ut ipsam denegavit. In Panormitana irregularitatis 26. Aprilis 1698. in Veliterna irregularitatis 28. Junii 1704. & sæpe alibi.**

Condemnatus ad triremes, licet non remigaverit, 15 quando delictum propter quod damnatus fuit, infamiam irrogat, remanet irregularis: *Sac. Congreg. Episcop. in Mantuana 20. Decemb. 1619. apud Monacell. tom. 2. tit. 13. form. 3. num. 39. & Sac. Congr. Concil. in Panormitana 8. Aug. 1715. apud eumd. Monacell. tom. 4. supplement. ad 3. tom. num. 140. & apud Ursayam tom. 2. part. 2. discept. 22. num. 30. & instit. crim. lib. 4. tit. 5. num. 150. ubi citat inde decretum in Panormitana, sed sub dat. 4. Februar. 1702. & in Romana, seu Lavellen. 6. Julii apud Ursayam in Miscellaneo lit. T num. 45. An autem etiam remaneat 16 irregularis, quando delictum, ob quod damnatus fuit, infamiam de jure non irrogat, & ipse non remigavit; Ursaya loc. cit. num. 150. cum Raynaldo, & Monacell. ibi allegatis, videtur inclinare ad negativam opinionem, in quam dicit videri inclinasse etiam Sac. Congr. Concil. in Comens. 4. Martii 1671. At vero Monacell. cit. tom. 4. num. 140. ubi sub dat. 14.*

Martii refert per extensum d. decretum in *Comensi* de quodam Presbytero Josepho Cattaneo Comen. Diocesis, qui ad triremes damnatus, & transmissus ob armorum delationem, absque eo quod remigasset, inde egressus supplicavit pro absolutione &c. Sac. Congr. Concil. audita relatione Episcopi, die 14. *Martii* 1671. censuit, si Sanctitati suæ placuerit, posse per literas apostolicas in forma brevis eidem Episcopo committi, ut constituto de expositis, & præsertim quod non remigaverit, oratorem pro suo arbitrio, & conscientia absolvat, & ad executionem suorum Ordinum rehabilitet, & restituat; *lib. 27. decr. fol. 54.* dicit, quod ex hoc decreto videtur, quod Sac. Congreg. judicaverit requiri Papæ dispensationem. Et de facto cum Sacerdos Petrus Cardonus Panormitanus ad triremes damnatus, & transmissus tamquam unus inditiatus de crimine fabricationis falsæ monetæ, & postea absque eo quod remigasset, liberatus cum sola pœna exilii supplicasset pro absolutione: Sac. Congr. Concil. in *Panormitana die 8. Aug. 1605.* gratiam denegavit, rescribendo lectum apud *Monacell. cit. tom. 4. num. 140.* quam denegatam gratiam refert ipse etiam *Ursaya loc. cit.* Unde in similibus casibus semper recurrendum est ad Sanctam Apostolicam Sedem.

* Quando exilii pœna inducat irregularitatem, & quando non vide apud thesaurum de pœnis ecclesiasticis *part. 1. cap. 33. §.* Talis autem. Illustrissimus, & Reverendissimus Maraviglia in *leg. 176. Prudentia Episcopalis* ad hoc dignoscendum hanc tradit regulam: Quando exilii pœna imposita est propter delictum, cui à jure annexa sit infamia, certum est inducere irregularitatem juxta *cap. Inter dilectos, de excessibus Prælator. § cap. Accedens, de accusat. § cap. Accusatum, de simonia;* quando vero delicto, quod exilio punitur, à jure non est annexa infamia, certum est nullam inducere irregularitatem, nisi aliud obstet, sic enim declaravit ipsa Sac. Congr. in *una Maceraten. 4. Sept. 1602.* Non enim quodcumque crimen causat infamiam, sed debet esse ex illis, quæ specialiter recensentur in jure, & talia sunt ex communi æstimatione; quia dato etiam quod crimen esset vere ex illis, quæ generant infamiam, cum tamen possit non esse notorium in loco, ubi exul degit, ibi non poterit infamiam causare, & sic Sacerdos exul ibi non erit censendus irregularis; sola enim infamia juris annexa delicto, & per sententiam condemnatoriam expressa ad summum illa est, quæ inducit irregularitatem, non infamia facti: Ita communiter Doctores apud *Covarruviam in Clement. si furiosus, Garziam de benef. part. 11. cap. 3. Gibalin. de irregul. & Suarez disp. 43. de censur.**

17 Si vero damnatus ad triremes actu remigaverit tunc indistincte, sive delictum irroget infamiam, sive non, talis efficitur irregularis, & solus Papa dispensat juxta decretum Sacræ Congreg. S. Officii emanatum anno 1645. tempore Urban. VIII. quo statuitur quod Presbyteri tam seculares, quam regulares damnati ad triremes, si actu remiges fuerint, non habilitentur ad exercitium Ordinum, quod per extensum refert *Nicolius Lucubrat. Canon. l. 5. tit. 11. §. 13. & sequitur Monacell. tom. 1. tit. 4. form. 6. num. 7. & tom. 3. form. unic. num. 13. cum aliis ibi allegatis.*

18 Qui dat operam rei licitæ, & omnem adhibet diligentiam, ne sequatur homicidium, si deinde casu fortuito sequatur, non incurrit irregularitatem: Sac. Congr. Concil. 1. *Octobris* 1588. & desumitur, ex *cap. Dilectus 13. cap. Literis 15. & cap. Quidam 25. de homicidio; Barbosa in Sum. Apost. decis. verb. Irregularitas num. 1. cum aliis ibi citatis, Pascucci de irregularitate caus. 6. ubi insuper addit, quod declaratum fuit, Concilium Trid. sess. 14. cap. 7. de reform. loqui de eo, qui fuisset in aliqua culpa, & indigeret dispensatione, ut in *Hispalen. eodem anno 1588. in Aversana 13. Novemb. 1727. in Prænestina 7. Septemb. 1630.* Ob homicidium autem casuale commissum à Parocho, rescripsit eadem Sac. Congr. Concil. *Pro gratia, dummodo non celebret in loco commissi delicti, & per viginti milliaria circumcirca: sic in Aquila**

19

lana 1. Aprilis 1713, & die 12. Maji 1714. in eadem rescripsit, pro gratia, ut possit celebrare in loco commissi delicti. Ita apud *Ursayam tom. 1. part. 2. discept. 6.* ubi varias alias refert consimiles resolutiones. Et ob offensionem, & percussionem factam mediante instrumento non apto ad occidendum: eadem Sac. Congr. Conc. in *Nuscana 12. April. 1710.* rescripsit: *pro gratia peractis exercitiis spiritualibus per mensem apud Ursayam tom. 1. part. 2. discept. 5.*

Irregularitas incurritur ab eo, qui leviter percussit lethaliter vulneratum, ita ut ex dictis levibus percussionibus accelerata fuerit mors vulnerati; Sac. Congr. Concil. in *Caputaquen. 24. Martii 1725.* ubi denegavit etiam gratiam dispensationis. *Ursaya in Miscelaneo primo sacro, & profano litera I sub num. 200.* Et irregularem fieri, qui projicit cultrum contra aliquem, etiam sine animo offendendi, sequuta offensione, tenet *Pignatell. tom. 10. consult. 110. num. 14. Ursaya loc. cit. num. 204. & alii passim.*

Clericus habita licentia ab Ordinario querelanti malefactores in foro laicali citra pœnam sanguinis, si querelam, & indicia, ac probationes subministrat ad probandum delictum incurrit irregularitatem, secuta mutilatione querelati delinquentis. Sic declaravit Sac. Congr. Conc. die 4. *Febr. 1651.* apud *Pignatell. tom. 1. consult. 377.* Item irregularitatem incurrit Clericus pro delicto in personam conjunctam commisso habens licentiam ab Ordinario querelandi, si non querelet, se tantummodo prosequatur accusationem, & subministret indicia in foro laicali insistendo pro punitione, secuta mutilatione: eadem Sac. Congr. Concil. d. 4. *Febr. 1651.* apud *Pignatell. loc. cit. consult. 378.* Non incurreret tamen irregularitatem Clericus, si querelaret tantummodo malefactorem cum expressa protestatione; quod ad vindictam, seu pœnam sanguinis nullimode intendit, juxta dicta *supra num. 11. §. Quamvis per textum, in cap. Prælati 2. de homicidio in 6. ibi allatum.*

Irregularis non est pharmacopola rite, & fideliter suam exercens professionem; Sac. Congreg. Concil. in *S. Marci 5. Junii 1688. t. 8. decr. fol. 163.* apud *Ursayam in Miscelaneo 1. lit. I num. 202. & Pignatell. tom. 8. consul. 146.* Incurreret tamen irregularitatem, sicuti etiam chirurgus, & medicus, si ex eorum imperitia, & negligentia, seu culpa infirmus moreretur, seu mutilaretur, ut tradunt *Panimoll. decis. 89. adnot. 6. num. 37. Corrad. in praxi dispens. lib. 5. cap. 3. n. 1. & seq. Antonell. de juribus Cleric. lib. 1. cap. 56. num. 33. Ursaya Instit. criminal. lib. 1. tit. 10. §. 3. num. 97. Pignatell. loc. cit. & alii passim. Quoad medicos autem, ut testatur Panimol. cit. decis. 99. adnot. 5. num. 37. praxis Romanæ Curiae est, ut eos non admittat ad Ordines, absque dispensatione apostolica, ut pariter esset dicendum de chirurgis. Vide verb. Medicus num. 20. ubi varia ad rem.*

Sacerdos celebrans pluries eadem die incurrit irregularitatem. Sac. Congreg. Concil. in *Senensi 16. Nov. 1686.* apud *Pignatell. tom. 7. consult. 43. & in Placentina 11. Jan. 1711.* apud *Ursayam instit. crim. l. 1. tit. 10. §. 2. num. 57.*

Irregularitas non incurritur à Clerico exercente criminale aliquod officium seu judicaturas, si sævis se non immisceat, & in causis sanguinis judicium non proferat, ut re mature perpensa recedendo à resolutis die 3. *Martii 1703.* respondit Sac. Congr. Concil. in *S. Severini irregularitatis 1. Junii ejusd. anni 1703. lib. 58. decr. fol. 413.* apud *Ursayam instit. crim. lib. 4. tit. 7. num. 50.*

Neque irregularitatem incurrunt personæ ecclesiasticæ absque ulla Pontificis dispensatione interveniente tamquam Principis Consilarii in conditione legum imponentium pœnam mortis, vel ipsimet easdem leges condentes, ubi temporalem habent jurisdictionem, quia conditores legum, illorumque Consilarii per legum conditionem, & promulgationem non intendunt homines occidere, sed pœnarum timore à malis, & delictis illos arcere. *Sacra Rota part. 9. recent. decis. 172. num. 10. & seq. Ursaya loc. cit. num. 48. cum aliis ibi citatis.* Non

possunt tamen Prælati ecclesiastici (quibus ex Summi Pontificis dispensatione permissum est in certis casibus sententiam sanguinis proferre, executioni sententiæ se immiscere, consilium, vel præsentiam præstare eidem executioni absque irregularitatis incurso; *cap. Ex literis 10. de excessibus Prælat. Ursaya loc. cit. num. 42.* cum aliis ibi allegatis.

Irregularitas non incurritur ab Episcopo permittendo exhumationem cadaveris, ut fiat *visum, & repertum*. Talis autem recognitio fieri debet extra ecclesiam, & locum immunem, aliter à Ministris laicis incurritur excommunicatio, ut declaravit Sac. Congreg. Immunit. in *Maceraten. 8. August. 1645. in Cremon. 1. April. 1702.* apud Ursayam. *inst. crim. l. 1. tit. 4. n. 16. Monacell. tom. 1. tit. 6. form. 6. num. 6.*

Irregularis non est descendens per rectam lineam à Mahumetanis. Sac. Congreg. Concil. in *Hispalen. 7. Maji 1701.* apud Ursayam *tom. 2. part. 2. discept. 22. à num. 25.*

Irregularis non fit violans censuras nullas; S. C. C. in *Herbipolen. 19. Julii 1704. & in Casertana 11. Sept. 1717.* apud Ursayam in *Miscellan. sacr. & prof. lit. I num. 199.*

Irregularis non est ministrans in Ordine suscepto, postquam appellavit à sententia excommunicationis contra ipsum lata. Sac. Congr. Conc. in *dubio irreg. 15. Septemb. 1652. l. 12. decret. 329.* apud Ursayam *loc. cit. num. 203.*

Irregularis non est læsus in calcaneo, & licet claudus ambulans sine baculo. Sac. Congr. Conc. in *Messanen. 27. April. 1686. l. 3. decret. fol. 126.* apud Ursayam *loc. cit. num. 201.*

Irregularis est Clericus confessus, & condemnatus de crimine adulterii. Sac. Congreg. Concil. in *dubio irregularitatis 5. Maji 1657. l. 20. decret. fol. 243.* apud Ursayam *loc. cit. num. 200.* Et irregularem esse etiam

Clericum convictum, & condemnatum de crimine stupri sustinent Thesaurus, Majolus, & Amenus apud Monacell. *tom. 4. supplement. ad tom. 1. num. 161.* qui tamen ibidem cum Garzia, Bonac. Nicol. & alii sustinet contrarium.

Irregularitas non incurritur per scritionem processum causarum, seu querelarum criminalium, neque per exercitium officii Gubernatoris absque prolatione sententiæ sanguinis, seu capitalis. Sac. Congr. Concil. in *Sutrina irregularitatis 28. Maji 1695. & in Sancti Severini 1. Jun. 1703.* apud Monacell. *tom. 4. suppl. ad 2. tom. num. 70.*

Irregularitas non incurritur per solam adscritionem militiæ seculari sine actibus hostilibus. Sac. Congreg. Concil. in *Null. 10. Martii 1674. & in Leodien. 30. Septemb. 1684.* apud Monacell. *tom. 4. supplement. ad 2. tom. num. 71.*

Clericus autem, qui militiæ nomen dedit, & armatus in bello servivit, stipendium accepit, ac expeditionibus militaribus se associavit, fit irregularis, & indiget dispensatione ab irregularitate incurso, licet moraliter certus sit, neminem mutilasse, læsisse, aut occidisse. Sac. Congreg. Concil. in *Inpren. 13. Januar. 1703.* Et ipso jure amittit beneficium etiamsi sit juris patronatus. Sac. Congreg. Concil. in *Firmana 17. Jan. 1618.* apud Monacell. *tom. 2. tit. 13. form. 4. n. 33.* & consimiliter Card. Petra *tom. 2. comment. ad const. unic. Gregor. VIII. num. 57. in fin.* ubi refert, quod in *Sacr. Congr. Concil. in una Salisburgensi irregularitatis*, exhibito supplici libello remisso à Sac. Pœnitentiaria ejusdem Sacerdotis; qui se vendidit Hollandis pro servitio maritimo egestate pressus, & proinde arma sumsit, & in Indiis militiam egit, fuerunt proposita dubia: an orator incurrerit irregularitatem, & an cum eo sit dispensandum? Respondit 14. Maji 1689. *esse dispensandum*, quia dictus Sacerdos miscuit se bello injusto, arma & sæva tractando. Hæc ille.

Mandans aliquem baculo verberari eo expresso ne occidatur, si mandatarius fines mandati excedens percusserit, & occiderit, non dicitur irregularis ex homicidio voluntario, adeo ut sit indispensabilis juxta *cap. 7. sess. 14.* quia est solum voluntarium in causa, & non

voluntarium in causa, & non voluntarium directe, & in se, & potest proinde à Sede Apostolica dispensari, Sac. Congr. Concil. 2. *Novemb. 1581. lib. 12. decret. pag. 59. & 7. Septemb. 1604. lib. 7. decret. pag. 567. & 589.* apud Monacell. *tom. 2. tit. 13. form. 3. n. 34. in fine.* Et quod is incurrerit irregularitatem, habetur expresse in *cap. Is qui 3. de homicid. in 6.* Quamvis Barbosa in *summa dec. Apostol. verb. irregul. num. 2.* citans decretum Sac. Congr. Concil. *sub die 2. Sept. 1604.* dicat ipsum irregularitatem non incurrere.

Irregularis evadit, qui voluntarie se castrari facit, & culpa sua se ipsum mutilat. Sac. Congr. Episcop. in *Milevitana 15. Januar. 1594.* apud Monacell. *tom. 2. tit. 3. form. 3. num. 31. & tom. 4. supplement. ad 2. tom. num. 429.* Et dispensatio hujus irregularitatis petenda est à Sac. Congr. quæ maxima facilitate illam concedit, ut accidit in *Æsina 1. Maji 1702.*

Qui abscidit digitum pollicem, debet petere dispensationem ad cautelam, quia dubium est, an per talem mutilationem irregularitas incuratur, ut bis respondit Sac. Congreg. Concil. nempe 12. *Julii 1687. & 13. Januar. 1688.* apud Monacell. *tom. 4. supplement. ad 3. tom. num. 12.*

Clericus qui levi epilepsia semel affectus fuit, & deinde per plures annos amplius dicti morbi signa non dedit, non est irregularis, & promoveri potest. Sac. Congreg. Concil. in *Tudertina 9. Jul. 1704.* apud Monacell. *tom. 2. tit. 13. formul. 3. num. 36.*

Clericus energumenus est irregularis, & licet fuerit liberatus, non potest promoveri sine dispensatione apostolica. Sac. Congreg. Concil. 12. *Februar. 1689.* apud Monacell. *tom. 2. tit. 13. form. 3. num. 32. & in Mediol. 2. Decemb. 1724. ad 1. dub.* apud Thesaurum *resolutionum Congr. Concil. d. anni 1724.* Si autem antequam à dæmone obsideretur, erat promotus ad Ordines, potest Episcopus illorum exercitium permittere sub arbitrio, ut dictum est *supra num. 12.* de irregularitatibus ex defectu, per textum in *cap. Communiter 3. distinct. 33.* ibi allatum.

Suspensus à suo Ordinario extrajudicialiter sine scriptis, si celebrat non fit irregularis. Sac. Congreg. Concil. in *Vercellen. 18. August. 1703.* Secus autem, si fuerit suspensus juridice, Monacell. *tom. 4. supplement. ad 3. tom. num. 6.*

Irregularitas incurritur à Clericis ordinatis scienter cum ficto patrimonio, vel beneficio, & ordines sic receptos exercentibus: Sac. Congreg. Episcop. in *Verul. 6. Junii 1611. in Adien. 1. Octob. 1602.* & Sac. Congreg. Concil. 2. *Novemb. 1610.* apud Pignatell. *tom. 5. consult. 77. numer. 16.* Vide *verb. Ordo art. 2. numer. 35.*

Clerici sive seculares, sive regulares recurrentes in suis causis ad Judices, & Principes seculares, si ex eorum recursu sequatur impedimentum jurisdictioni ecclesiasticæ, ex quo isti incurrant excommunicationem, si post talem recursum exercent ordinem solemniter, vel missam celebrent, evadunt irregulares, prout de regularibus respondit Sac. Congreg. Immunit. in *Ulisipon. 6. Novemb. 1688. lib. 1. decret. Martell. p. 372.* & de Clerico seculari in *Alatrina 29. April. 1704. l. 3. decret. Vallem. p. 576.* apud Monacell. *tom. 3. tit. 3. form. unic. cap. 15.*

Irregularis non est filius homicidæ Presbyteri, unde potest promoveri ad Ordines sine dispensatione. S. C. C. 2. *August. 1687.* apud Monacell. *tom. 2. tit. 23. form. 3. num. 34.*

Irregularis non est, qui armatus cum consanguineis accurrit ad domum consanguineæ, ut compelleret fornicarium, si fornicarius è fenestra se projiciens moriatur. S. C. in *Pampilonen. 29. Septemb. 1600.* apud Monacell. *loc. cit. num. 34.*

Nec irregularis est, qui accedens ad domum mulieris conjugatæ fornicandi causa, si supervenientibus viro, & consanguineis, mulier occidatur. Sac. Congreg. Concil. in *Potentina 18. Martii 1684.* Monacell. *cit. num. 34.*

Irregularis non sit Judex, qui protulit sententiam mortis, vel mutilationis, nisi fuerit exequuta: unde non

- indiget dispensatione. Sac. Cong. Conc. in *Cesenanten.* 1615. apud Monac. l. c. 35.
- 57 Item irregularis non est Notarius, qui compilavit processus criminales, & plures fuerunt condemnati in poenam mortis, at sententiæ non fuerunt exequutæ. S. Congr. Conc. in *Spoletana* 14. Decemb. 1630. apud Monacell. l. c. 35.
- 58 Quemdam, qui per quatuor annos exercuit Prætoriam, & sententiam sanguinis protulit, sed non constabat resultasse prædictam poenam, & dispensari ab irregularitate patebat. Sac. Cong. Conc. die 28. Martii 1676. respondit, *dispensandum esse ad cautelam.*
- 59 Irregularitatem non incurrit Clericus, qui Judici seculari petenti librum baptizatorum exhibuit ad effectum recognoscendi ætatem rei inquisiti de delicto, quod mortem meretur, & subiturus credatur. Sac. Congr. Conc. in *Licien.* 10. Dec. 1661. apud Monacell. loc. cit. num. 36.
- 60 Irregularis est, qui inquisitus de homicidio sustinuit torturam, indicia diluit, & fuit absolutus, quia si de delicto remanet fama, non debet promoveri, cum remaneat infamia facti: Sac. Congr. Conc. in *Novarien.* 1. Octob. 1661. apud Monacell. l. c. n. 27. & apud Pignatell. tom. 2. cons. 19.
- 61 Si autem de homicidio inculpatus tamquam non reperiendus culpabilis fuisset absolutus, non esset irregularis: eadem Sac. Congreg. Concil. 8. Julii 1684. apud Monac. cit. num. 37.
- 62 Irregulares non sunt filii, & nepotes hæreticorum, quorum patres, & patruos constat emendatos esse: Sacra Congreg. Concil. 26. Septemb. 1591. apud Monac. cit. num. 37.
- 63 Et irregularem non esse eum, qui natus est à parentibus hæreticis, si parentes fidem catholicam amplexi sint, rescripsit ead. Sac. Congreg. Concil. in *Romana* 21. Maji 1718. ad 2. dub. apud Thesaurum resolutionum Sac. Congr. Concil. in *decr. d. anni.*
- 64 Nec irregularem esse eum, qui in infantii ætate baptismum receperit ab hæreticis, respondit ead. Sacra Congreg. in *d. Rom.* ad 1. dub. apud dictum Thesaurum. *ib.*
- 65 Irregularitatem contraxit, qui contra fures clamavit & isti capti fuerunt capite damnati: Sac. Cong. Concil. in *Casalen. irregularitatis* 24. Sep. 1718. apud cit. Thesaurum in *decretis dicti anni.*
- 66 Irregularis est, qui causam dedit rixæ, ex qua secutum fuit homicidium: Sac. Cong. Conc. in *Caputaquen.* 24. Martii 1725. ad 2. dub. apud cit. Thesaurum in *decretis dicti anni.*
- 67 Irregularitatis, qua laborat Sacerdos non valens sacram hostiam, & sanguinem sumere, nisi auxilio manus sinistrae, dispensatio remissa fuit arbitrio Episcopi: S. C. C. in *Consentina* 13. Julii 1725. apud cit. Thesaurum in *decretis dicti anni.*
- 68 Non est irregularis, qui percussit gladio, vel virga aliquem in oculo, cujus virtutem debilitavit, adeo ut lucis radios obscure percipiat: Sac. Congr. Concil. in *Feretrana* 4. Maji 1705. apud Monacell. tom. 4. suppl. ad 3. tom. num. 11.
- 69 Neophyti, nempe qui ex lege judaica, mahumetica, vel ethnica nuper conversi, quamvis tamquam irregulares non sint promovendi ad Ordines ex dictis supra sub num. 12. vers. Ex defectu animæ: Tamen si baptizati fuissent ab infantia, vel post transactum notabile tempus à die suscepti baptismi, iudicio, & arbitrio Episcopi reperiantur in rebus fidei bene instructi, & stabiles, cum tunc non dicantur proprie neophyti, cessat irregularitas; cap. Eam te 7. de *rescritis*, Panimol. *decis.* 89. adnot. 1. num. 4. cum aliis ibi allegatis, ubi recte ex Bonac. Corrad. & Sayro subdit, quod veri neophyti dispensandi sunt à Summo Pontifice.
- 70 Irregulares non sunt filii nati ex matrimonio contracto cum impedimento affinitatis cum mala fide patris & bona fide matris; nam isti sunt legitimi: S. Congr. Conc. in *Tornacen.* 24. Maji 1684. l. 31. *decr. fol.* 400. apud Monacell. cit. num. 37.
- 71 Irregularitas ex homicidio voluntario non impedit reassumptionem habitus clericalis, & Episcopus procedit
- prout de jure; sic respondit Sac. Congreg. Immunit. in una civitatis Ducalis 10. Martii 1699. apud Riccium in *synopsi verb.* Habitus num. 1.
- ¶ Tametsi in cap. 19. de *sent. excommunicat.* in 6. dissertis verbis statutum sit, irregularitatem non incurri, nisi in casibus in jure expressis; nihilo tamen minus disputare de eo solent Theologi, præsertim scholastici; an possit Judex poena irregularitatis punire reum delicti, cui à jure non est adnexa irregularitas: Vide *affirmantes*, tum *negantes* apud Hurtad. de *irregular. disp.* 1. *diffic.* 6. num. 24. qui tamen in *negantium* iovit sententiam, & quidem recte.
- Ceterum, quod dicitur non incurri irregularitatem, nisi in casibus in jure expressis, id intelligi debet de casu, quo non constat, an delictum, vel defectus adnexam habeat irregularitatem. At si constet delictum, de quo agitur, irregularitatem habere adnexam, dubium vero sit, num quis delictum illud patriverit, eo casu propter dubium incursæ irregularitatis, tenetur, & pro irregulari gerere; Van-Esp. *jur. eccles. univers.* p. 2. tit. 10. cap. 1. num. 7. Rousseaud de la Combe in *sua jurisprudent. canonic. verb.* Irregularitas sect. 1. num. 2.
- Ne autem in errorem incidamus, duo hic necessario sunt monenda. Primum est, quod solummodo in dubio homicidii incurratur irregularitas; idque quia cum nulla contrahitur irregularitas, (ut recte ait Giballin. de *irregularit. cap.* 4. *consect.* 3. num. 21. in fine) nisi in casibus in jure expressis, & nullibi jus dicat in dubio facti incurri irregularitatem, præterquam in casu homicidii modo hætenus explicato, certum esse debet nullam aliam irregularitatem, quam homicidii in dubio contrahi.
- Alterum est, quod in ipso casu homicidii, non aliter incurratur irregularitas, quam si ipsum homicidium certum sit, dubiumque solummodo sit de persona committente, ut est casus text. in cap. 12. de *homicid.* & cap. 4. de *Cler. excommunic. administr.*
- Verum si de homicidio dubitetur, an commissum ipsum sit, minime incurritur irregularitas: Giballin. de *irregul. cap.* 4. *consect.* 4. num. 17. & plur. seq.
- Dividitur irregularitas, si spectetur effectus, in totalem, qua quis privatur omnium ordinum usu, qualis est ea, quæ ex homicidio nascitur; & partialem, qua usus solummodo adimitur alicujus Ordinis, ut evenit in ea, quæ proficiscitur à cæcitate, propter quam Sacerdos removetur à sacrificio, non item à poenitentiae administratione.
- At si causas perpendas, dividitur irregularitas in eam, quæ oritur ex delicto, & eam, quæ oritur ex defectu. Notabile est discrimen unam inter, & alteram irregularitatem. Irregularitas enim, quæ nascitur ex defectu incurritur, licet defectus ille sine ulla culpa patientis evenit. At irregularitas, quæ nascitur ex delicto, non aliter incurritur, quam si delictum illud imputari queat ei, qui illud commisit. Confer. Hurtad. de *irregul. disp.* 1. *diffic.* 8. num. 27.
- Habet utraque irregularitas varias sub se species. Singulas pro dignitate explicare haud est mei instituti. De iis secundum ecclesiæ disciplinam, tam antiquam quam novam optime, præ aliis disserunt Van-Espen. *jur. eccles. univers.* p. 2. tit. 10. per tot. Rousseaud de la Combe in *sua jurisprudent. Canonic. verb.* Irregul. *pariter per tot.*
- Hic vero haud est omittendum, Auctorem nostrum sæpe in hoc articulo irregulares eos pronuntiare, quos sacri canones irregulares non declararunt, sed tantummodo minime decet ad Ordines promovere. Tales sunt plures ex iis, de quibus verba facit num. 12. & præsertim vers. Octavo, ut patet ex iis, quæ habet Giballin. de *irregular. cap.* 5. *quest.* 4. *proposit.* 3. ibi: »Deinde aliquando contrahitur infamia sine ullo peccato proprio, aut alieno, ut propter vilis alicujus artis exercitium, ut matrimonium cum meretrice, aut scenica, ex qua tamen infamia contrahitur irregularitas, nisi peculiari jure sit expressa, sed fortassis aliqua prohibitio ordinandi viles hujusmodi personas, quamdiu eas artes exercent,

patet hinc, quod personæ illæ viles, quas *Auctor* irregulares pronunciat, ut ad Ordines promoveantur dispensatione haud indigent. *§*

ARTICULUS II.

Irregularitas quoad ejus effectus.

SUMMARIUM.

- 1 *IRREGULARITATIS effectus sunt specialiter tres, & assignantur primus.*
- 2 *Qui stante irregularitate recipit sacramenta, quamvis peccet mortaliter, valide tamen recipit, & sic recipiens solum privatur usu.*
- 3 *Assignatur secundus effectus irregularitatis.*
- 4 *Irregulares possunt licite recipere omnia alia sacramenta excepto Ordine, & sic absolvi à peccatis in sacramento Pœnitentiæ.*
- 5 *Irregulares possunt etiam licite exercere quoscunque actus sacros, qui non sunt Ordinum.*
- 6 *Assignatur tertius effectus irregularitatis.*
- 7 *Irregularitas, quamvis inhabilitet ad beneficia obtinenda, non inhabilitat tamen ad beneficia antecederet canonice obtenta retinenda.*

IRREGULARITATIS effectus sunt specialiter tres. Primus est inhabilitas, seu impedimentum ad licite primam tonsuram, & ordines suscipiendos; cap. Curandum 6. dist. 34. & cap. ultimo de tempor. ordinat. Unde si stante irregularitate recipiantur sacramenta, peccatur quidem mortaliter, sed valide recipiuntur, & recipiens solum privatur usu, ut tenet Suarez dist. 40. sect. 1. num. 2. Sayr. de censuris l. 6. cap. 1. num. 25. & est communis Theologorum, & Canonistarum opinio. Secundus effectus est inhabilitas, seu impedimentum ad exercendum quoscunque ordines, si sit totalis, vel aliquos, si sit partialis cap. final. de tempor. ordinat. cap. Ad audientiam, de homicidio; & si durante irregularitate ordines administrantur, valide administrantur, sed graviter peccatur ab irregulari, ut tenet Innocentius in cap. Si celebret, de Clerico excommunic. ministrante num. 3. Cardinalis in clement. unic. de homicidio, & alii communiter. Possunt tamen irregulares recipere licite omnia alia sacramenta, excepto Ordine, & sic absolvi à peccatis in sacramento Pœnitentiæ, quia irregularitas non habet oppositionem cum absolute à peccatis, & cum aliis sacramentis ab ordine, cum solum privet susceptione ordinum, & exercitio ipsorum, non autem receptione Sacramentorum. Sic Innocentius in cap. Nisi jam pridem §. Personæ de renuntiat. num. 8. Cardinalis in Clement. Dudum §. Ac deinde quæst. 8. de sepult. & communiter Summistæ in verb. Irregularitas, & Canonistæ in cap. ultimo, de tempor. ordination. Possunt etiam irregulares licite exercere quoscunque actus sacros, qui non sunt ordinum, ut missæ privatæ ad modum laici deservire, baptismum sine solemnitate, & privatim conferre, urgente necessitate, privatim officium divinum recitare, conciones habere, immo etiam in choro licite canere, & psallere ad modum laici, ut tenet Covarruvias in Clement. Dudum part. 1. §. 1. Suarez disp. 40. sect. 2. num. 11. & alii communiter. Tertius effectus est inhabilitas seu impedimentum ad beneficia recipienda; cap. Dudum 12. de electione, cap. final. de Cleric. duell. cum enim beneficium detur propter officium; cap. final. de rescrit. in 6. & irregularis officii divini capax non sit, quatenus illud nequit exercere, sequitur evidenter, ipsum beneficium obtinere non posse, arg. cap. final. de Cleric. excomm. ministr. Quamvis autem irregularitas inhabilitet ad beneficia obtinenda, non inhabilitat ad beneficia antecederet canonice obtenta retinenda, nulli enim reperitur in jure, quod per irregularitatem ipso facta inducatur privatio beneficiorum antea canonice obtentorum, immo potius deducitur, quod non sequatur, nisi per Judicis sententiam, ut colligitur ex cap. Ex literis, de exces. Prælat.

haud privat, inhabilem vero reddit irregularem ad alia obtinenda; difficile vero haud est rationem reddere, cur irregularitas beneficiis jam obtentis haud privet. Id ex eo provenit, quod juxta novam ecclesiæ disciplinam beneficia & ordines eorumque functiones sint plane disparata, neque ordo supponit beneficium, ipsumque beneficium sine ordinum usu haberi, & retineri valet; Van-Esp. jur. eccles. univers. part. 2. tit. 10. cap. 1. Rousseaud de la Combe in jurispr. canon. verb. Irregularitas sect. 1.

Dixi regulariter, nam irregularitas ex homicidio per assassinos perpetrato privat etiam beneficiis jam obtentis; cap. 1. de homicid. in 6.

De collatione vero beneficii irregulari facta, utrum irrita ipso jure sit, an potius sit irritanda non conveniunt inter se Doctores. Confer Hurtad. de irregularitate disp. 1. diff. 5. num. 20. & seq. At sacrum tribunal Rotæ collationem illam irritam esse ipso jure tenet, ita ut possit beneficium alteri conferri. Vide ejus decisiones in Turritana canonicatus 10. Decemb. 1723. & 19. Junii 1724. coram bonæ memoriæ Patto inter impress. decis. 104. ubi de irregularitate ex homicidio late disseritur.

ARTICULUS III.

Irregularitas quoad ejus dissolutionem & dispensationem.

SUMMARIUM.

- 1 *IRREGULARITAS dissolvitur, vel tollitur quatuor modis, & assignatur primus modus, secundus &c. ad num. 4.*
- 5 *Papa potest dispensare in omnibus irregularitatibus, sive ex delicto, sive ex defectu provenientibus.*
- 6 *Archiepiscopi in actu visitationis, & in causis appellationis possunt dispensare in irregularitate occulta subditos suorum suffraganeorum.*
- 7 *Episcopi dispensare possunt cum suis subditis, & in sua diœcesi in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea, quæ oritur ex homicidio injusto, & ex animo patrato, & aliis deductis ad forum contentiosum.*
- 8 *Hinc possunt dispensare in irregularitate ex homicidio occulto patrato causa defensionis, non servato moderamine inculpatæ tutelæ.*
- 9 *Possunt etiam dispensare in irregularitate orta ex mutilatione occulta, licet voluntaria.*
- 10 *Probabilius non possunt dispensare in irregularitate contracta hæresi occulta.*
- 11 *Circa irregularitates provenientes ex defectu possunt Episcopi dispensare etiam quoad ascensum ad sacros ordines in sola irregularitate proveniente ex bigamia similitudinaria.*
- 12 *In irregularitate autem orta ex bigamia vera, & interpretativa non possunt.*
- 13 *Capitulum, sede vacante, probabiliter eamdem habet potestatem dispensandi, & absolvendi concessam Episcopis à Concilio Tridentino.*
- 14 *Prælati inferiores Episcopis jurisdictionem quasi episcopalem habentes, quamvis habeant proprium territorium, & subditos, non gaudent prædicta facultate dispensandi, & absolvendi concessa Episcopis à Concilio Tridentino.*
- 15 *Immo ex Pignatello referente declarationem Gregorii XVIII. ne quidem possunt vi hujus facultatis Tridentini dispensare Cardinales in ecclesiis sui tituli.*
- 16 *Præscindendo autem ab illis facultatibus hic à Concilio concessis Episcopis, salva remanet plena jurisdictione Cardinalium in suis titulis.*
- 17 *Prælati regulares, licet à Tridentino non habeant facultatem dispensandi concessam Episcopis, eamdem habent in suos subditos per concessionem variorum Pontificum.*
- 18 *Refertur amplissimum privilegium concessum Prælati regularibus.*

§ Irregularitas beneficiis jam obtentis regulariter

- 19 *Nec hoc privilegium videtur revocatum per Concil. Trident.*
- 20 *Istæ tamen tam amplæ facultates non sunt de facili deducendæ ad praxim. Immo per varios graves Doctores nequeunt Prælati regulares dispensare cum suis subditis furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, & aliis qui enumerantur.*
- 21 *Datur formula, quæ potest inseruire pro dispensando in irregularitate.*
- 22 *Novæ addit. ad num. 26.*

- 1 **I**RRREGULARITAS dissolvitur, & tollitur quatuor modis. *Primo*, per cessationem, vel ablationem causæ; qui modus intervenit in irregularitate ex defectu, cessante enim defectu corporis, vel defectu ætatis, tollitur irregularitas; *arg. cap. ult. de temporibus ordinat. capit. Neophytus dist. 61.* & in obligato ad publica ratiocinia statim ac ab ipso sunt redditæ rationes, cessat irregularitas, *arg. cap. unico de obligatis ad ratiocinia.*
- 2 *Secundo* per baptismum, & per hunc tolluntur irregularitates ex delicto, ut homicidii, mutilationis &c. *arg. cap. Si quis viduam dist. 50.* Non tamen tollitur per baptismum irregularitas orta ex bigamia, ut inter alios tenent Divus Ambrosius *l. 3. epist. 25. D. Augustinus l. de bon. conjug. cap. 18.* & expresse habetur *in cap. Acutius dist. 36.* *Tertio* per professionem religiosam: per hanc enim tollitur irregularitas orta ex defectu natalium quoad ordines suscipiendos, non tamen quoad dignitates, & prælaturas, ut expresse habetur *cap. 1. de filiis Presbyterorum.* *Quarto* per dispensationem, & per hanc Papa potest tollere irregularitates, sive ex delicto, sive ex defectu provenientes: Papa enim potest dispensare in omni jure ecclesiastico: *Clement. Ne Romani, in principio de electione, cap. Sunt quidam 6. caus. 25. quæst. 1. cap. Proposuit 4. cap. de concess. Præbend. Archiepiscopi in actu visitationis, & in causis appellationis virtute Concilii mox citandi possunt dispensare in irregularitate subditos suorum suffraganeorum; tunc enim fiunt sui subditi ratione visitationis, & appellationis, ut cum plurimis tenet Barbosa de offic. & potest. Episcop. part. 2. alleg. 39. num. 10.*
- 7 *Episcopi dispensare possunt cum suis subditis, & in sua diœcesi in omnibus irregularitatibus provenientius ex delicto occulto, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario injusto, & ex eo animo patrato, & aliis deductis ad forum contentiosum, ex Tridentino sess. 24. de reformat. cap. 6. ubi habet: „Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto provenientius, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare. Et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedis Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientie gratis absolvere, imposita penitentia salutari.“* Hinc possunt dispensare in irregularitate ex homicidio occulto patrato causa defensionis, non servato moderamine inculpatæ tutelæ, quia hujusmodi homicidium volitum causa defensionis, non comprehenditur sub homicidio voluntario; immo licet non sit mere necessarium, necessarii tamen vim habet; quatenus sit causa vitandæ mortis, ut cum multis tenet Barbosa *de offic. & potest. Episcop. part. 2. alleg. 39. num. 53. & 54.* Possunt etiam dispensare in irregularitate orta ex mutilatione oculo, licet voluntaria, cum hæc in jure non sit excepta, & in iis, quæ concernunt rigorem, non sit faciendæ extensio de casu ad casum; *arg. cap. Odia restringi 15. de regul. jur. in 6.*

Probabilius tamen non possunt dispensare in irregularitate contracta ex hæresi occulta, ut colligitur *ex c. Cum illorum 32. de sentent. excommunic. ubi habetur, quod Episcopi non habent facultatem dispensandi in illis casibus, in quibus non habent facultatem absolvendi; sed hodie est abrogata Episcopis facultas absolvendi à crimine occulto hæresis, cum derogatione etiam Concilii Trident. ut sæpius declaravit Sacra Congreg. cum bulla dicat expresse, & aperte, ac cujusvis Con-*

cilii decreta, ergo etiam intelligitur ipsis abrogata facultas dispensandi in irregularitate ab illo proveniente; vide verb. Absolvere art. 9. num. 2. 3. & 4.

Circa irregularitates autem provenientes ex defectu Episcopi possunt dispensare etiam quoad ascensum ad sacros ordines in sola irregularitate proveniente ex bigamia similitudinaria, ut tenet communis *ex cap. Sane, de Cleric. conjugatis, & cap. 1. Qui Clerici vel vocentes.* In irregularitate autem orta ex bigamia vera, & interpretativa non possunt, ut tenent Hostiensis, Præpositus, Panormitanus, & alii passim, & colligitur *ex cap. Super eo, & cap. Nuper, de bigamis, & ex declaratione Sacra. Congr. apud Fagnan. lib. 1. decret. cap. Quoniam 13. de const. num. 32.*

Capitulum, sede vacante, probabilius eandem habet potestatem dispensandi, ac absolvendi concessam Episcopis à Tridentino *sess. 24. de reform. cap. 6.* Nam licet illa facultas videatur concessa Episcopis jure speciali, tamen competit ei jure communi, & jurisdictione ordinaria ei tributa, & sic tenent Barbosa *de offic. & potest. Episcop. p. 2. alleg. 39. num. 16.* Pirhing. Anacle. Pialec. Sanchez, Ventrig. & plurimi apud Barbo-
sam loc. cit.

Prælati inferiores Episcopis jurisdictionem quasi episcopalem habentes, quamvis habeant proprium territorium, & subditos: non gaudent prædicta facultate dispensandi, & absolvendi concessa Episcopis à Concilio Tridentino *sess. 24. de reform. cap. 6.* quia Concilium in hac parte derogat juri communi, adeoque potius stricte interpretandum, ut nomine Episcopi velit intelligendos esse secundum propriam significationem hujus nominis, illos solum, qui vere & proprie sunt Episcopi, & de facto sic decrevit Sacra Cong. Conc. à qua cum in specie quæsitum esset: *An facultate concessa Episcopis à decreto Concilii sess. 24. cap. 6. etiam inferioribus jurisdictionem quasi episcopalem habentibus in locis suæ jurisdictionis uti liceat? die 9. Decemb. 1582. Sacra Congregatio censuit non licere, & cum Abbas Aquisaneten. jurisdictionem quasi episcopalem habens in subditos declarari petisset: An facultas tributa Episcopis à Concil. Trident. cap. 6. sess. 24. ipsum comprehenderet: Sacra Congregatio censuit non comprehendere, ut tenent, & referunt Fagnanus in cap. Cum illorum de sent. excommunic. sub num. 33. Suarez disp. 41. sect. 2. num. 7. & cum plurimis Barbosa de offic. & potest. Episcop. part. 2. alleg. 29. n. 17. Et Pignatell. tom. 6. consult. 99. num. 32. qui num. 33. subdit, ne quidem posse vi hujus facultatis Tridentini ex declaratione Gregorii XIII. dispensare Cardinales in ecclesiis sui tituli, quia licet habeant ibi quasi episcopalem jurisdictionem, ibi tamen non sunt vere ac proprie Episcopi, quoad facultates concessas Episcopis à Concilio, ut, approbante Pontifice, interpretata est Sacra Congregatio. Præscindendo autem ab illis facultatibus hic à Concilio concessis Episcopis, salva remanet plena jurisdictio Cardinalium in suis titulis, prout Doctores illis attribuunt in cap. His quæ, de major. & obed. ibique Fagnan. num. 16.*

Prælati Regulares, licet à Trident. non habeant facultatem dispensandi concessam Episcopis, eandem tamen habent in suos subditos per concessionem variorum Pontificum, & præcipue S. Pii V. qui constituit. *incip. Romani Pontificis::: indulsit Prælati Ordinis Prædicatorum (cum quibus communicant alii Regulares) ut sequitur: „Et insuper, quia Œcumenicum Generale Trid. Concil. concessit Episcopis, ut absolvere possint in foro animæ seu conscientie ab omnibus peccatis, & dispensare in irregularitatibus, prout ses. 24. cap. 6. habetur: Ne prior Conventualis, & superiores Prælati dicti totius Ordinis, tam in dicta provincia, quam extra eam ubilibet deterioris conditionis quam Clerici, aut seculares existant, eidem Priori conventuali, & superioribus Prælati, ut ipsi per se ipsos idem omnino possint in fratres & moniales dicti Ordinis sibi subditos quod possunt Episcopi in Clericos & laicos sibi subditos, tam quoad absolvendi, & dispensandi hujusmodi, quam alias quascumque facultates eidem auctoritate, & tenore præsentium perpetuo concedimus,*

„mus, & indulgemus:“ adeoque per hanc concessionem possunt dispensare cum suis subditis in omnibus irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario injusto, & exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, etiam dispensare possunt in irregularitate orta ex mutilatione occulta, licet voluntaria, ut dictum est de Episcopis.

18 Amplissimum privilegium dispensandi in omnibus irregularitatibus ex delicto, & etiam ex defectu, & ex quavis causa, præterquam homicidii voluntarii, bigamiæ, & mutilationis membrorum concessit Prælati Ordinis Minorum Sixtus IV. in bulla Maris magni *incip. Regimini*::: ut etiam in bullis Maris magni aliorum Mendicantium reperitur concessum, & signanter Præpositis generalibus Societatis Jesu dispensandi, tam per se quam per alios à Paulo III. 18. Octobr. 1549. const. *incip. Licet debitum*::: & omnibus omissis, brevitatis gratia, unum pro omnibus placet referre amplissimum concessum à Pio V. Cassinensibus *idibus Jul. 1571. constitut. 129. incip. Dum ad Congregationem Cassinensem*::: in qua concedit Abbatibus, & Prælati ejusdem Congregationis, cum qua communicant alii Regulares, ut suos subditos, etiam novitios in religione perseverantes ab omnibus casibus, & censuris absolvere possint, & cum eisdem dispensare in omnibus irregularitatibus quomodocumque contractis, & pro foro conscientiæ etiam in irregularitate contracta ex homicidio, dummodo non sit commissum in religionem, & eos habilitare, ne possint ad quascumque Prælaturas suæ Congregationis eligi, & assumi, & eas libere, & licite retinere, & quæcumque Ordinis officia exercere, etiamsi irregularitatem contraxerint ante eorum promotionem. Nec hoc privilegium videtur revocatum per Conc. Trid. cum fuerit concessum post idem Concilium cum clausula derogatoria quorumcumque Conciliorum. Vide *verb. Absolutio*, art. 1. à num. 29. ad 40. & *verb. Prælati Regularis* à num. 14. ad 25.

19 Verum tamen est, quod istæ tam amplæ facultates non sunt de facile deducendæ ad praxim. Immo per Lezanam in *Summ. tom. 1. cap. 18. num. 42. & tom. 5. comment. in Mare magnum Minor. num. 141. Mirandam, Absens, Mattheuccium, Fel. Potest. & alios graves Doctores nequeunt Prælati Regulares dispensare cum suis subditis amentibus, furiosis, epilepticis, lunaticis, energumenis, enormiter leprosis, cum abstemiis, deformiter gibbosis, notabiliter claudis, & gallico morbo affectis, cum habentibus manus tremulas, ut sit effusionis periculum, & similibus, quia à generalibus illis facultatibus dispensandi intelliguntur exclusæ omnes, & singulæ irregularitates, quæ procedunt ex aliquo enormi corporis, vel etiam animi vitio, & defectu ex quo posset generari scandalum in fidelibus videntibus celebrare eum, qui præfati esset affectus; cum enim sint casus specialissimi, credendum est, Pontificem non voluisse illos comprehendere in generalibus concessionibus juxta regulam 18. *Juris in 6. In generali concessione non veniunt ea, qua quis non esset verosimiliter in specie concessurus*. Tanto magis, quod in similibus irregularitatibus, quotidie videmus ab omnibus fieri recursum ad sedem apostolicam, à qua etiam non tam de facili omnibus tales dispensationes conceduntur.*

20 Forma verborum, sub qua irregularitas dispensari & tolli debet, nulla reperitur distincte præscripta; poterit tamen inservire hæc sequens, vel alia consimilis: *Dis-*

penso tecum super irregularitate, quam contraxisti ob hanc causam, & te habilem declaro ad suscipiendum, vel exequendum Ordinem, & restituo te ad legitimos actus. In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Si vero dubitetur an quis irregularitatem incurrerit, nec ne? Dicitur sub conditione: Dispensio tecum in irregularitate, si forte incurristi ob hanc causam, & te habilem declaro &c. ut supra. Sic enim docent communiter Doctores.

Major Pœnitentiarius in casibus occultis & pro foro 22 conscientiæ tantum dispensat in irregularitate ex quocumque delicto, vel defectu proveniente, tam cum laicis, quam cum ecclesiasticis, vel secularibus, vel regularibus, ad hoc, ut possint initiari Ordinibus, vel in susceptis ministrare, ad superiores gradus ascendere, ac dignitates etiam cathedrales, & quæcumque beneficia ecclesiastica quandocumque ante dispensationes alioquin canonice obtenta retinere; nec non ut hujusmodi beneficia, & dignitates (exceptis quando agitur de homicidio voluntario, vel alio gravissimo excessu, ecclesiis cathedralibus & metropolitanis) etiam per delictum assequi valeant. Bened. XIV. constit. 95. tom. 1. *incip. Pastor bonus* §. 15.

Ubi additur ab irregularitatibus quoad regulares ita 23 dispensari posse, ut ad quæcumque officia & beneficia regularia ascendere valeant, excepto tamen Ordinis *Generalatu* in irregularitate ex defectu natalium. *Ibidem* §. 31. Ea vero dispensatio conceditur tantum in foro conscientiæ, in casibus occultis, in publicis vero in utroque foro, auditis tamen superioribus *ibid.* §. 32.

In dispensationibus, quæ dantur pro irregularitate 24 filiorum illegitime natorum apponi solet clausula: *dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit*: ex quo fit, ut Episcopus debeat inquirere in illum, & quærere numquid per decennium moribus integrum se præbuerit; & si toto decennio nihil indignum admisisse compererit, potest cum illo executioni mandare dispensationem, etiamsi ante decennium incontinentiæ nomine suspectus fuisset, ut ex decretis Sac. Congr. *de Synodo Diæces. l. 13. cap. 24. §. 22. nov. edit.*

25 Fallitur Auctor dum *num. 17.* sentit privilegium concessum aliquibus religionibus dispensandi super quibusdam irregularitatibus venire sub generali privilegiorum communicatione. Accuratissimus P. Giraldis *Scholarum Piarum in addit. ad Maschat. tom. 2. l. 5. tit. 13. num. 50.* refert decretum Sac. Congregationis Concilii Interpretis, quo dictum fuit, privilegium hoc minime communicari.

Idque attento mox dicto decreto procedit etiamsi agatur 26 de communicatione privilegiorum cum clausula: *Pariformiter & æque principaliter perinde, ac si in specie eis concessa fuissent.* *D*

(Quas ob causas irregularitas contrahatur, *ex leg. 13. 14. 15. 16. & 17. tit. 6. p. 1.* patet. In eis quotuplex sit homicidium demonstratur: ab ibi insertis, mihi videtur, ni fallor, Auctoris doctrina non discrepat: vid. *verb. Homicidium*. Ceteri defectus, qui supra reminiscuntur, extra ea aliis locis notata, *ex leg. 21. 22. 23. 28. 29. 40. 41. & 60. tit. 6. p. 1.* (vid. etiam *verb. Apostasia, verb. Arma pag. 229. in add. novis. hisp. verb. Baptismus, verb. Beneficium art. 5. ex num. 65. verb. Bigamia verb. Clericus verb. Eunuchus, & lit. F pag. 70. col. 2. in novis.*) dignosci valent. Ad hoc *verb. addit. hisp. ne in oblivionem tradantur.*)

K

☉ Circa dispensandi, in irregularitatibus ex defectu provenientibus, facultatem Episcopis concessam, hac regione nil speciale notatur, eo quod quilibet ad beneficia obtinenda, Ordinesve suscipiendos, canonice impeditus horum dispensatione, ad Summum Pontificem, ut antea, medio tamen personæ deputatæ, vulgo *Agente general* (1) recursum inire debet, si Ordinariorum facultates non suppetunt. (2) Ubi aliqua specialitas inspi-

(1) Vid. *verb. Impedimenta matrimonii, lit. 1.*

(2) *L. 11. tit. 6. lib. 1. cap. 6.* „Para que en lo venidero proceda todo con el devido sistema, y en

„quanto sea posible se mantenga ilesa la autoridad de los Obispos, se conviene en que todos los que se presentaren, y nombraren por S. M. Catholica, y sus

KALENDARIIUM.

SUMMARIUM.

- 1 *KALENDARIIUM unde dictum, & quid sit, ad numer. 2.*
- 3 *Dies unde dictus, quid sit, & quotuplex, ad numer. 5.*
- 6 *Nox quid sit.*
- 7 *Dies an ubique gentium eodem modo incipiat, & quam ratione in jure sit accipiendus, ad num. 8.*
- 9 *Hora unde dicta, & quomodo dividatur, ad n. 10.*
- 11 *Horarum quot & quæ appellationes & species, ad num. 13.*
- 14 *Quis primus, quo tempore, & quo instrumento dies noctesque in horas dividerit.*
- 15 *Quæ sint duo horologia antiquiora.*
- 16 *Quæ fuerit olim diei partitio apud Romanos.*
- 17 *Hebdomada quomodo capta à Judæis, à Gentilibus, & à Christianis, ad num. 21.*
- 22 *Mensis unde dictus, quid sit, & quotuplex, ad num. 28.*
- 29 *Kalendæ, Nonæ, Idus unde dicantur, & quid sint, ad num. 32.*
- 33 *Quæ fuerint mensium nomina atque species pro Nationum diversitate, ad num. 37.*
- 38 *Annus unde dictus, quid sit, quomodo dividatur, & quæ fuerint varia ejusdem apud varias nationes initia, ad num. 46.*
- 47 *Annus Solaris Julianus unde dictus, quotuplex sit; quot & quæ ejusdem vitia, & à quo sublata, ad num. 53.*
- 54 *Epacta quid sit & quomodo reguletur, ad num. 55.*
- 56 *Indictio quid sit, unde ejus origo & nomenclatura; quænam sit regula pro inveniendâ cujuslibet anni Indictione, & quid fuerint Olympiades, ad num. 60.*
- 61 *Cyclus Solaris, Litera Dominicalis, Cyclus Lunæ, quid sint, quomodo inveniantur, & postremus cur aureus numerus appelletur, ad num. 66.*
- 67 *Quid circa Kalendarium locorum Ordinariis inhibendum sit.*
- 68 *Kalendarium Gregorianum servare pro distributione festorum, jejuniorum &c. quibus præcipiatur.*

KALENDARIIUM à kalendis dictum est: kalendæ autem sunt primi dies mensium, sic appellati à verbo græco *kaleo*, seu *kalo*, quod idem significat ac latine *Voco*: priscis enim temporibus sacrificio à Rege, & Pontifi-

picitur, Indicis advertitur dominiis: nam in his omnibus, Prælati, & Archi-Episcopis inest circa irregularitatem dispensandi facultas, homicidii (3) voluntarii extra bellum commissi, Simonix, Bigamixque defectibus exceptis, de quarum observantia aliquid innui Regales leges succensent; (4) ceterum cum præter hanc prærogati-

„sucedores á los Beneficios arriba dichos, aunque vayan por resulta de provisiones Reales, deban recibir indistintamente las Instituciones, y Colaciones Canonicas de sus respectivos Ordinarios sin expedicion alguna de Bulas Apostolicas, exceptuada la confirmacion de las elecciones, que arriba quedan expresadas, y exceptuados los casos en que los presentados, y nombrados, ó por defecto de edad, ó por qualquiera otro impedimento canonico tuvieren necesidad de alguna dispensa, ó gracia Apostolica, ó de qualquiera otra cosa superior á la autoridad ordinaria de los Obispos, debiendose en todos estos casos, y otros semejantes, recurrir siempre en lo futuro á la Santa Sede, como se ha hecho por lo pasado, para obtener la gracia, ó dispensacion, pagando á la Dataria::“

(3) Bull. Sanct. D. Pii V.

PIUS PAPA V. AD FUTURAM rei memoriam.

DECENS, & debitum arbitramur, ut in iis, quæ animarum salutem, tranquillumque statum respiciunt, simus favorabiles, & benigni: hac igitur consideratione ducti, alias dilectis filiis fratribus, Ordinum Mendicantium in Indiarum partibus degentibus, cum personis, quæ tam ex delicto, quam ex non delicto, irregularitatem contraxissent, super irregularitate hujusmodi dispensandi in aliquibus casibus facultatem concessimus. Nunc ergo venerabilium fratrum Patriarcharum, Archiepiscoporum, & Episcoporum illarum partium supplicationibus inclinati, eosdem gratioso favore prosequi, ac in illis partibus degentium personarum commoditati consulere volentes, eisdem modernis, & pro tempore existentibus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis partium illarum, quascumque personas à dilectis, per quæ irregularitas contrahitur, homicidio voluntario extra bellum commissio, ac simonix labe dumtaxat excepta, Apostolica auctoritate absolvendi, ac

cum eisdem omnibus, & singulis nunc, & pro tempore in partibus Indiarum existentibus personis quæ irregularitatem ex aliis, quam ex causis prædictis, contraxerint, super irregularitate hujusmodi, ex quibuscumque causis præterquam homicidii, & occasione simonix contracta, ut præfertur, eadem auctoritate Apostolica dispensandi, & illos ad obtinenda, & obtenta beneficia Ecclesiastica, & officia quæcumque, & ad Altaris ministerium rehabilitandi, restituendi, & reponendi plenam, & amplam licentiam, & facultatem auctoritate prædicta perpetuo per præsentem concedimus, & elargimur. Necnon absolutionibus, & dispensationibus per eos, & pro tempore existentes Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, prædictos faciendis stari debere, perinde ac si à Sede Apostolica prædicta emanassent, dicta auctoritate etiam per præsentem statuimus, & declaramus, sicque per quoscumque Judices, & Commissarios quavis auctoritate fungentes; sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate judicare, & definire debere; & si secus super his à quoquam gravi auctoritate scienter, vel ignoranter contingerit attentari, irritum, & inane decernimus. Non obstantibus quibusvis Apostolicis, ac in Provincialibus, ac Synodalibus Conciliis editis generalibus, vel specialibus Constitutionibus, & Ordinationibus, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem, quod iidem qui absolutionem obtinuerint (ut præfertur) poenitentiam per Confessores, quos ex approbatis ab Ordinariis illarum partium duxerint eligendos, adimplere omnino teneantur, alioquin absolutiones, & super irregularitate obtentæ dispensationes, quoad forum conscientix, nullæ sint. Datis Romæ apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die quarta Augusti, millesimo quingentesimo septuagesimo primo. Pontificatus nostri anno sexto. Cas. Glorierius.

(4) Bull. Sanct. D. Gregor. XIII. Venerabiles Patres, salutem, & Apostolicam benedictionem. Nuper ad Nos, relatum est, maximam Sacerdotum, qui idio-

tifice celebrato, idem Pontifex, *kalato*, idest *vocato* *populo* in Capitolium, quot numero dies à kalendis ad nonas superessent, pronunciabat, & quintanas quidem, quinquies dicto verbo *kalo*, septimanas repetito septies prædicabat: & hunc diem, qui ex his diebus, qui kalerentur, primus esset, placuit *kalendas* vocari: Calvinus in *magno Lexico juridico lit. K.*, cum aliis ibi citatis. Durandus autem *leg. 8. cap. 4.* apud Gavant, & Merati *tom. 2. sect. 2. art. 5.* vult, *kalendas*, seu *kalendas* esse quasi *kolendas*, quia tunc erat semper Junoni festus dies primus; sicque *kalendarium*, & *kolendarium* esse fere idem à cultu festorum. Nos vero hic sumimus *Kalendarium* ecclesiasticum, prout est *quædam dierum, ac mensium ex quibus annus constat, omniumque, quæ diebus, ac mensibus adjuncta sunt, coordinatio.* Unde in *kalendario* observari oportet diem, hebdomadam, mensem, annum, bissextum, cyclum solarem & lunarem, & cetera alia, quæ ad temporum cognitionem spectant.

Dies dicitur à *Dio*, quod *apertum*, & *manifestum* significat: Solaribus enim radiis cuncta sensibilia manifesta fieri omnes agnoscunt; unde S. Augustinus *leg. 4. super Genesim. cap. 20.* sic habet: *Tunc Deus diem condidit, cum condidit solem, cujus præsentia eundem exhibet diem.*

Dies generatim acceptus est spatium temporis à mo-

tu cœli ab ortu in occasum, qui propterea *diurnus* dicitur, definitum. Dies secundum Astronomos est duplex, *naturalis*, & *artificialis*. Dies naturalis est integra solis revolutio ab ortu in occasum, qua ad idem cœli punctum, unde profectus erat, revertitur: Dies artificialis est intervallum illud temporis, quo sol super horizontem existit, nobisque se prodit, quodque nocti opponitur. Nox enim est illud spatium temporis, quo sol intra horizontem moratur. Alii tamen diem *naturalem* appellant, quem nos *artificialem* vocamus, & vicissim quem nos dicimus *artificialem*, ipsi denominant *naturalem*, ut videre est apud Censorinum *de die natali cap. 10.* Magnum Lexicon Calvini *loc. cit. lit. D.* & alios ab ipsis allegatos.

Dies juxta diversas mundi nationes diversimode incipio. Apud Babylonios, Chaldæos, & Persas, aliosque Orientales diei initium sumitur à solis ortu. Apud Athenienses, Italos, Austriacos, Bohemos, Silesios, Polonos, Sinenses, & alios à Solis occasu. Apud Gallos, Hispanos, Anglos, Lusitanos, Belgas, plurimos Germanos, & fere omnes alios Europeos à media nocte, ita tamen, ut dies in duas partes æquales dividant, partiendo horarum numerationem in bis duodenas, nempe duodenas à media nocte ac meridiem, & alias duodenas à meridie ad mediam noctem, taliter quod dies comprehendat viginti quatuor horas æquales; quem morem

ativam, variæ aliæ facultates Episcopis earum concedantur, propter majorem in vitiis corrigendis facilitatem, Indorumque conversionem, non erit admiratione dignum referre aliqua, quæ etiam specialitatem inducunt; quare sciatur, non solum Ordinarios, noviter conversos omnes posse absolvere à casibus reservatis, in quibus hac in peninsula nequeunt, hancque facultatem sibi bene visis valere committere: verum etiam Sanctum Chrisma cum Balsamo, (*) ibi reperto, consecrare, numero Ministrorum, qui commode haberi possint, adhibito; interque alia, quoque, in gradibus ad Matrimonium prohibitis dispensare.

ma Indorum sciant, penuriam in vestris partibus existere, & communiter Verbum Dei, cum interpretibus ipsis Indis annuntiandum esse, propter quod Verbum Dei non modicum patitur detrimentum, ac inde peccata sua confiteri non valent, quod si cum filiis ex Hispanis, & Indis, ac ex Hispanis tantum in illis partibus commorantibus spuris, & illegitimis genitis, aut quemlibet alium defectum patientibus, nunc, & pro tempore existentibus apostolica auctoritate dispensaretur, ut defectibus hujusmodi non obstantibus, ad omnes etiam Sacros, & Presbyteratus Ordines promoveri possint. Verbum ipsum maximum susciperet incrementum, ac saluti animarum Indorum prædictorum plurimum consultum foret. Nos, igitur, præmissis causis adducti, Fraternitati vestræ, & vestrum unicuique, quatenus unusquisque vestrum, consideratis prius diligenter circumstantiis universis, quæ circa idoneitatem promovendorum fuerint attendendæ, cum prædictis defectum (ut præfertur) patientibus Diœcesanis, scilicet vestris, si alias idonei, & juxta decreta Concilii Tridentini qualificati fuerint, & dictum idioma loqui, & intelligere sciverint, super quibus conscientiam vestram oneramus, clericali caractere insigniri, & ad omnes etiam Sacros, & Presbyteratus Ordines promoveri, & in illis sic promoti, & in Altaris ministerio ministrare, ac Verbum Dei prædicare, & confessiones audire possint, gratis dispensare valeatis, auctoritate apostolica tenore præsentium facultatem concedimus. Non obstantibus natalium, & quibusvis aliis (non tamen homicidii voluntarii, aut bigamiæ defectibus, seu impedimentis) Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum die 25. Januarii millesimo quingentesimo septuagesimo sexto Pontificatus nostri anno quarto. *L. 4. tit. 7. lib. 1. Ind.* Rogamos, y encargamos á los Arzobispos, y Obispos, que escusen ordenar tantos Clerigos, como ordenan, especialmente á los Mestizos, é ilegítimos, y otros defectuosos. *L. 7. ejusd.* Encargamos á los Arzobispos, y Obispos de nuestras Indias, que ordenen de Sacerdotes á Mestizos de sus distritos, si concurrieren en ellos la suficiencia, y calidades necesarias para el Orden Sacerdotal; pero es-

to sea precediendo suficiente averiguacion, é informacion de los Prelados, sobre vida, y costumbres, y hallando que son bien instruidos, hábiles, capaces, y de legitimo matrimonio nacidos::

(*) Bull. Sanct. D. Pii V.

PIUS PARA QUINTUS,
ad perpetuam rei memoriam.

DIGNA reddimitur attentione solliciti illa ad exauditionis gratiam admittere vota, per quæ in necessitatibus in Sacramentorum confectione occurrit, & consuli possit. §. 1. Expositum siquidem Nobis nuper fuit, quod in partibus Indiarum, ubi Antistites commorantur, non invenitur, nec invenire potest Balsamus, vel Oleum ex Balsamo ad conficiendum S. Chrisma necessarium: reperitur autem quidam liquor, seu succus mira odoris fragrantia, & ad cavenda vulnera admodum conducens: qui communiter habetur pro vero Balsamo, præstat enim effectus quos Balsamum ab Alexandria allatum præstitisse, perhibetur. §. 2. Quare iidem partium Indiarum Præsules Nobis humiliter supplicari fecerunt, ut in præmissis de aliquo opportuno remedio providere de benignitate apostolica, dignaremur. §. 3. Nos igitur necessitatibus hujusmodi constulere volentes hujusmodi supplicationibus inclinati, tam Archiepiscopis, quam Episcopis illarum partium, & pro tempore in ipsis partibus commoraturis Antistibus, ut de cetero perpetuis futuris temporibus in confectione S. Chrismatis dicto liquore, seu succo in locum Balsami ut libere, & licite possint, ampliam licentiam, & facultatem, apostolica auctoritate, tenore præsentium concedimus, & desuper indulgemus, ac dicto Sancto Chrismate cum dicto succo rite tamen confecto, tantam fidem adhibendam esse, ac si in illo Balsamus intercesserit. §. 4. Non obstantibus præmissis quibusvis Apostolicis, ac in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis editis Generalibus, vel Specialibus Constitutionibus, ceterisque contrariis quibuscumque, Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die 2. Augusti 1571. Pontificatus nostri anno VI.

rem adhuc in dies Romana servat Ecclesia pro divini recitatione officii, jejuniorum observatione, aliisque sacris, ac profanis ritibus peragendis, textu expresso in *leg. More Romano 8. ff. de feriis*, ibi: „More Romano dies à media nocte incidit, & sequentis noctis „media parte finitur: itaque quidquid in his viginti „quatuor horis (id est duabus dimidiatis noctibus, & „luce media) actum est, perinde est quasi quavis ho- „ra lucis actum esset.“

7 Dies in jure intelligendus, & accipiendus est secundum subjectam materiam: nam cum aliquid est agendum, quod aliam rationem in luce, & aliam in tenebris habet, antiqua, & vulgaris diei appellatio retinenda est, qua nimirum dies in duodecim horas divisus sumitur ab ortu ad occasum solis, & è contra nox in alias duodecim horas divisa accipitur ab occasu ad solis ortum, uti revera habitantes directe sub Æquatore toto anno diem, & noctem retinent æqualem. Unde Deus *Gen. 1. divisit lucem à tenebris, appellavitque lucem diem, & tenebras noctem*, & Christus Dominus *Joan. 9. ait: Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari; & Joann. 11. inquit: „Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulaverit in „die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt; „si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux „non est in eo.“* Et pro sic numerando horas diei ab ortu solis ad occasum, & horas noctis ab occasu ad illius ortum favent *leg. Titius 25. §. 1. ff. de liberis & posthumis, leg. Placuit 1. ff. de Manumissionibus, leg. In annos 2. ff. de annuis legatis; leg. Via 5. ff. de servitoribus, leg. Non minorem 20. Cod. de transactionibus*. Si autem sermo sit de continuo temporis successu, sequenda est Romana institutio in *leg. More Romano 8. §. de feriis* allata in fine numeri antecedentis: Sic in materia præscriptionum, ubi tempus ita noctu procedit, ac die ad complendam usucapionem, *leg. In usucapionibus 6. & leg. Ideoque 7. ff. de usurpationibus. & usucapionibus*. ibi: „Ideoque qui hora sexta die kalendarum Januariarum possidere cœperit, hora sexta noctis pridie Kalendas Januariarias implet usucapionem,“ & sic de similibus.

8 Hora, ut vult Macrobius *leg. 1. Saturnalium capit. 21.* dicta est ab *Horo*: ibi enim de Ægyptiis loquens ait, *Apud eosdem Apollo, qui est sol, Horus vocatur, ex quo & horæ 24. quibus dies, noxque conficitur, nomen acceperunt*. Quælibet hora æqualis, quæ est vigesima quarta pars diei naturalis æqualiter divisus, dividitur in 60. minuta prima æqualia; Quodvis primum minutum dividitur in 60. minuta secunda itidem æqualia, atque ita deinceps quodvis minutum secundum in 60. minuta tertia &c.

10 Horæ, aliæ diei sunt, aliæ noctis; *leg. A qua ætate 5. ff. Qui testamenta facere possint, leg. Ideoque 7. ff. de usurpationibus. & usucapionibus*. Illæ diurnæ, hæ nocturæ vocantur; *leg. Si Diurnarum 2. ff. de aqua quotidiana, leg. Capit. quinto 25. ff. ad legem Juliam, de adulteriis*.

11 Horæ tam diurnæ quam nocturnæ, aliæ sunt æquales, & aliæ inæquales. Horæ æquales illæ dicuntur, quarum unaquæque est vigesima quarta pars diei naturalis æqualiter divisi, ita ut si integra Æquatoris circa mundi polos revolutio quantitatem diei naturalis definiat, quælibet hora æqualis tantum temporis spatium comprehendat, ut quindecim gradus Æquatoris supra horizontem ascendat. Horæ inæquales illæ appellantur, quarum unaquæque est pars duodecima tum diei artificialis æqualiter divisi, tum noctis: dicuntur enim inæquales, eo quod neque toto anni tempore, neque ubique in sphaera obliqua æquale spatium temporis singulæ comprehendant. Horæ enim diurnæ apud Judæos, & Turcas, aliosque, qui diem, ac noctem seorsim in duodecim horas dividebant, longiores erant nocturnis æstivo tempore, dum sol à tropico hyemali ad æstivum ascendit, cum tunc dies artificialis continuo crescat, & nox decrescat, & ibi magis ubi major est sphaeræ obliquitas, & è contra horæ nocturnæ erant longiores diurnis

tempore hyberno, dum sol à tropico æstivo ad hyemalem retrogrado cursu progreditur, cum tum dies artificialis continuo decrescat, & nox crescat.

Jam vero fere ubique horis inæqualibus obsoletis, 12 ubique horæ solum æquales adhibentur, quarum aliæ *Babylonicæ*, aliæ *Italicæ*, aliæ *Astronomicæ*, & aliæ *Europææ* appellantur. *Horæ Babylonicæ* illæ vocantur quarum prima ab ortu solis inchoatur: *Italicæ* quæ ab occasu ipsius solis: *Astronomicæ*, quæ à meridie: *Europææ* vero, quæ tum à meridie, tum à media nocte incipiunt, ita ut tam in meridie, quam in media nocte semper hora duodecima completa habeatur; sicque duodecim horæ à meridie ad mediam noctem, & duodecim etiam à media nocte ad meridiem perpetuo numerentur.

Quis primus diem, noctemque in horas dividerit, 13 quo tempore hæc partitio in usu esse incœperit, & quo instrumento facta fuerit; incerta res est. Alii enim horariam divisionem tribuunt Abrahamo, qui primus Ægyptios in astrologia, arithmetica instruxit; ut scribit Josephus Hebræus *leg. 1. Antiquitatum Judaicarum capit. 16.* ubi de Abrahamo loquens sic ait; „Arithmeticam quoque eis (scilicet Ægyptiis) contulit, & quæ „de astrologia sunt, ipse contradicit: ante adventum „Abraham in Ægyptum, nam Ægyptii penitus ignorabant. A Chaldæis enim plantata noscuntur in Ægypto, unde etiam pervenisse noscuntur ad Græcos.“ Hinc Macrobius *lib. 1. Saturnaliorum cap. 21.* id Ægyptiis refert acceptum per verba lata supra num. 9. Alii autem id Babyloniis concedunt, dicuntque postmodum ab ipsis ad Græcos derivasse; sic Herodotus *leg. 2.* ubi præcise dicit: Polum, Gnomonem, & duodecim partes diei à Babyloniis didicerunt Græci. Dictam vero divisionem, seu partitionem volunt aliquam factam fuisse per clepsydram, sicuti etiam hujus instrumenti operata fuit divisio Zodiaci in duodecim signa, ut refert Macrobius *leg. 1. in somnium Scipionis cap. 21.* Clepsydra autem est quoddam vas vitreum, exiguum in fundo foramen habens, per quod aqua guttatim stillans elapsi temporis quantitatem demonstrat. Unde Plinius *leg. 7. cap. 60.* dicit *Scipio Nasica Collega Lenatis primus* (scilicet Romæ) *aqua divisit horas æque noctium, ac dierum, idque horologium, sub tecto dicavit anno Urbis DXCV.* Alii autem non clepsydræ ope, sed gnomonis umbra factam fuisse dictam divisionem, seu partitionem contendunt; sic Laertius citatus, & secutus à Plinio *leg. 13.* ubi sic habet: *Umbrarum rationem, & quam vocant gnomonicem* (sive horologia sciaterica, in quibus Diei partes umbra Gnomonis à sole illustrati designantur) *invenit Anaximenes Melesius, Anaximandri, de quo diximus; discipulus, primusque horologium, quod appellant sciatericum, Lacedæmone ostendit.* At vero certum esse longe ante Anaximenem horarum usum extitisse, sicque dicendum esse non gnomonis umbra, sed clepsydræ ope primam horarum partitionem factam fuisse, eaque dumtaxat ad horas designandas ad Anaximenis usque tempora primos veteres usos fuisse recte concludit eruditissimus Pater Fortunatus à Brixia in sua eximia philosophia sensuum mechanica *tom. 2. tract. 2. dissert. 4. sect. 2. verb. Hora num. 2.*

Dictorum duorum horologiorum antiquitus genera 14 fuisse certo constat apud magnum *lexicon Calvini tom. 1. lit. H.* ubi sic habet: „Horologiorum duo antiquitus genera fuisse constat; unum quod gnomone umbras in „sole faciente horas indicabat; alterum quo horas æque „noctium, ac dierum, aqua dividebat; Istud vocatur „clepsydrum, seu aquarium, & illud sciatericum, seu „solarium appellatur à Plauto in *Bœotia*, in qua esuriens parasitus ei imprecatur, qui primus horologium „statuisset, his verbis.“

*Ut illum dii perdant, primus qui horas reperit,
Quique adeo primus statuit hic solarium.*

Advertendum est insuper aliam diei divisionem apud 15 Romanos olim in usu fuisse, quam his verbis exponit

nit Macrobius *lib. 1. Saturnaliorum cap. 3.* ibi: *Primum tempus dicebatur media noctis inclinatio, deinde gallicinium, inde conticinium, cum & galli conticescunt, & homines etiam tunc quiescunt: Deinde diluculum, id est cum incipit dignosci dies. Inde mane, dum dies clarus est; Mane autem dictum, aut quod ab inferioribus lucis, id est à manibus exordium lucis emergat, aut quod verius mihi videtur, ab homine boni nominis; nam & Lanuini mane pro bono dicunt, sicut apud nos quoque contrarium est immane, ut immanis belva, vel immane facinus & hoc genus cetera pro non bono.* Deinde à mane ad meridiem, hoc est ad mediam diem. Inde jam supra vocatur tempus occiduum, & mox suprema tempestas, hoc est diei novissimum tempus, sicut expressum est in duodecim tabulis: Solis occasus suprema tempestas esto. Deinde vespera, quod à Græcis tractum est. Illi enim hesperam à stella Hespero dicunt: Unde & hesperiam Italia quod occasui subjecta sit, nominatur. Ab hoc tempore prima fax dicitur: deinde concubia, & inde intempesta, quæ non habet idoneum tempus rebus gerendis. Hæc est diei civilis à Romanis observata divisio.

16 *Hebdomas, sive hebdomada* græce, latine *septimana*, dupliciter capitur; Uno modo pro hebdomada composita ex septem annis, de qua habentur plura exempla in sacra scriptura, & signanter Genesis *cap. 29. numer. 28. Levitici cap. 27. num. 8. Daniel. cap. 9. numer. 24.* Alio modo pro hebdomada composita ex septem diebus naturalibus, quæ Deum ipsum institutorem habere videtur, quatenus cum sex dierum spatio omnia creasset, *requievit die septimo ab universo opere, quod patrarat, & benedixit diei septimo, & sanctificavit illum;* Genesis *cap. 2. num. 2. & 3.* Hinc Hebræi, à quibus hebdomadarum usus profluxisse videtur, die illo septimo seu sabbato quiescebant, & penitus ab omni opere servili cessabant, juxta Dei præceptum sibi impositum Exodi *cap. 20. numer. 9. & 10. & sæpe alibi.*

17 Ille septimus hebdomadæ dies hebraice dicebatur *Sabbatum*, quod latine *quietem*, seu *requiem* significat. Nomine tamen Sabbati non intelligebatur à Judæis solus septimus hebdomadæ dies, sed interdum etiam tota hebdomada, ut habetur ex pluribus sacris evangelicis textibus, ut Lucæ *8. num. 12.* de illo Pharisæi, *Jejunabis in sabbato;* quod de jejunio bis in hebdomada ab eo observato communiter intelligitur. Sic Matth. *cap. 20. num. 1. Prima sabbati, Marc. cap. 16. num. 2. Una sabbatorum Luc. cap. 23. num. 1. Una autem sabbati. Joan. cap. 20. num. 1. Una autem sabbati,* verba illa evangelica non indicabant solum sabbatum septimum hebdomadæ diem, sed insuper totam hebdomadam, seu quamlibet hebdomadæ diem.

18 *Sabbatum* sumtum pro ultimo hebdomadæ die, quod erat dies festus apud Hebræos, fuit abrogatum apud Christianos, & pro eo institutus dies *Dominicæ*, in qua *Dominicæ* die, & non in Sabbato cessandum nunc est ab operibus servilibus. Vide verbo *Sabbatum à num. 2. ad 7.* ubi adducuntur sacræ scripturæ textus, Concilia, & Canones, & insuper *dist. num. 7.* assignantur pro hujusmodi institutione festi diei *Dominicæ* loco sabbati, quindecim rationes, & mysteria.

19 Singuli hebdomadæ dies apud Gentiles, seu Ethnicos appellationem, seu denominationem habebant à *Planeta*, quem primæ cujuscumque diei horæ præesse finerunt. Unde prima dies vocabatur ab illis *Dies Solis*: Secunda *Lunæ*: Tertia *Martis*: Quarta *Mercurii*: Quinta *Jovis*: Sexta *Veneris*, & Septima *Saturni*; quia ab ipsis hora prima diei primæ in hebdomada tribuebatur Soli, prima hora diurna secundæ diei tribuebatur Lunæ, prima tertiæ diei Marti, prima quartæ Mercurio, prima quintæ Jovi, prima sextæ Veneri, & prima septimæ Saturno.

20 Ecclesia tamen Romana ex institutione S. Silvestri Papæ retento nomine Sabbati, & *Dominicæ*, cetero hebdomadæ dies *feriarum* nomine appellari voluit, ut patet in lectione sexta festi ejusdem S. Pontificis, ibi: *Sabbati, & Dominicæ diei nomine retento, reliquos*

hebdomadæ dies, feriarum nomine distinctos, ut jam ante in Ecclesia vocari cœperant, appellari voluit, quo significaretur quotidie Clericos abjecta ceterarum rerum cura uni Deo prorsus vacare debere. Feriarum autem dies jam ex tempore Apostolorum institutos fuisse habetur ex Concilio Coloniensi II. *part. 9. cap. 9.* Hinc ritu ecclesiastico dies dominica intelligitur pro feria prima, cui succedit feria secunda &c. ut patet de singulis hebdomadæ feriis.

Mensis à Græcis denominatur *Men* à Luna, eo quod ejus curriculi determinatum temporis spatium conficiatur; Ab Hebræis autem dicitur *Jereach*, idest Luna, eo quod Luna suo circuitu mensem describit; A Latinis vero deducitur à verbo *Metior*, eo quod sit tempus numero dierum mensum. Unde Cicero *lib. 2. de natura Deorum* ait: *qui quia mensa spatia conficiunt; menses nominantur.* Hic mensis generatim sumtus describitur, quod sit *spatium temporis certo dierum numero ex motu Solis, & Lunæ periodico definitum, ex quo annus constituitur.*

Mensis alius est *Astronomicus*, & alius *Civilis*. Mensis Astronomicus, seu naturalis dividitur in Solarem, & Lunarem. Mensis Solaris Astronomicus est illud temporis spatium quod Sol in uno Zodiaci signo perlustrando insumit: seu est naturalis Solis transitus ab uno Zodiaci signo ad aliud signum: quia vero Sol non æquali tempore singula Zodiaci signa percurrit, sed diutius moratur in Ariete, Geminis, & ceteris aliis signis septemtrionalibus, seu Borealibus, quam in Sagittario, Capricorno, & ceteris aliis signis australibus; ideo non omnes menses Solares Astronomici æquales sunt inter se, sed alii sunt aliis longiores, nempe Æstivi sunt longiores hyemalibus, & inter omnes maximus est solstitiaris æstivus, qui comprehendit dies 31. horas 11. minut. 36. ac inter omnes minimus est solstitiaris hybernus, qui continet solum dies 29. hor. 8. minut. 54. Unde quantitas media mensis solaris Astronomici, quo nimirum Sol motu medio unum Zodiaci signum percurrit, tamquam æqualis duodecima pars anni continebit dies 30. hor. 10. min. 30. Mensis enim absolute cum fit mentio, triginta dies computari traditum est, *leg. Scimus 22. §. 2. Cod. de jure deliberandi. Glossa Mensem in addit. in cap. Quam sit 6. de elect. in 6.*

Mensis Lunar *Astronomicus* est spatium temporis ex motu Lunæ sub Zodiaco definitum. Et dividitur in periodicum, synodicum, & apparitionis, seu illuminationis. Mensis Lunar *Periodicus* est illud spatium temporis, quo Luna percurrit ab eodem Zodiaci puncto, donec ad eundem redeat; Unde dicitur *ambulatio, & circulus Lunæ, qui fit intervallo dier. 27. horar. 7. minutor. primatior. 43. & secundarior. 7.* Mensis Lunar *Synodicus* est illud temporis spatium, quod Luna inter accessum à Sole, & reditum ad ipsum insumit. Unde vocatur *congressus Lunæ*, quia Luna cum Sole veluti congregitur & conjungitur, & hic mensis constat diebus 29. horis 12. minutis primariis 44. secundariis 3. Mensis Lunar *apparitionis*, seu *illuminationis* est intervallum temporis à primo conspectu novæ Lunæ in eodem mense usque ad conspectum alterius, quod fit spatio dierum 28. ut notat Beyerlinck *in theatro vitæ humanæ verb. Mensis lit. B. & alii plures, quamvis alii aliter sentiant.*

Mensis *civilis*, seu *politicus* est ille dierum numerus, quem unaquæque natio, aut civitas ad res suas civiles, seu politicas pertractandas, & regulandas, sibi præscriptum, ac accommodatum observat. Unde Romani à kalendis ad kalendas, menses computabant. Græci vero à neomeniis, seu noviluniis ad neomenias, seu novilunia; non autem à kalendis ad kalendas, quarum usu ipsi carebant. Quamobrem Augustus apud Svetonium in ejus vita *cap. 87. cum aliquos numquam debita soluturos significare vult, ad kalendas Græcas soluturus ait;* Romani enim debita solvere tenebantur kalendarum initio, ut plurimis testimoniis ostendit Hospinianus *leg. 3. de origine festorum Ethnorum.*

Mensis civilis dividitur in kalendas, nonas, & idus, uti patet ex praxi veterum Romanorum, adhuc in dies

observata in Curia Romana; Glossa *Quinto Idus in data libri sexti Decretalium*. Glossa 1. & 2. in leg. Cum bissextum 98. ff. de verb. significat. *Kalendæ* dicuntur primi dies cujusque mensis, sic dictæ à verbo græco *kaleo*, seu *kalo*, quod latine idem significat ac *Voco*, seu *appello*: seu sic dictæ à *colendo*, eo quod Veteres Romani omnium mensium diem primum speciali cultu prosequerentur; Vide *supra num. 1. Nonæ*, quæ vel in quintum, vel in septimum diem mensis cadunt, sunt sic dictæ vel à particula *Non*, eo quod nullus Deorum caleretur *Nonis*, vel à voce *Novæ*, idest novæ Lunæ, eo quod Pontifex ipsis diebus novam Lunam observasset: Unde *Nonæ* quasi novæ Lunæ initium ait Hospinianus *cap. 5. de origine festorum Ethnicorum*: seu quia illis diebus leges dicerentur, suumque robur nova promulgatione reciperent. Vel ita dictæ à *nundinis*; Glossa 1. & 2. in leg. Cum bissextum 98. ff. de verb. significat. & Glossa *Quinto Idus in data libri sexti Decretalium*. *Nundinæ* enim teste Macrobrío *lib. 1. Saturnaliorum cap. 6.* per novem dies agebantur; Vel demum sic dictæ, quia incidebant in nonum diem ante *Idus*, quamvis enim non omnis mensis æqualem dierum numerum habeat ante *nonas*, singuli tamen octo dies post *nonas* numerant ante *idus*. *Idus* autem est nonus dies mensis à *nonis* numeratus, cum *idus* contingant vel decimo tertio, vel decimo quinto die mensis, nempe octo diebus post *nonas*. *Idus*, ut vult Macrobrío *lib. 1. Saturnaliorum cap. 16. ad Iduando* verbo derivantur. *Iduare* enim dividere est, unde *Iduum* dies in duas ferme partes æquales mensem dividit. Hinc Horatius *lib. 4. Carm. Ode 2.*

Idus tibi sunt agenda.

Qui dies mensem Veneris marinae

Findit Aprilem.

30 Et ut facilius hæc omnia memoriæ mandentur, dantur sequentes Versus.

Majus sex nonas, October, Julius, & Mars:

Quatuor & reliqui dat Idus quilibet octo:

Inde dies alios omnes die ante Kalendas,

Quas retro numerans sumes è mense sequenti.

32 Ad uberiolem, & clariorem supradictorum notitiam notandum est, quod in mensibus Martii, Maji, Julii, & Octobris *Nonæ* cadunt in diem septimum, adeoque *Idus* in quintam decimam. In ceteris autem aliis Mensibus *Nonæ* cadunt in diem quintam, & *Idus* in tertiam decimam; Unde dies, qui intercedunt inter *kalendas*, & *nonas* appellantur à *nonis*, qui inter *nonas*, & *idus* appellantur ab *idibus*, & dies omnes, qui supersunt post *idus*, appellantur à *kalendis* proximi venturi mensis: Hinc quia menses Martii, Maji, Julii, & Octobris sex habent dies ante *nonas*, quod contingit in ipsis prima die, dicitur contingere *kalendis* talis respective mensis; Quod secunda die *sexto nonas*, idest sexta ante *nonas*; Quod tertia die *quinto nonas*, quod quarta die *quarto nonas*, quod quinta die *tertio nonas*, quod sexta die *pridie nonas*, & denique quod septima die *nonis*. Quia vero reliqui alii menses quatuor tantum dies habent ante *nonas*, quod contingit prima

die horum mensium, dicitur contingere *kalendis* cujusque respective mensis, quod secunda die *quarto nonas*, quod tertia die *tertio nonas*; quod quarta die *pridie nonas*, quod quinta die *nonis*. In omnibus autem anni mensibus, cum omnes octo dies post *nonas* numerent ante *Idus*, prima die post *nonas* dicitur *octavo Idus*, secunda dies post *nonas* *septimo Idus*, & sic deinceps, uti dictum est de *nonis*. Et denique quia reliqui dies post *Idus* cujuslibet mensis à *kalendis* mensis sequentis denominantur, prima dies post *Idus* cujuscumque mensis vocatur decimo nono, vel decimo octavo, vel *decimo septimo kalendas*, idest ante *kalendas* proximi sequentis mensis, cum hac advertentia, quod si mensis habet 31. dies, & 4. *Nonas* tantum, sicut *Januarius*, prima dies post *Idus* mensis dicitur *decimo nono kalendas*, secunda post *Idus* *decimo octavo kalendas*, & sic de reliquis secundum numerum dierum, quæ ab illa die ad diem kalendarum mensis inclusive numerantur. Si vero mensis habet tantum 30. dies & quatuor *nonas*, sicut *Aprilis*, prima die post *Idus* ejusdem mensis dicitur *decimo octavo kalendas*, secunda *decimo septimo kalendas*, & sic de singulis usque in finem; uti supra: Si autem mensis habet tantum 28. dies, & quatuor *nonas*, sicuti *Februarius*, prima dies post *Idus* ejusdem mensis dicitur *decimo sexto kalendas*; & sic de reliquis usque ad finem. Quod si autem mensis habet 31. dies, & 6. *nonas*, sicuti *Martius*, prima dies post *Idus* ejusdem mensis dicitur *decimo septimo kalendas*; & sic de singulis secundum numerum dierum, quæ ab illa die ad diem kalendarum mensis inclusive numerantur, uti dictum est supra: Cum ergo dicimus *quinto decimo kalendas Martii*, idem est ac dicere *quinta decima die ante kalendas Martii*, & *quarta decima die exeunte Februarii*, ac sic de singulis; & cum aliquid contingere dicimus die sexta decima Martii, contingere dicimus *decimo septimo kalendas*, seu ante *kalendas* Aprilis; nam intra hunc numerum comprehendi debent & *dies ipse kalendarum*, & *dies*, qua aliquid contingere significatur: Unde dies decima sexta Aprilis dicitur *decima sexta kalendas Majas*: quia triginta tantum dies in Aprili continentur, sed sunt 31. in Martio, & sic in aliis; Ita Glossa *Quinto nonas in data libri sexti Decretalium*, & Doctores passim.

Ad facilius autem memoriæ mandandum, quot dies contineant singulis anni menses, dantur sequentes versus.

Aprilis ter denos, Junius, Septemberque, November.

Uno plus reliqui; Viginti Februus octo.

Sed si bissextus fuerit, supradeditur unus.

Idest Aprilis, Junius, September, & November continent triginta dies. *Januarius* vero, *Martius*, *Majus*, *Julius*, *Augustus*, *October*, & *December* continent dies 31. *Februarius* autem in annis communibus continet solum dies 28. In annis vero bissextilibus continet 29.

Mensium nomina pro nationum diversitate varia fuerunt: ac hic placet ipsorum nomina breviter annotare, prout breviter traduntur à Beyerlinck in *theatro vite humane tom. 5. verb. Mensis*.

Romanorum.	Hebræorum.	Atheniensium.	Macedonum, & Græcorum.	Cypriorum.	Ægyptiorum.	Persarum.	Arabum, & Saraceno- rum.
1. Januarius.	10. Thebet.	8. Gamelion.	Audinæus.	11. Estios.	5. Thebi.	5. Mardai- mech.	Almuzaram.
2. Februarius.	11. Sehebat.	9. Elaphe- bolion.	Gerithios.	12. Romeus.	6. Mechir.	6. Sarembe- mech.	Saphar.
3. Martius.	12. Adar.	10. Myny- chion.	Dystrus.	1. Aphrodi- sæus.	7. Phamenoth.	7. Mahera- mech.	Rabe 1.
4. Aprilis.	1. Nisan. Abib.	11. Tharge- lion.	Xanthicus.	2. Apogoni- cus.	8. Pharmuthi.	8. Ebenmech.	Rabe 2.
5. Majus.	2. Jiar.	12. Scirro- phorion.	Artemisius.	3. Ænicus.	9. Pachon.	9. Idramech.	Gemedi 1.
6. Junius.	3. Sivan.	1. Hecatombæon.	Desius.	4. Junius.	10. Pauni.	10. Dimech.	Gemedi 2.
7. Quintilis Julius.	4. Thammuz.	2. Metagit- nion.	Panemus.	5. Cæsarius.	11. Epiphi.	11. Behm- nech.	Rage.
8. Sextilis. Augustus.	5. Ab, vel Av.	3. Boedro- mion.	Lous, vel Dorus.	6. Sebastus.	12. Messori.	12. Azsirda- mech.	Subaben.
9. September.	6. Elul.	4. Mæma- cterion.	Gorpiæus.	7. Autocra- ticus.	1. Toth.	1. Phordi- mech.	Ramadan.
10. October.	7. Tizri.	5. Pyanepsion.	Hyperboreus.	8. Dimar- chezagius.	2. Phaophi.	2. Ardaimech.	Sarel.
11. Novem- ber.	8. Marhesvan.	6. Anteste- rion.	Dius.	9. Plythypa- tos.	3. Athir.	3. Cardai- mech.	Dulchida.
12. Decem- ber.	9. Chisleu.	7. Posideon.	Apelleus.	10. Archireus.	4. Chiac.	4. Zirmech.	Dulcheja.

35 Afferuntur nomina mensium Hebræorum juxta ordinem servatum in anno sacro, sive ecclesiastico, & in anno civili, prout traduntur ab eruditissimo Calmet in dictionario lit. M. verb. mensis.

Nomina mensium Hebræorum juxta ordinem anni sacri.

1. Nisan respondens	Martio.
2. Jiar	Aprili.
3. Sivan	Majo.
4. Thammuz	Junio.
5. Ab	Julio.
6. Elul	Augusto.
7. Tizri	Septembri.
8. Maschevan	Octobri.
9. Casleu	Novembri.
10. Thebet	Decembri.
11. Sebat, vel Sabat	Januario.
12. Adar	Februario.

Nomina mensium Hebræorum juxta ordinem anni civilis.

1. Tizri respondens	Septembri.
2. Maschevan	Octobri.

3. Casleu	Novembri.
4. Thebet	Decembri.
5. Sebat	Januario.
6. Adar	Februario.
7. Nisan	Martio.
8. Jiar	Aprili.
9. Sivan	Majo.
10. Thammuz	Junio.
11. Ab	Julio.
12. Elul	Augusto.

Advertendum tamen hic est, quod menses Judeo- rum non ita respondent nostris Romanis quasi ex in- tegro conveniant, quia cum menses Hebræorum per lunationes computentur, & menses lunares solaribus plene congruere non possint, ideo menses Hebræorum pro varietate lunationis duos ex nostris interdum at- tingunt. Unde æquinoctium vernalis juxta ordinem an- ni solaris inter diem 20. & 21. Martii incidit; In an- no vero lunari neomeniæ, seu novilunia Martio, ple- nilunia Aprili respondet, & sic de aliis. Hinc non mirum, quod juxta ordinem traditum à Beyerlinck Ni- san respondeat nostro Aprili, & juxta ordinem assign- natum à Calmet respondeat Martio, & sic de aliis; cum

cum pro varietate lunationis *Nisan* aliquando magis concurrat cum *Aprili*, quam cum *Martio*, & aliquando magis cum *Martio*, quam cum *Aprili*, ut recte notant *Tostatus in Exod. cap. 12. quest. 3.* cum aliis ibi allegatis, *Calmet in Dictionario verb. Annus, & verb. Mensis, & alii passim.*

36 Assignatur breviter unde desumpta sit nomenclatura nostrorum Romanorum vulgarium mensium. *Januarius* igitur dictus est à *Jano* bicipite, cui Rex *Numa Pompilius*, & *Roma* idololatra attribuebant falsam deitatem. *Februarius* secundum aliquos dictus est à *Februo*, nam volunt institutum fuisse in honorem *Februi*, idest *Plutonis* lustrationum Dei: secundum vero alios à verbo *Februare*, quod significat purgare, nam dictus *Numa* instituit hunc mensem ad honorem Deorum Inferni, & animarum purgandarum, putans cum Idololatriis antiquis Romanis suis superstitiosis sacrificiis posse purgare animas jam corpore exutas, illasque, ac Inferorum dæmones sic posse placari, ne sibi, ut timebat, apparerent, & nocumentum afferrent; & quia ista sacrificia vocabantur *purgationes*, quibus purgabatur habitacula humana, ne in illa ingrederentur dæmones, & animæ defunctorum; sicut nunc purgamus domus aspergentes eas aqua benedicta contra dæmonum insultus, ita tunc *Februa*, seu *purgationes* per domos aspergebantur, & quia *purgationes* vocantur *Februa*, vocatus est mensis iste *Februarius*: unde *Ovidius lib. 2. Fastorum* canit: *Ipse Sacerdotem jaclantem februa vidi*, idest aspergentem *purgationes*, ut notat eruditissimus *Tostatus part. 2. defensorii cap. 81. columna 2. in fine.* *Martius* dictus est à *Marte*, cui fuerat à *Romulo* consecratus prætendente esse ejus filium, atque hinc *Romulus* ipsum mensem primum anni instituit; Unde *Ovidius lib. 1. Fastorum* cecinit: *Martis erat primus mensis, Venerisque secundus.* *Aprilis* secundum aliquos dictus est à verbo *Aperire*, ex quo in hoc mense terra germinans suum sinum aperiat; secundum vero alios dictus est à verbo græco *Veneris*, cui fasæ Deitati creditæ *Matri Æneæ*, seu *Romuli*, mensis erat sacratus juxta illud *Ovidii* jam adducti, *Venerisque secundus*, cum primus esset *Martius* *Marti* sacer. *Majus* secundum *Varronem* & alios dictus est à *Maja*, cui ut creditæ *Matri Mercurii* ab *Idololatriis Romanis* hoc mense sacrificia offerebantur, ab aliis vero censetur sic dictus à *Majoribus natu*, in quorum gratiam erat consecratus; Unde *Ovidius loc. cit.* cecinit, *Tertius à senibus.* *Junius* dictus est, ut volunt aliqui, à *Junone*, cui tali mense sacrificia offerebantur: alii vero dicunt, quod sit sic dictus à *Junioribus*, in quorum juventutis gratiam erat dedicatus. Hinc *Ovidius loc. cit.* cecinit; *Juvenum de nomine quartus*: Et *Beyerlinck loc. cit. §. Quintus* ex *Plutarco in quest. Roman. 19. & 84.* quærens cur mense *Majo* uxores non ducant *Romani*, concludit: „An ut quidam dicunt, quia *Majus* à *majoribus natu* appellatus est, *Junius* à *junioribus*? Nuptiis vero accommodatior est *junior*, ut inquit *Eurip.* „nam senectus *Venerem* valere jubet, ipsaque *venus senibus* infensa est; Abstinent igitur *Majo* nuptiis, *Junium* expectantes, qui *Majum* ordine excipit.“ *Julius*, qui vocabatur *Quintilis*, eo quod quintus esset à *Martio*, sic dictus est à *Julio Cesare*, eo quod, ut ait *Macrobius lib. 1. Saturnal. cap. 12.* ipse *Julius Cæsar* natus sit tali mense ad quartum *Idus Quintilis*. *Augustus* qui appellabatur *Sextilis*, dictus est ab *Augusto Imperatore*, eo quod tali mense primum iniisset *Consulatum*, triumphos tres in *Urbem* intulisset, *Ægyptum* subjecisset *Romanæ* ditioni, ac tandem *civilibus bellis* finem imposuisset. Aliis autem quatuor sequentes menses nominantur ab ordine numeri, quem habent à *Martio*, qui in anno à *Romulo* constituto, erat primus; Unde *September* dicitur, quia septimus erat à *Martio*; *October*, quia octavus: *November*, quia nonus, & *December*, quia decimus erat; *Romulus* enim annum constituerat ex solis decem mensibus, quibus Rex *Numa Pompilius* supradictos duos menses, nempe *Januarium*, & *Februarium* adjecit, ac præposuit: Hinc *Ovidius libro 1. Fastorum* sic cecinit.

Martis erat primus mensis, Venerisque secundus
Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius à senibus, juvenum de nomine quartus.
Quæ sequitur numero turba notata suo est.
At Numa nec Janum, nec Avitas præterit umbras,
Mensibus antiquis præposuitque duos.

37 Annus (ab annulo dictus, eo quod in seipsum redeat, ut ex *Varrone* tradidimus sub *verb. Annus num. 1.* seu ex *Ana*, quod est circum, & *nonas*, quasi circumiens, ut ex aliis *Ib.* notavimus) universaliter loquendo est totum illud temporis spatium, astra quæque integram suam sub *Zodiaco* revolutionem perficiunt: *Macrobius enim lib. 2. in somnium Scipionis cap. 11.* sic expresse dicit: „Annus non est is solum, quem nunc communis usus appellat, sed singulorum, seu luminum, seu stellarum, emenso omni cœli circuitu, è certo loco in eundem locum reditus, annus suus est.“ Unde sic quælibet cujusque *Planetæ* periodica revolutio *annus* vocari potest juxta divisionem anni in annum *Planetarium*, qui est tempus illud, quo quilibet *Planeta* suum cœlum decurrit.

38 At relicta hac anni acceptione, & divisione, hic agimus, de celebriori, & communiori anni divisione in annum *Solarem*, & annum *Lunarem*. *Annus solaris* est illud tempus, quo sol *Zodiacum* perlustrat, suoque ad alterutrum ex tropicis accessu, annuam tempestatem *Veris, Æstatis, Autumni, & Hyemis* varietatem efficit, constatque hic annus diebus 365. horis 5. minutis primariis 48. & secundariis 55. *Annus Lunaris* est illud tempus, quo *Luna* girat, seu circuit per totum suum cœlum, seu per *Zodiacum* integrum: Constatque hic annus, si sit communis, duodecim *Lunationibus*, seu mensibus *Lunaribus*: Diesque subinde continet 354. horas 8. minuta primaria 48. & secundaria 37. adeout brevior sit diebus 11. & aliquot fragmentis anno *Solari*: Si vero sit *Embolimæus*, constat hic annus tredecim *lunationibus*, seu mensibus *lunaribus*, diesque subinde continet 383. horas 21. minuta 34. vel circiter. *Embolimæus* namque is dicitur propter *lunationem*, quam supra *communem* annum continet, quæ *lunatio embolimæa*, sive *intercalaris*, vel *inserta*, seu *interposita* vocatur; Siquidem *Macrobio* tradente apud *Calvinum in Magno Lexico t. 1. lit. E.* *intercalare*, *intererere*, seu *interponere* est, colligitur ex *leg. Denique 3. §. 3. ff. de Minoribus.*

39 Annus alius *naturalis* est, & alius *Civilis*, seu *Legalis*. *Annus naturalis* ille dicitur qui computatur de momento ad momentum; *leg. Anniculus 132. ff. de verb. signification. & hic in nuptiis* exigitur, *Novell. 74. & 100. In pupillis, & Minoribus leg. ultima Cod. Quando Tutores esse desinant, leg. Denique 3. §. 3. ff. de minoribus.* In præscriptionibus temporalium actionum *leg. 6. ff. de obligationibus, & actionibus*; In *Carboniana* possessione, *leg. 1. Cod. de Carbon. edict. & in aliis similibus.* *Annus Civilis*, seu *Legalis* ille dicitur, qui computatur non de momento ad momentum, sed solum de die ad diem, adeout qui ad extremum anni diem pervenerit, annum absolvisse videatur; *leg. 132. de verb. significat.* Et hic annus exigitur in muneribus, & honoribus; si *damnum* injuria datum sit in testamenti factione; *lib. 5. de testament. in usucapione, libr. 5. & 7. ff. de usurpat. in similibus.*

40 Anni civiles diversimode fuerunt à diversis nationibus usurpati; Alii enim utebantur annis solaribus, & alii lunaribus. Item alii annum æstate unum determinabant, & alterum hyeme; Alii quadripartitis temporibus, sicut *Arcades*, quorum anni trimestres fuerunt; Alii anno menstruo, sæpe bimestri, non raro trimestri utebantur, ut *Ægyptii*, apud quos aliquos millia annorum vixisse produntur, cum menses in numerum annorum collocarent; Vide *Magnum Lexicon Calvinii tom. 1. verb. Annus*:: ubi ex aliis varias recenset annorum diversitates juxta varias alias nationes.

41 Item annorum varia apud varias nationes fuerunt initia, quæ brevitatibus gratia ad duo potissimum genera perstringo, *Hebræorum* nempe, & *Romanorum*. Apud He-

Hebræos igitur annus sacer, seu ecclesiasticus incipiebat à mense *Nisan*, qui nostro fere *Martio* respondet. Unde de hoc anni initio dicitur *Exod. cap. 12. num. 2. Mensis iste*, quo nimirum Hebræi egressi fuerunt de *Ægypto*, *sit vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*. Annus autem Civilis incipiebat à *Tisri*; qui nostro fere *Sept.* respondet, ex eoque colligitur, quia festum tubarum prima die Septembris celebrari solitum, dicebatur principium anni. *Levitic. cap. 23.*

43 Apud Romanos autem antiquitus secundum constitutionem Romuli annus incipiebat à *Martio*, eratque ab ipso divisus in decem menses dumtaxat, ut jam fuit dictum, continebatque hic Romuleus annus dies 304. itaut sex menses, idest *Aprilis, Junius, Sextilis, September, November, December* tricenum essent dierum, quatuor vero *Martius, Majus, Quintilis, October, tricenis, & singulis expedirentur*. Sic *Macrobius lib. 5. Saturnaliorum cap. 12.* Numa autem Pompilius duos addidit menses, *Januarium* scilicet, & *Februarium*, constituitque ut hic duodecim mensium annus à *Januario* deinceps exordium haberet, eo quod hic mensis fuerint *Jano* bicipiti consecratus, sicque tamquam bicipitis *Dei* mensis, alter *Janus* biceps videretur, respiciendo finem anni antecedentis, & exordium sequentis; voluitque quod duodecim menses solares totidem Lunaribus adæquarentur, statuendo quod menses sex essent triginta dierum, & sex dierum viginti novem; Unde annum integrum 354. dierum constituit.

44 Cum autem hoc dierum numero integra *Solis* revolutio non absolveretur, idcirco *Julius Cæsar* dies addidit undecim, & sex horas, sicque annum 365. dierum, & sex horarum conclusit, ipsum adhuc inchoando à mense *Martio*; Mensibus autem imparibus, videlicet *Martio, Majo, Quintili, seu Julio, Septembri, Novembri, & Januario* dies dedit 31. Aliis vero sex paribus, nempe *Aprili, Junio, Sextili, seu Augusto, Octobri, Decembri, & Februario* dies solum triginta concessit; cum hac advertentia, quod ad complendum *Januarium* ultimum mensem imparem, diem unum subtraxit *Februario* ultimo mensi pari, cui proinde superfuere dies tantum vigintinovem. Deinde *Imperator Augustus* ægre ferens mensem sibi cognomen, nempe *Augustum* uno die minorem esse *Julio*, unum adhuc diem subtraxit *Februario*, & *Augusto* adjecit; sicque *Februarius*, ut adhuc nunc in anno communi, remansit dierum dumtaxat 28. quasi inferis, quibus erat sacratus, & diminutio, & par numerus conveniret, ut notat *Macrobius lib. 1. Saturnaliorum cap. 13.* Ne vero tres una ponerentur menses triginta, & unius dierum, unum idem *Augustus* surripuit *Septembri*, & addidit *Octobri*, ac unum detraxit *Novembri*, & dedit *Decembri*. Sic expresse eruditissimus *Edmundus Purchocius Instit. Philosopho. tom. 3. pag. 2. sect. 2. capit. 9.* Talem autem sic constitutum dierum numerum retinent adhuc impræsentiarum, omnes anni menses, ut patet ex versiculis datis supra num. 34.

45 Anni initium quomodo calculetur in curiis, & tribunaliis, in bullis, brevibus, & decretis apostolicis, in actibus publicis, & instrumentis, in actibus privatis, & epistolis, ac hujusmodi? Vide verb. *Annus à num. 10. usque in finem: ubi à num. 3. ad nonum* traduntur etiam regulæ ad dignoscendum quando annus accipiendus sit pro incepto, vel pro completo.

46 Supra recensitus annus solaris *Julianus* à *Julio Cæsare* communiter dictus, vel est communis, vel bissextilis. Annus communis ex ipsius *Julii Cæsaris* constitutione comprehendit dies 365. & 6. horas integras. Annus vero bissextilis dies continet 366. Cum enim sex illæ horæ, quas annus communis præter dies 365. continet, quaternis quibusque annis collectæ, diem completum efficiant, uno die annus communis augetur, qui dies cum ex ejusdem *Julii* præscrito inter 24. 25. *Februarii* intercaletur, seu inferatur, & interponatur, his eo anno secundum Romanam computandi rationem *Sexto kalendas Martias* pronunciari debet. Unde annus ille *Bissextilis* nomine appellatur; Centenarii autem & vicenarii anni juxta *Julii* constitutionem erant bissex-

tiles; Hinc duo notabilia vitia ex dicta kalendarii *Juliani* constitutione evenisse progressu temporis compertum est.

Primum itaque *Juliani* kalendarii notabile vitium 47 fuit *anticipatio vernalis æquinoctii*; Cum enim sex illæ horæ, quibus *Julius* supra dies 365. annum constare definierat, non essent integræ, sed undecim circiter minutis truncatæ, ideo statim primo anno à constituto à *Juliano* *Kalendario Ver* anticipavit; sed undecim illis minutis, sicque singulis successive annis anticipando, effectum fuerat, ut circa ann. 1582. (quo ut infra dicitur observari cœpit *Gregoriana* *Kalendarii* emendatio) æquinoctium vernalis diebus decem antecederet sedem, quam tempore *Julii Cæsaris* obtinebat, & à 21. *Mensis Martii* die ad undecimam fuisset redacta.

48 Secundum autem *Juliani* *Kalendarii* notabile vitium fuit *noviluniorum & pleniluniorum antecessio*; ex quo enim cyclum decem novennalem, seu numerum aureum ita constantem esse statuat, ut decimonono quoque anno redeunte *novilunia, & plenilunia*, in eosdem dies, horas, & minuta redeant, quæ tamen una hora, & minutis circiter 30. tempus anticipant, sicque post annos 312. uno die citius contingant, tanta fuit tempore *Greg. XIII. noviluniorum* antecessio, ut ea citius quatuor diebus peragerentur, quam *aureus numerus* illa in kalendario demonstraret; itaut dies illa esset reipsa *XVIII. Lunæ*, quam kalendarium *XIV.* designabat, & hujusmodi, ob idque *Sacrum Pascha* non amplius à 15. die in 22. *Lunæ*, sed à die ejusdem 19. in 25. celebraretur, contra præscritum primi *Nicæni Concilii* celebrati anno *Christi* 325. quod *canone* 20. statuerat *Pascha* in perpetuum esse celebrandum die *Dominico* proximo post *Lunam* 14. primi mensis, idest ejus mensis, cujus *Luna* 14. incidit in æquinoctium vernalis, aut proxime post æquinoctium à die 15. *Lunæ* ad diem 21. ejusdem, itaut neque differre, neque anticipare liceret.

49 Ut autem dictis *Juliani* kalendarii vitii succurreretur jamdiu usque in *Conciliis Constantiensi, & Basiliensi* res fuerat actitata, Romano Pontifici à *Concilio Tridentino* demandata; Demum *Gregorius XIII.* convocatis ex toto orbe peritissimis *Astronomis*, remedium optimum præstitit, ac correctionem absolvit anno 1582. ejusque correcti kalendarii observantiam indixit constituit. *incip.* Inter gravissima::: Unde *Gregoriana correctio* est communiter dicta.

50 Primum igitur *Juliani* kalendarii vitium sic correctum. Decem integros dies ab ipso detraxit, statuitque ut post quartam diem *Octobris* *S. Patri Francisco* sacram sequens dies anno 1582. non esset quinta, sed pro quintadecima eo anno haberetur: sicque *vernale æquinoctium* suæ pristinæ *Sedi* diei 21. *Mart.* restituit dicti autem decem dies de mense *Octobri* subtracti sunt, quia in ipsis paucissimi dies festi occurrunt: In *Gallia* vero dies decimus *Novembris*, appellatus fuit *vigesimus*. Ne vero *vernale æquinoctium* à die 21. *Martii* versus initium mensis rursus reverteretur, statuit, ut ex quatuor centenariis annis unus tantum *bissextilis* esset, nempe 1600. minime vero 1700. 1800. 1900. qui *bissextiles* esse deberent secundum *Julianum* kalendarium, sicque dies tres intercalares quadringentis quibusque annis ommitterentur, ut omissione horum trium dierum intercalarium præcessio, seu *anticipatio* compensaretur: Unde disuchum:

*Bissextilis adest annus quicumque quaternus.
Centenus tollet, quadringentesimus addet.*

51 Ex quibus clara habetur regula ad dignoscendum quando occurrat post *Gregorianam* kalendarii correctionem annus *bissextilis*: Detractis igitur centesimis, dividatur quod superest per 4. si ex hac divisione nihil relinquitur, annus ille erit *bissextilis*; Secus vero si post illam divisionem aliquid remanserit; v. g. annus 1760. erit *bissextilis*, nam detractis centesimis remanent anni 60. quibus divisus per 4. nihil ex hac divisione relinquitur; unde annus 1760. debet esse *bissextilis*. Pro centesimis autem stat evidens ex quatuor cen-

- centenariis, ab anno videlicet 1680. *exclusive*, quartum dumtaxat esse *bissextilem* nempe 2000. 2400. 2800. &c.
- 52 Secundum vero Juliani kalendarii vitium in cyclo decemnovenali, quamvis correctione difficillimum prima fronte videretur, tamen facillime, & promptissime fuit correctum ex ingeniosissimo libro Aloysii Lillii celeberrimi Romani Medici, & Astronomi de propagando *Aureo numero in 30. Epactas*.
- 53 Epacta nomen græcum est, quod dies superinductos significat, eos scilicet, quibus annus solaris communis continens dies 365. annum Lunarem communem continentem dumtaxat dies 354. superat, seu excedit. Epacta igitur primi anni erit 11. cum hoc numero annus communis solaris lunarem annum communem excedat; atque adeo sequenti anno novilunia contingent 11. diebus prius, quam anno primo: Sicque Epacta anni secundi erit 22. cum eo anno rursum annus solaris lunarem annum excedat diebus 11. qui additi ad 11. dies primi anni, efficiunt 22. ac proinde finito hoc anno novilunia contingent 22. diebus prius, quam primo anno; Epacta autem tertii anni erit 3. quia cum rursus 11. dies debeant adjici, ex quo continuus fit anni solaris cursus undecim diebus superans continuum cursum anni lunaris, efficietur numerus 33. à quo si rejiciantur 30. dies, qui unam lunationem embolismalem constituunt, relinquetur 3. & sic semper deinceps per continuum cujusque anni augmentum 11. dierum, abjectis tamen 30. quando rejici possunt.
- 54 Pro dignoscendis ex Epactæ Lunæ diebus, debent ipsi addi tot dies, quoties fuerit mensium numerus, non à Januario, sed à Martio inclusive numeratus. Per hanc enim additionem habetur Epacta, seu ætas Lunæ pro prima die illius mensis, in quo Lunæ ætas quaeritur: Si deinde huic numero numerus etiam dierum mensis adjiciatur, totalis summa ætatem Lunæ pro tali die indicabit, dummodo dicta summa tricenarium numerum non excedat, quia tunc Luna non erit nisi tot dierum, quot dies, abjectis 30. ex illa summa supersunt, *v. g.* si scire velis ætatem Lunæ pro prima die Aprilis *v. g.* anni 1760. sumenda erit Epacta 12. quæ dicto anno competit, & numerus mensis, nempe 2. cum Aprilis sit secundus à Martio numeratus; Sicque prima dies Aprilis erit 14. Lunæ: Si deinde scire velis ætatem Lunæ pro die decima ejusdem mensis Aprilis, debet addi supradicto numero Epactali 12. num. 2. secundi mensis à Martio, & simul dies 10. ejusdem Aprilis: sicque dies decima Aprilis erit 24. Lunæ: Si autem scire velis ætatem Lunæ pro die 25. dicti Aprilis, debet addi dicto numero Epactali 12. num. 2. secundi mensis à Martio, & simul dies 25. dicti Aprilis: Sicque cum totalis summa ex diebus 12. Epactæ, duobus secundi mensis, ascendat ad dies 39. deductis 30. supererunt 9. qui ætatem Lunæ pro tali dies 25. ostendent.
- 55 Indictio est 15. annorum Solarium revolutio ab 1. usque ad 15. qua revolutione peracta, iterum reditur ad unitatem. Indictionis nomen venit à pensatione, seu solutione quorundam tributorum, quorum *Canon*, & modus in Romano Imperio quotannis olim indicebatur. »Cum enim Romani, *inquit S. Eligius* homil. 3. »(apud *Bibliothecam PP. tom. 2.*) toties mundi poterentur dominio, à subjecto sui orbe tripartito per tria quinquennia solutionem census indixerunt fieri; »& hoc modo, ut aurum uno, argentum altero, æs vero tertio persolveretur quinquennio. Unde ne horum tributorum solvendorum memoria laboretur, instituerunt Romani, ut nulla conventio scriptis exarata valeret, nisi haberet annum *Indictionis* notatum: Quoniam autem tempore *Indictionis* usus incœperit, quamvis certo sciri non possit, probabilius tamen est incœpisse anno Christi 312. die 24. Septembris, qua die à Constantino Magno victus fuit Maxentius, & inde christiana religio fuit in libertatem asserta, in cujus gloriosi facti, & tanti beneficii memoriam feruntur Patres in Concilio Nicæno statuisse, ut deinceps nulla amplius fieret computatio per *Olympiades*, sed per *Indictiones*, ab ipsa die dictæ tam solemnibus, & christia-

nis favorabilis victoriæ incipiendas; Petavius *lib. 11. de doctrina temporum cap. 40. & 41.* Ricciolus *tom. 1. Chronologia leg. 4. cap. 16. & alii*; Et de facto eas incœpisse mense Septembri indicat *lex Si Provincia 13. Cod. de annonis, & tributis, & lex Omnem Canonem 1. Cod. de militari veste, ac Novella 128.* Indictiones vero nunc, præsertim in bullis, ac aliis pontificiis rescriptis incipiunt à kalendis Januarii.

Olympias autem erat spatium 4. annorum completorum in orbem rediens, quo elapso in Olympia, olim Pisa Elidis, vel Eleæ, aut Pisatidis regionis in Peloponneso primaria urbe, agones, & ludi in honorem Jovis Olympii, *Olympici* idcirco dicti, maxima totius Græciæ solemnitate, & concursu celebrabantur. Ejusmodi ludos Pisis instituisse dicitur, de quo tamen præter nomen, ut notat Stranchius in *Brev. Chronolog. leg. 4. cap. 16.* hodie parum constat: Pelops Tantali filius in honorem Jovis Olympii eos celebrare jussit, quos intermissos restauravere Atreus, & Hercules Alomenæ filius, ac demum peculiaribus additis statutis, Iphitus Praxonidæ filius Elidis Rex illos iterum neglectos innovavit, à quo subinde *Iphitei* dicti sunt. Hi vero ludi quinto quoque anno ineunte, idest post quatuor annos completos sub initium ætatis, seu æstivis solstitii, testibus Livio *lib. 27.* Censorino in *lib. de die natali cap. 8.* Pindaro *Ode 3. strop. 2.* & aliis celebrabantur à Luna 11. usque ad 16. inclusive, qua & judicium, & sententia de victoribus ferebatur; Prioribus autem undecim diebus athletæ variis se prælusionibus exercebant, Olympiadibus singulis peracto judicio, pronunciata sententia, victoribus declaratis, victorum nomina statim per publicos Sacerdotes ei curæ præpositos tabulis publicis inscribebantur, quibus iisdem etiam alii notabiliores eventus ad singulos singularum Olympiadum annos summatim adnotabantur. Prima Olympias, à qua ceteræ ab Historicis numerantur, seu Olympiadum initium contigit sub prædicto Iphito Rege anno Periodi Julianæ 3938. Mundi 3228. ante æram communem Christianorum 776. ut notat Purchotius *part. 2. Physic. sect. 2. cap. 9. §.* Epactæ profanæ: & alii plures. Sed satis de his; cum ex dicto Concilio Nicæno nulla amplius fiat computatio per Olympiades, sed per Indictiones.

Unde pro invenienda cujuslibet anni Indictione, addendus est numerus terminarius anno, cujus quaeritur ipsa Indictio, & totalis summa dividenda est per 15. & tunc numerus ex divisione relictus ostendet Indictionem quaesitam. Quod si ex divisione nihil supersit, indictio erit 15. *v. g.* Anno 1760. addantur tres numeri, seu tres anni, summa totalis erit 1763. quæ cum divisa per 15. relinquat 8. annus 1760. erit 8. Indictionis Pontificiæ; Item anno 5. 1761. addantur tres, summa erit 1764. quæ cum divisa per 15. 9. relinquat, Indictio anni 1737. erit 9. Unde distichum:

*Si tribus adjunctis Domini divideris annos,
Ter tibi per quinos Indictio certa patebit.*

Cyclus solaris est revolutio 28. annorum, qua absoluta ad eundem deinceps literarum dominicalium ordinem regredimur. Non enim *solaris* dicitur, quod motum solis aliquem specialem indicet, sed quod ejus beneficio literarum dominicalium seriem cognoscamus: Sicque *solaris* est dictus, eo quod dies dominica, quam *litera dominicalis* designat, olim dies *solis* nominabatur.

Pro inveniendo numero cycli solaris debent addi 9. anni anno currenti, & totalis summa dividenda est per 28. & tunc numerus ex divisione relictus ostendet annum cycli solaris quaesitum; Quod si ex divisione nihil supersit, annus cycli solaris erit 28. *v. g.* Si anno 1700. addantur 9. erunt 1709. quæ summa totalis divisa per 28. dabit in *quotiente* 61. & supererit 1. Hinc annus 1700. est primus cycli solaris, eique è regione respondet *litera dominicalis* in tabulis; Unde distichum:

*Funge anni Domini ter ternos, perque viginti
Octo seca summam; Cyclus solaris habetur.*

60 Ut autem sine tabella litera dominicalis possit inveniri, dantur sequentes versiculi:

*Astra dabit Dominus, gratisque beabit egenos,
Gratia Christicola feret aurea dona fideli.*

Hæc verba respondent mensibus juxta suum ordinem, nempe *Astra* Januario, *dabit* Februario, *Dominus* Martio, & sic de reliquis: sola autem prima litera in illis consideratur, & ipsa est dominicalis affixa primæ diei respectivi mensis. Unde *Astra* ut incipiens, per *A* indicat primæ diei mensis Januarii competere literam dominicalem *A*. *Dabit* ut incipiens per *D* indicat primæ diei Februarii competere literam dominicalem *D* sic de reliquis. Cognita igitur prima die alicujus mensis, quæta nimirum in hebdomada illa sit, clare patebit quænam litera dominicalis illi anno respondeat. Hinc quia Martius anno 1644. à die dominica, seu die Domini incipit, secunda illius dies erit *Lunæ*, tertia *Martis*, & sic de reliquis. Unde cum primæ diei Martis competat *D* secundæ diei *E* tertiæ *F* quartæ *G* quintæ *A* sextæ *B* septimæ *C* litera dominicalis anni 1744 à Martio incipientis erit *D*. Quia vero annus 1744. est bissextilis, ac proinde duæ literæ dominicales illi competunt, si litera *D* est dominicalis in Martio, litera *E* erit dominicalis in Januario usque ad diem 25. Februarii, ubi nimirum fit diei intercalatio: atque adeo litera, quæ ab initio Januarii usque ad festum S. Mathiæ in diem dominicam incidebat, deinceps à festo S. Mathiæ in feriam secundam cadit, & dies dominica designatur præcedenti litera: eo quod orbis iste literarum dominicalium non septem annis, sed quater septem, id est 28. annis expletur.

61 Cyclus Lunæ, seu *Aureus numerus* est Cyclus 19. annorum in perpetuum revolubilis, à *Metone* quodam Atheniensi excogitatus, ut lunaris motus cum solari ad æqualitatem perduceretur. Cyclus enim est certus annorum numerus excogitatus per antiquos, ut certius de tempore rerum gestarum posteris constaret. Ut autem promte sciatur quotus sit Cyclus Lunæ, sive *Numerus Aureus* cujuslibet anni, debet addi annus unus anno currenti, & totalis summa dividi per 19. & si quid residuum fuerit, id numerum Cycli lunaris, seu *Numeri aurei* anno currenti debitum indicabit; Si vero nihil remanserit, Cyclus Lunæ, seu *Aureus Numerus* erit 19. v. g. si annus currens sit 1700. & ipsi addatur 1. habebitur 1701. quæ summa totalis si per 19. dividatur, invenientur in *quotiente*, seu *exponente* 89. & supererunt 10. qui demonstrant annum 1700. esse Cycli lunaris, seu *Aurei Numeri* decimum, quod totum indicat sequens Distichum,

*Unam addes annis Domini, summamque novenis,
Et denis tribuet, Numerus tibi ut Aureus adsit.*

62 Appellatur autem communiter hic Lunæ Cyclus *Aureus numerus*, quia tanti hujusmodi Cyclum fecit Antiquitas, ut aureis pingeretur, seu scriberetur caracte-

ribus, & signanter Athenienses aureis numeris illum in foro præfigerent, & ut multi referunt Alexandrini in tabula argentea aureis literis descriptum Romanis olim miserint.

Non possunt locorum Ordinarii, tam seculares, quam 63 Regulares addere suis Calendariis Sanctorum officia, nisi ea dumtaxat, quæ à Breviarii Romani Rubricis, vel à Sacr. Rituum Cong. seu Sedis Apostolicæ licentia conceduntur. Neque propria auctoritate, & quovis prætextu possunt mutare ritum, qui habetur in calendario Romano, seu Rubricis Breviarii in altiore ritum, neque extendere concessa officia de loco ad locum; Sacr. Rit. Congreg. 8. *Aprilis* 1628. Vide verb. Resolutiones Sacræ Congreg. in *Indic.* 2. *Merati numer.* 58.

* Kalendarium Gregorianum post distributionem festorum, jejuniorum, & hujusmodi ab Italo Græcis servari præcipitur, Bened. XIV. tom. 1. const. 57. *incip.* Etsi Pastoralis §. 9. *

KYRIE ELEISON.

KYRIE eleison, seu eleison est vox græca, & significat *Domine miserere*; Et fuit à Græcis translata apud Romanos eodem idiomate ob reverentiam antiquitatis, & Ecclesiæ unitatem inter Græcos, & Latinos, & sicuti eodem idiomate translatae sunt ab Hebræis hæ voces Hebraicæ: *Amen, Alleluja, Sabaoth, Osanna*, ut ostendatur unam esse Ecclesiam, quæ ex Hebræis, & Græcis primum, deinde ex Latinis condunata est; Quarti *Comment. in Rubric. Missal. part. 1. tit. 7. num. 2.* Merati tom. 1. *part. 1. tit. 8. Rubrica 2. num. 7.* Hanc translationem 66 à Græcis ad Romanos fuisse factam à S. Silvestro asserunt Rodolphus *propos.* 23. Gavant. apud Merati *loc. cit.* Quarti *loc. cit.* Hoc tamen incertum videtur; Amalarius enim, Strabo, Micrologus, & alii apud Merati *loc. cit.* id tribuunt S. Gregorio Magno: At vero fuisse in usu in tota Italia ante S. Gregorium annis 150. testatur Concilium Vasense II. *cap. 3.* sub Felice IV. celebratum, ut ex Bellarmino, & aliis referunt Gavant. & Merati *loc. cit.*

Ter autem repetitur *Kyrie*, ter *Christe*, & iterum 67 ter *Kyrie* ad confessionem SS. Trinitatis, id est ter ad Patrem, ter ad Filium, ter ad Spiritum Sanctum; sed ad Patrem, & Spiritum Sanctum, sub eodem voce *Kyrie*, quia Pater, & Spiritus Sanctus sunt unius naturæ tantum, id est solius divinæ. Ad Filium vero sub alia voce nempe *Christe*, quia præter naturam divinam, habet etiam humanam. Dicitur etiam ter ad quamlibet Personam ad significandum, quod omnes Personæ sunt in se invicem; Sanctus Thomas 3. *p. q. 83. art. 4.* Quarti, Gavant. & Merati *loc. cit.*

Novies in missa repetitur contra novem genera peccatorum, id est contra *originale, mortale, veniale, cordis, oris, operis, infirmitatis, ignorantie, & malitie*; Innoc. III. *lib. 3. cap. 19.* Gavant. apud Merati tom. 1. *part. 2. tit. 16. num. 4.*